

DE EENPERSOONSVENNOOTSCHAP MET BEPERKTE AANSPRAKELIJKHEID

«Le risque d'entreprendre est inhérent à toute activité professionnelle. On note cependant une évolution juridique importante: alors qu'à l'origine le débiteur payait avec sa vie, il n'a plus payé qu'avec sa liberté, puis avec tous ses biens, pour finir par ne payer qu'avec la perte de quelques actions ou parts sociales»¹.

1. Inleiding

1. Op 1 september 1987 trad de wet betreffende de eenpersoonsvennootschap met beperkte aansprakelijkheid (B.S., 30 juli 1987) in werking.

Deze wet is het produkt van een lang parlementair proces van vele initiatieven². Het belangrijkste gegeven hierbij is dat het zeer omvangrijk wetsontwerp (153 artikelen) over de eenpersoonsonderneming met beperkte aansprakelijkheid³, dat beoogde een totaal nieuwe vennootschapsvorm (E.B.A.) in te voeren, dode letter bleef: ernstig gevaar voor overregulering en voor gebrek aan harmonie en coherentie van de vennootschapswetgeving werd alzo vermeden.

Eenvoud siert altijd, ook bij het reguleren⁴. De kamercommissie handels- en economisch recht besloot uiteindelijk om een nieuw ontwerp te redigeren, dat slechts vijftien artikelen telde⁵.

De cruciale beleidsoptie van de wetgever was de integratie van de eenpersoonsvennootschap in de bestaande ven-

nootschapsvormen nl. in de besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid (B.V.B.A.). Zulks werd terecht als veel rationeler beoordeeld, naar het voorbeeld van recente wijzigingen in het Duitse, het Franse en het Nederlandse recht⁶. Na de introductie van enkele amendementen en de goedkeuring op 11 juni 1987 in de Senaat, werd het ontwerp goedgekeurd door de Kamer op 1 juli 1987.

2. De doelstelling van de wetgever was aan een zelfstandig ondernemer de mogelijkheid te bieden om een adequaat juridisch kader te vinden om het deel van zijn vermogen dat bestemd is voor de uitoefening van zijn beroep, af te scheiden van zijn privé-vermogen, zonder daartoe bij de oprichting van de vennootschap een beroep te moeten doen op een ander persoon⁷. Dat door de mogelijkheid tot crea-

⁶ Zie de toelichting vanwege de staatssecretaris voor Justitie: *Parl. St., Kamer*, 1985-86, nr. 539/4, 10; zie aangaande de Franse wet van 11 juli 1985: *J.C.P.*, 1985, III, 57435; «L'entreprise unipersonnelle à responsabilité limitée», Studiedag Poitiers, *J.C.P.*, Ed. Ent., 1986, 14756, 489-519; FLORES, G. en MESTRE, J., «L'entreprise unipersonnelle à responsabilité limitée», *Rev. Trim. Dr. Comm.*, 1986, 15 e.v.; SAYAG, A., «De nouvelles structures pour l'entreprise», *J.C.P.*, 1985, 3217; DAIGRE, J.J., «Défense de l'entreprise unipersonnelle à responsabilité limitée», *J.C.P.*, Ed. Gen., 1986, I, 3225; A.P.S., «La loi du 11 juillet 1985 relative à l'entreprise unipersonnelle à responsabilité limitée», *Gaz. Pal.*, 1986, 4-5; PAILUSSEAU, V., «L'E.U.R.L. ou des intérêts pratiques et des conséquences théoriques de la société unipersonnelle», *J.C.P.*, 1986, Ed. Ent., 14684, p. 217 e.v.; GERMAIN, M., «L'entreprise unipersonnelle à responsabilité limitée», *Dr. Soc., J. Cl. Soc.*, 1985, chronique; SERLOOTEN, P., o.c., *D.*, Chronique nr. 23, p. 186 e.v.; ALFANDARI, E. en JEANTIN, M., «Chronique de législation et de jurisprudence française», *Rev. Trim. Dr. Comm.*, 1986, 107-109; HUGOT, J. en RICHARD, J., *Les sociétés unipersonnelles*, Parijs, Litec, 1985, 196 p.; zie aangaande de Duitse wet van 4 juli 1980 (Einmannengesellschaft): MEYER-LANDRUT, J. MILLER, F.G. en NIEHUS, R.J., *Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung* (GmbHG), Berlijn, De Guyter, 1987, 11 e.v.; HUECK, G., *Gesellschaftsrecht*, München, Beck, 1983, 325 e.v.; KUBLER, F., *Gesellschaftsrecht*, Heidelberg, Müller, 1986, 309 e.v.; JOHN, U., *Die Gründung der Einmann-GmbH*, Keulen, Otto Schmidt, 1986, 85 p.; zie de Nederlandse wet (derde antimisbruikenwet van 16 mei 1986), die bepaalt dat zowel een N.V. als een B.V. door één persoon kan worden opgericht; VAN SCHILFGAARDE, P., *Misbruik van rechtspersonen*, Deventer, Kluwer, p. 122 en 123 (integrale opname van de wettekst); zie ook TIMMERMANS, L., «De eenmans-b.v.», *N.V.*, 1986, 60-63; VAN SCHILFGAARDE, P., *Van de B.V. en de N.V.*, Arnhem, Gouda, 1986, 42; VAN DER HEIJDEN, E.J.J. en VAN DER GRINTEN, W.C.L., *Handboek voor de Naamloze en de Besloten vennootschap*, Supplement, Zwolle, Tjeenk Willink, 1986, 11. De Britse casus Salomon v Salomon Ltd dateert reeds van vorige eeuw. Hierin wordt als geldig erkend de vennootschap waarvan bijna alle aandelen aan een persoon worden toebedeeld en het bewind (trust) over de andere te zijnen voordele geschiedt; PALMERS, *Company Law*, I. Londen, Stevens, 1982, 188-189; nr. 18-03; GORE-BROWNE, *On Companies*, I, Bristol, Jordans, 1986, p. 1003, par. 1.3.

⁷ *Parl. St., Kamer*, 1985-86, nr. 539/4, p. 9.

¹ SERLOOTEN, P., «L'entreprise unipersonnelle à responsabilité limitée», *D.*, 1985, Chron. 23, 187.

² Zie voor een overzicht van de tien wetsvoorstellen die tussen 1978 en 1986 werden ingediend: *Parl. St., Kamer*, 1985-86, 539, nr. 4, p. 2. Iedere grote politieke strekking diende een of meer wetsvoorstellen in.

³ *Parl. St., Kamer*, 1984-85, 1049/1; zie voor een commentaar: VAN BRUYSTEGEM, B., «De eenpersoonsonderneming met beperkte aansprakelijkheid», *R.W.*, 1985-86, 1537-1566; VAN RYN, J., «L'entreprise d'une personne à responsabilité limitée», *J.T.*, 1985, 277-280; FRANÇOIS, P., «L'entreprise personnelle à responsabilité limitée», *J.T.*, 1983, 306; WYMEERSCH, E., «Le droit des sociétés en Belgique (1987-1983)», *Rivista Societa*, 1984, 511; zie ook m.b.t. de evolutie van het Belgisch recht naar de eenpersoonsvennootschap: COIPEL, M., «Dispositions communes», *Répertoire Notarial*, Livre II, p. 71-72, nr. 36.

⁴ Cf. de Franse wet van 11 juli 1985, die ook wegens haar eenvoud gunstig werd onthaald in de rechtsleer: DAIGRE, J.J., «Défense de l'entreprise unipersonnelle à responsabilité limitée», *J.C.P.*, Ed. Gen., 1986, I, 3225; zie ook infra voetnoot 6.

⁵ Reeds in zijn advies van 29 november 1983 had de Raad van State de vraag opgeworpen inzake de opportuniteit van de invoering van een nieuwe rechtsvorm en inzake de inlassing van de eenpersoonsvennootschap in het bestaande vennootschapsrecht: *Parl. St., Kamer*, 1984-85, nr. 1049/1, p. 52; cf. ook het wetsvoorstel Verhaegen: *Parl. St., Kamer*, 1981-82, nr. 178/1, o.a. artt. 5 en 6. Zie voor een argumentatie *Parl. St., Kamer*, 1985-86, nr. 539/4, p. 6-8; zie vnl. VAN OMMESLAGHE, P., «L'entreprise d'une personne à responsabilité limitée: quels choix fondamentaux?», in *Liber amicorum J. Ronse*, Gent, Story, 1986, 379, vnl. 390, nr. 13 en 394 nr. 19.

tie van de eenpersoonsvennootschap de continuïteit van de onderneming wordt verbeterd, is voor een wetgever in tijden van economische crisis een primordiaal doel: niet zelden had het overlijden van het ondernemingshoofd van de eenmanszaak tot gevolg dat de continuïteit ernstig werd bedreigd o.m. ten gevolge van twisten tussen de erfopvolgers. Door deze nieuwe wet kon ook een einde worden gemaakt aan de praktijk waarbij een tweede vennoot slechts een zeer kleine inbreng doet, in vele gevallen enkel en alleen om aan het pluraliteitsvereiste te voldoen⁸.

3. De integratie van de eenpersoonsvennootschap in het bestaande vennootschapsrecht inzake B.V.B.A. heeft tot gevolg dat alle wetbepalingen van deze vennootschapsvorm in principe van toepassing zijn⁹. Derhalve zijn van toepassing de voor de B.V.B.A. reeds bestaande regelen inzake oprichting en oprichtersaansprakelijkheid (o.m. financieel plan, aansprakelijkheid van de oprichters), inbreng (met inbegrip van de revisorale controle bij inbreng in natura), vorming van het kapitaal (o.m. minimumkapitaal, volstorting op elk aandeel), kapitaalverhoging en kapitaalvermindering (het vereiste inzake meerderheden uitgezonderd), inkoop van eigen aandelen (zelfde uitzondering), bestuur, toezicht, uitkeringen, jaarrekeningen¹⁰. Op fiscaal- en sociaalrechtelijk vlak werden geen bijzondere nieuwe regelen ingevoerd. De integratie van de eenpersoons-B.V.B.A. in het bestaande B.V.B.A.-recht heeft o.i. ook tot gevolg dat de notaris de statuten van de B.V.B.A. moet herdenken: niet alleen omdat een eenpersoon-B.V.B.A. kan worden opgericht, maar ook omdat elke B.V.B.A., ook die welke meerhoofdig is gestart, tijdens de duur kan overgaan naar eenhoofdigheid en omgekeerd.

Op de bovengenoemde regel inzake toepassing van alle wetbepalingen van de meerhoofdige B.V.B.A. kan alleen uitzondering worden gemaakt als de eigen structuur van de eenpersoon-B.V.B.A. hiertoe aanleiding geeft. De wetgever heeft die bepalingen niet expliciet aangeduid. Aanvaard mag worden dat bv. niet van toepassing zijn de regelen inzake stemrechtreductie ter algemene vergadering (art. 76 Venn.W.)

Bij de aanduiding van die regelen is de grootste omzichtigheid geboden. Verscheidene regelen hebben niet tot uitsluitend doel de bescherming van de belangen van de individuele aandeelhouder. In die optiek moet bv. afstand worden genomen van de opinie dat het houden van een vennootschapsregister (art. 125 Venn.W.) niet verplicht is tenzij wanneer de vennootschap eerst meerhoofdig was en nadien eenhoofdig is geworden¹¹. Het houden van een vennootschapsregister is o.i. verplicht in elke eenpersoons-B.V.B.A. Art. 125 Venn.W. is niet opgeheven. Bovendien moeten derden via dit register kunnen vaststellen wie ven-

noot is of was, wat diens verplichtingen zijn of waren jegens de vennootschap, of de aandelen werden overgedragen en zo ja wanneer, of de aandelen werden volgestort en zo ja, wanneer. Ook de stelling dat de regelen van de artt. 126, 127 en 128 Venn.W. niet van toepassing zouden zijn, lijkt niet aanvaardbaar (zie infra nr. 9).

Deze bijdrage heeft een beperkt opzet: er zal alleen aandacht worden besteed aan de bepalingen van de wet van 14 juli 1987. Uiteraard kan elke wijziging niet in extenso worden behandeld. In dat verband wordt gewezen op de heilzame inbreng van studiedagen, handboeken en andere commentaren¹².

2. Wijziging van het Burgerlijk Wetboek

4. De in het Burgerlijk Wetboek bestaande titel «Contract van vennootschap» (titel 9 van boek 3) wordt vervangen door «vennootschappen». Ook de gemeenrechtelijke basisbepaling van art. 1832 B.W. wordt gewijzigd: een vennootschap kan voortaan niet alleen worden opgericht door een overeenkomst tussen twee of meer personen, maar ook, «in de gevallen bepaald bij de wet, door de wilsluiting van een enkele persoon die goederen verbindt aan het uitoefenen van een bepaalde bedrijvigheid» (zie nieuw art. 1832 B.W. in fine)¹³. De schrapping van zowel

¹² Aan het door de Kamer goedgekeurd ontwerp werd reeds aandacht besteed: zie o.m. VAN BRUYSTEGEM, B., *De Vennootschappenwet '86*, Antwerpen, Kluwer, 1986, 171 e.v.; WYMEERSCH, E., *De voorgestelde eenpersoons-besloten vennootschap*, studiedag december 1986; Studiedag N.C.M.V., 12 december 1986, met o.m. de volgende bijdragen: WEYTS, L., «Familiaalvermogens- en erfrechtelijke aspecten bij de eenmansvennootschap»; VAN BRUYSTEGEM, B., «Het wetsontwerp betreffende de eenpersoonsvennootschap met beperkte aansprakelijkheid»; GEENS, K., «De uitoefening van een vrij beroep in eenpersoons-B.V. (E.B.V.): deontologisch, fiscale en boekhoudkundige aspecten. Zie m.b.t. studiedagen o.m.: K.U.Leuven (2 oktober 1987) met rapporten van NELISSEN GRADE, J.M., «Algemene toelichting van de wet betreffende de eenpersoons-B.V.B.A.»; GEENS, K., «Simulatie, doorbraak, de fiscus en de eenpersoons-B.V.B.A.»; dit rapport werd gepubliceerd in: *De ik-vennootschap*, Biblo, dossier vennootschapsrecht, 1987; BOUCKAERT, F., «Notariële en vermogensrechtelijke aspecten van de nieuwe wet betreffende de eenpersoons-B.V.B.A. en van art. 1401, lid 5, B.W.», U.C. Louvain (28 oktober), R.U. Gent en U.I. Antwerpen (14 resp. 17 november 1987); zie voor recente commentaar op de nieuwe wet: MAEYAERT, P., «Wetsontwerp betreffende de eenpersoonsvennootschap met beperkte aansprakelijkheid: de eenpersoons-B.V.B.A.», *T.B.H.*, 1987, 484-501; SWENNEN, H., «De eenpersoonsvennootschap en de echtpaarvennootschap: geen stromannen meer, maar ook geen stroman-vennootschap», te publiceren in *Ekonomisch en Sociaal Tijdschrift*; MICHEL, H., «Aspects juridiques de la S.P.R.L. unipersonnelle», *Rev.-Not. B.*, 1987, 446-462; AFSCHRIFT, Th. en DE HEMPTINNE, L., «La loi du 14 juillet 1987. La société unipersonnelle», *R.P.S.*, 1987, 185-210.

¹³ Cf. met het door de wet van 12 juli 1985 gewijzigde art. 1832 van de Franse Code civil: «Elle peut être instituée, dans les cas prévus par la loi, par l'acte de volonté d'une seule personne.» Het blijkt uit de parlementaire voorbereiding van de Franse wet dat de wetgever ook het institutioneel aspect van de vennootschap (naast het contractueel aspect) heeft willen beklemtonen: PAILLUSSEAU, J., o.c., *J.C.P.* 1986, Ed. Ent. 14684, nr. 119, p. 234.

⁸ De vennootschap waarin een oprichter 99 % van alle aandelen opneemt, is daarom nog geen eenpersoonsvennootschap: Cass., 17 november 1959, *Arr. Cass.*, 1960, 237, *Pas.*, 1960, I, 329.

⁹ Cf. voor het Duitse recht in dezelfde zin: MEYER-LANDRUT, J. MILLER, G.F. en NIEHUS, R.J., o.c., 13, nr. 21.

¹⁰ Een volledige opsomming van alle rechten is te omvangrijk en moet om die reden achterwege blijven in deze bijdrage.

¹¹ NELISSEN GRADE, J.M., «Algemene toelichting van de wet betreffende de eenpersoons-B.V.B.A.», *Rapport studiedag over de eenpersoons-B.V.B.A.*, Leuven, oktober 1987, 11.

het pluraliteitsvereiste als het vereiste van winstoommerk verdienen bijzondere aandacht.

Het belang van deze wetwijziging is erin gelegen dat duidelijk wordt dat een vennootschap niet uitsluitend kan worden opgericht op grond van een overeenkomst, maar ook, in het welbepaald geval van de B.V.B.A., door een eenzijdige rechtshandeling¹⁴. De materiële oprichtingsakte van de eenpersoons-B.V.B.A. zal derhalve niet een overeenkomst, maar een eenzijdige wilsuiking inhouden¹⁵ (cf. met de modelstatuten in Frankrijk: «Il est unilatéralement créé une société à responsabilité limitée...»¹⁶ of in de Bondsrepubliek Duitsland: «Der Erschienene erklärte: Ich errichte hiermit eine Gesellschaft mit beschränkter Haftung»¹⁷).

Deze wetwijzigingen werden volgens de wetgever ingevoerd vanuit het oogpunt van logica en voorzichtigheid. Tijdens de parlementaire voorbereiding werd overwogen dat in art. 1832 B.W. ook moet worden geregeld dat een vennootschap eenhoofdig kan worden opgericht: deze bepaling definieert immers het begrip vennootschap, welke ook de aard daarvan zij, namelijk burgerrechtelijk of handelsrechtelijk. De gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen zijn hiervan slechts een toepassing. De wijziging werd ook gemotiveerd vanuit een voorzichtigheids-overweging: op die wijze wordt elke discussie vermeden inzake de oprichting van een B.V.B.A. met een burgerlijk doel (art. 212 Venn.W.). Het staat daardoor buiten twiifel dat een eenhoofdig opgerichte B.V.B.A. zowel mogelijk is als het doel van de vennootschap handelsrechtelijk is, als wanneer het burgerrechtelijk is¹⁸. Vanuit de vennootschapswetgeving bestaat geen enkel argument tegen de

oprichting van een eenpersoonsvennootschap door een persoon met een vrij beroep¹⁹.

Volgens sommige auteurs is deze wijziging van titel 9 en van art. 1832 B.W. overbodig: art. 1873 B.W. bepaalt immers dat de regels over de vennootschap naar burgerlijk recht alleen van toepassing zijn op handelsvennootschappen wat de punten betreft die niet strijdig zijn met de wetten en gebruiken van de koophandel. Evenmin was een wijziging nodig om, met toepassing van art. 212 Venn.W., toe te laten dat een eenhoofdig B.V.B.A. opgericht kan worden met een burgerlijk doel: een burgerlijke vennootschap in de vorm van een handelsvennootschap is immers vanaf haar oprichting onderworpen aan het vennootschapsrechtelijk statuut van de vennootschap waaronder zij is opgericht²⁰.

Deze zienswijze is vanuit strikt juridisch-technisch oogpunt juist: beide argumenten zijn aanvaardbaar. Anderzijds kunnen bepaalde argumenten pleiten voor dit wetgevende optreden. De gemeenrechtelijke basisbepaling inzake vennootschap, neergelegd in art. 1832 B.W., verdient alle duidelijkheid inzake modaliteiten van oprichting van vennootschappen en vermijdt alzo risico's inzake uiteenlopende interpretaties. Tevens is het verkiesbaar om harmonie, eerder dan strijdigheid na te streven tussen het burgerlijk recht en het handelsrecht.

De wetgever heeft echter nagelaten om nog andere bepalingen van de in het Burgerlijk Wetboek bestaande titel «Vennootschappen», die alleen verwijzen naar de contractuele aard van de vennootschap, te wijzigen. Bovendien blijft de titel «Vennootschappen» zijn plaats behouden tussen andere contracten als huur en lening. Een dergelijke dualiteit bevordert geenszins de beoordeling van bepaalde problemen: enerzijds zal met betrekking tot een bepaalde vennootschap de oplossing moeten worden gezocht in het contractenrecht, anderzijds zal men hierop niet meer kunnen terugvallen en de oplossing moeten zoeken in de specifieke regels ter zake. Door de nieuwe wet van 14 juli 1987 werd bijgevolg geen integrale duidelijkheid geschapen in het Burgerlijk Wetboek.

5. Vraag is of uit de nieuwe formulering van art. 1832 B.W. het winstoommerk wegvalt als vereiste voor de eenhoofdig opgerichte B.V.B.A.: art. 1832 B.W. vereist blijkbaar alleen de wilsuiking van één enkele persoon en de inbreng van goederen voor het uitoefenen van een bepaalde bedrijvigheid (in de Franse tekst: activité). Een dergelijke bepaling vermindert derhalve de klassieke vereisten m.b.t. het bestaan van een vennootschap²¹. Deze tendens verdient

¹⁴ De verbintenis door eenzijdige wilsuiking krijgt op deze manier een aanknopng in de wet zelf. Het is bekend dat het Hof van Cassatie op ondubbelzinnige wijze het bestaan van de verbintenis door eenzijdige wilsuiking reeds heeft erkend: Cass., 9 mei 1980, *Arr. Cass.*, 1979-80, 1132 en 1139, *Pas.*, 1980, I, 1120 en 1127, *R.W.*, 1982-83, 319, *J.T.*, 1981, 206; zie ook Cass., 3 september 1981, *T. Aann.*, 1981, 131, met noot van L. Cornelis; zie aangaande de verbintenis door eenzijdige wilsuiking o.m.: VAN OEVELEN, A. en DIRIX, E., «Kroniek van het verbintenissenrecht 1981-84», *R.W.*, 1985-86, 1-3; KRUITHOF, R., «Overzicht van rechtspraak verbintenissen, 1974-80», *T.P.R.*, 1983, 503-507; VAN OMMESELAGHE, «L'engagement par volonté unilatérale en droit belge», *J.T.*, 1982, 144-149; CORNELIS, L., «Het aanbod bij het tot stand komen van overeenkomsten», *T.B.H.*, 1983, 24-28.

¹⁵ De oprichting van een rechtspersoon op grond van een eenzijdige wilsuiking is reeds bekend sedert de wet van 27 juni 1921. Krachtens art. 27 kan elke persoon, mits met goedkeuring door de regering al zijn goederen of een deel ervan bestemmen tot het oprichten van een instelling van openbaar nut met rechtspersoonlijkheid: VAN RYN, J., «L'entreprise d'une personne à responsabilité limitée», *J.T.*, 1985, 277.

¹⁶ HUGOT, J. en RICHARD, J., «Entreprise à responsabilité limitée (E.U.R.L.)», *Jurisclasser*, Sociétés, fasc. L 11 en o.c., 113.

¹⁷ *Münchener Vertragshandbuch*, Bd. 1, Gesellschaftsrecht, München, 1985, 320.

¹⁸ *Parl. St., Kamer*, 1985-86, nr. 539/4, p. 11. Merk op dat het omvangrijke wetsontwerp nr. 1049 de «eenmansonderneming met beperkte aansprakelijkheid» alleen mogelijk maakte voor werkzaamheden waarvoor een inschrijving in het handelsregister of ambachtsregister vereist is: *Parl. St., Kamer*, 1984-85, nr. 1049/1, art. 1, derde lid.

¹⁹ Cf. *Parl. St., Kamer*, 1985-86, nr. 539/4, p. 11; GEENS, K., «De uitoefening van een vrij beroep in eenpersoons-B.V.: deontologische, fiscale en boekhoudkundige aspecten», *N.C.M.V.-studiedag*, 12 december 1986, p. 9-10; GEENS, K., «De professionele vennootschap», in *De ik-vennootschap*, Biblo, dossier vennootschapsrecht, 1987.

²⁰ VAN BRUYSTEGEM, B., o.c. 172; NELISSEN GRADE, J.M., o.c., 17 e.v.; *Parl. St., Kamer*, 1985-86, nr. 539/4, p. 11; *Parl. St., Senaat*, 1985-86, nr. 359/2, p. 9. Ook wat het openbare orde-karakter van de pluraliteit van de oprichters betreft (cf. Cass., 13 januari 1978, *R.W.*, 1977-78, 1942, noot B. VAN BRUYSTEGEM) was een wijziging niet nodig, nu een wettelijke uitzondering werd gemaakt op een regel die geacht wordt van openbare orde te zijn.

²¹ De klassieke vereisten m.b.t. het bestaan van een vennootschap zijn: pluraliteit, inbreng, winstoommerk en delen in winst en

goedkeuring, omdat daardoor nauwer wordt aangesloten bij het ondernemingsbegrip²².

Tijdens de parlementaire voorbereiding werd voor deze weglating geen sluitende verklaring gegeven. In die optiek is een kritische bemerking nodig: het is niet aannemelijk dat voor de twee- of meerhoofdige B.V.B.A. het vereiste van het winsttoogmerk nog wel in de wet ingeschreven blijft²³, terwijl zulks voor de eenhoofdige opgerichte B.V.B.A. niet formeel vereist is.

Ten aanzien van de sanctionering maakt het ontbreken van een winsttoogmerk in de oprichtingsakte weinig verschil uit: de B.V.B.A. kan niet nietig verklaard worden of in een vereniging geconverteerd worden²⁴.

Dat het klassieke vereiste inzake deelname in winst en verlies wegviel, is allicht gestoeld op het feit dat aangenomen wordt dat de enige vennoot alleen zal delen in winst en verlies. Door de bestemming van het resultaat niet op te nemen in de definitie van de vennootschap als instituut, bestaat er blijkbaar geen formeel onderscheid meer tussen een onderneming die door haar bedrijvigheid winst nastreeft ten voordele van haar eigenaar(s) en de non-profit onderneming (stichting of vereniging) die het produkt van haar activiteit niet kan laten terugvloeien naar haar stichter of naar haar leden. In beide gevallen worden goederen verbonden aan het uitoefenen van een bepaalde activiteit.

Louter op grond van de in art. 1832 B.W. opgenomen definitie zou de eenpersoon-B.V.B.A. blijkbaar ook kunnen functioneren als eenpersoonsvereniging, wat zeker niet de bedoeling van de wetgever kan zijn geweest.

3. De natuurlijke persoon als oprichter of vennoot van een eenpersoons-B.V.B.A.

6. De kernbepaling van de wetswijziging is art. 123bis Venn.W.: de oprichting van de eenpersoons-B.V.B.A., waarbij de aansprakelijkheid van de enige vennoot beperkt

verlies: zie o.m. RONSE, J., *Algemeen deel*, 118; COIPPEL, M., «Dispositions communes», *Répertoire notarial*, t. 12, L.2, 86 e.v.; VAN RYN, J. en HEENEN, J., *Principes*, I, 230. Het vereiste van de affectio societatis (een zogenaamd intentioneel element, de wil om in vennootschap samen te werken en de winst en het verlies te delen) verschaft geen criterium om de vennootschap te onderscheiden van andere vormen van samenwerking; dit vereiste kan hoogstens alle overige elementen, bij wijze van synthese, tot uitdrukking brengen. In dezelfde zin: RONSE, J., *Algemeen deel*, 153; «Overzicht van rechtspraak», *T.P.R.*, 1964, 69; RONSE, J. en VAN HULLE, K. e.a., *T.P.R.*, 1978, 692.

²² VAN GERVEN, W., *Handels- en economisch recht*, I, *Ondernemingsrecht*, 1975, 27-28; «Herijken van economische wetgeving (over reguleren en dereguleren)», *R.W.*, 1985-86, 292, noot 7; SCHRANS, G., «Poging tot omschrijving van de onderneming als rechtssubject», *R.W.*, 1979-80, 2381-2395; «Levend en herlevend recht rond het winsttoogmerk», *T.P.R.*, 1986, 669-701; zie ook MAAS, P.C., *De in haar continuïteit bedreigde onderneming*, Zwolle, Tjeenk Willink, 1983, 6. Reeds nu kan in dit verband worden gewezen op een ter tafel liggende waardevolle studie van Bruno Peeters, assistent aan de Universitaire Instelling Antwerpen, (U.I.A.).

²³ Zie voor een omschrijving *Parl. St., Senaat*, 1985-86, nr. 359/2, p. 9.

²⁴ RONSE, J., *De vennootschapswetgeving 1973*, Gent, Story, 1975, 67-68, nr. 139.

blijft tot zijn inbreng, is voorbehouden aan natuurlijke personen en een natuurlijk persoon kan principieel slechts één eenpersoons-B.V.B.A. oprichten (over de oprichting door een rechtspersoon of de oprichting van meerdere eenpersoons-B.V.B.A.'s: zie infra nrs. 9 e.v. en 13 e.v.)²⁵. De vennoot, enige aandeelhouder van de eenpersoons-B.V.B.A. is geen koopman, evenmin als de aandeelhouder van een meerhoofdige B.V.B.A. of de zaakvoerder van een B.V.B.A. ongeacht of ze een of meer vennoten telt.

Tijdens de parlementaire voorbereiding werden argumenten aangehaald voor de in art. 123bis Venn. W. neergelegde beleidskeuze. De wetgever wil een structuur bieden aan kleine en middelgrote ondernemers die nu een zelfstandige activiteit aan de dag leggen om het hun mogelijk te maken een deel van hun vermogen te beschermen tegen de risico's waaraan zij in hun beroepsactiviteit blootgesteld zijn. Het ontwerp wil zich hoegenaamd niet inlaten met de organisatie van vennootschapsgroepen, wat volgens de wetgever noodzakelijk zou zijn wanneer rechtspersonen zouden toegelaten worden tot een éénhoofdige oprichting. Bovendien werd overwogen dat de mogelijkheid dat een zelfde natuurlijke persoon alleen verschillende B.V.B.A.'s opricht, het vermogen al te zeer zou versnipperen ten nadele van de belangen van derden²⁶.

De in vele gevallen remmende en artificieel uitgebouwde tweehoofdigheid bij de oprichting van de B.V.B.A. is niet meer vereist: een beroep op een accountant, boezemvriend, bloed- of aanverwant is niet meer nodig. Zulk een wetswijziging verdient goedkeuring.

Anderzijds is het bekritiseerbaar dat de eenpersoons-B.V.B.A. niet op dezelfde wijze voor rechtspersonen openstaat^{26a}. De beleidskeuze van de wetgever overtuigt niet. De primordiale aandacht voor de zelfstandige ondernemer beliet niet dat ook voor rechtspersonen de creatie van een eenpersoons-B.V.B.A. kan worden voorbehouden en een grondige hervorming van het recht van de vennootschappen zou niet vereist zijn. Ook in rechtsvergelijkend opzicht valt de beleidskeuze van de Belgische wetgever uit de toon: in de Bondsrepubliek Duitsland, ²⁷ Frankrijk²⁸ en Nederland²⁹ is de oprichting van een eenpersoonsvennootschap door een rechtspersoon op dezelfde wijze mogelijk als voor een natuurlijke persoon. De huidige beleidskeuze contras-

²⁵ Zie het nieuw art. 1832 B.W., nieuw art. 116 en 123bis, eerste lid, Venn. W. Tengevolge van deze regel moest uiteraard ook art. 120, eerste lid, 1°, Venn. W., dat vereiste dat de vennootschap ten minste twee vennoten telt, worden opgeheven.

²⁶ Zie o.m. *Parl. St., Kamer*, 1985-86, nr. 539/4, p. 5 en p. 13; *Parl. St., Senaat*, 1985-86, nr. 359/2, p. 5.

^{26a} In dezelfde zin: NELISSEN GRADE, J.M., o.c., 14.

²⁷ Zie o.m. FISCHER-LUTTER, *GmbH-Gesetz*, Kommentar, Keulen, Otto Schmidt, 1985, 15, nr. 7; KUBLER, F., o.c., 311; HUECK, o.c., 325 e.v.; JOHN, U., o.c., 15.

²⁸ «Cette possibilité aurait pu pleinement satisfaire les groupes qui, jusqu'à présent, 'filialisaient' à 99 p. 100 leurs divisions en utilisant des sociétés de façade», FLORES, G. en MESTRE, J., o.c., *Rev. Soc.*, 1986, 26, en de verwijzingen aldaar; zie ook HUGOT, J. en RICHARD, J., o.c., 38; ALFANDARI, E., en JEANTIN, M., o.c., *Rev. Trim. Dr. Comm.*, 1986, 108-109, «L'entreprise unipersonnelle à responsabilité limitée», *J.C.P.*, Ed. Ent. 1986, 14756, 491; RIPERT-ROBLLOT, o.c., 709, nr. 995, 3.

²⁹ VAN SCHILFGAARDE, P., o.c., 42; VAN DER HEIJDEN-VAN DER GRINTEN, o.c., Supplement, 11.

teert bovendien integraal met die van het groot ontwerp dat de eenhoofdige oprichting alleen toeliet voor rechtspersonen³⁰.

Overigens is de vraag of de wetgever in de formulering van zijn beleidsopties volledig consequent is: enerzijds is de doelstelling aan een zelfstandig ondernemer een adequaat juridisch kader te bieden zonder een beroep te moeten doen op een ander voor de oprichting van de vennootschap³¹, doch anderzijds blijft de verplichting bestaan om, bij de oprichting van een tweede vennootschap, wel een beroep te doen op een ander persoon³².

7. De wetgever heeft niet belet inventief te zijn. Niet wettelijk verboden is de oprichting van een éénpersoons-B.V.B.A. door een natuurlijke persoon en de oprichting nadien van een tweepersoons-B.V.B.A., met als oprichters de natuurlijke persoon en de eenpersoons-B.V.B.A. Aangezien elke echtgenoot een eenpersoonsvennootschap kan oprichten, zelfs wanneer gemeenschappelijke goederen worden ingebracht^{32a} (nieuw art. 1401, vijfde lid, B.W.), zijn er twee eenpersoonsvennootschappen mogelijk per gehuwd paar. Niets belet bovendien de uitbouw van een netwerk of groep van verbonden vennootschappen waarin echtgenoten deelnemen ofwel gezamenlijk ofwel afzonderlijk al dan niet samen met de vennootschap waarvan zij enige vennoot zijn of samen met meerdere vennootschappen waarin zij beiden als afzonderlijke vennoten participeren: mogelijk is o.m. de oprichting van een B.V.B.A., met als aandeelhouders een eenpersoons-B.V.B.A. van één echtgenoot en de andere echtgenoot, of de oprichting van een B.V.B.A. waarvan aandeelhouders zijn twee eenpersoons-B.V.B.A.'s, waarvan respectievelijk elk van beide echtgenoten aandeelhouder zijn.

8. Het zij beklemtoond dat alleen de B.V.B.A. in aanmerking komt voor de oprichting van een eenpersoonsvennootschap (zie ook supra nr. 3). In die optiek moet ook gezien worden de noodzaak tot aanpassing van art. 13ter Venn.W. inhoudende de limitatieve nietigheidsgronden voor de B.V.B.A. (ook de N.V. en de commanditaire vennootschap op aandelen): de nietigheid van een besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid kan worden uitgesproken... wanneer het aantal op geldige wijze verbonden oprichters van de vennootschap minder dan twee bedraagt of wanneer in de gevallen waarin de wet bepaalt dat de vennootschap kan worden opgericht door één enkele persoon, er geen enkele op geldige wijze verbonden oprichter bestaat (nieuw art. 13ter, 4°, Venn. W.).

Het onderscheid tussen de nietigheid van de verbintenis van de oprichters in geval van deelname aan de oprichting en de nietigheid van de vennootschap als rechtspersoon is klassiek sedert de wet van 6 maart 1973 tot aanpassing van de eerste E.E.G.-richtlijn: de individuele verbintenissen van de oprichters kunnen nietig worden verklaard op grond van het gemene recht (o.m. onbekwaamheid, wilsgebreken)

en hebben niet de nietigheid van de B.V.B.A. (of N.V.) tot gevolg³³. Hierop bestond één uitzondering, nl. als het aantal op geldige wijze verbonden oprichters minder dan twee bedraagt.

Ten gevolge van de nieuwe wet van 14 juli 1987 wordt een specifieke uitzondering gecreëerd voor de B.V.B.A. zodanig dat alleen wanneer de individuele verbintenis van de enige oprichter nietig wordt verklaard op grond van het gemene recht³⁴, zulks ook de nietigverklaring ex nunc van de eenpersoons-B.V.B.A. door de rechter tot gevolg kan hebben (nieuw art. 13ter, 4°, Venn. W., en tevens: art. 13quater en 13quinquies Venn. W.). Deze zienswijze impliceert ook dat een twee- of meer-persoons-B.V.B.A. niet nietig kan worden verklaard wanneer nog één oprichter geldig verbonden is³⁵.

Voor alle duidelijkheid zij aangestipt dat het pluraliteitsvereiste voor de andere vennootschapsvormen (en het bijzonder pluraliteitsvereiste voor de coöperatieve vennootschap) blijft bestaan³⁶.

4. De natuurlijke persoon als oprichter of vennoot van meerdere eenpersoons-B.V.B.A.'s

9. Miskenning van de regel van art. 123bis, eerste lid, Venn. W. wordt niet gesanctioneerd met nietigheid of ontbinding³⁷. De natuurlijke persoon wordt geacht hoofdelijk borg te staan voor de verbintenissen van iedere andere besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid die hij nadien alleen zou oprichten of waarvan hij nadien de enige vennoot zou worden, behalve wanneer de aandelen wegens overlijden aan hem overgaan (art. 123bis, tweede lid, Venn. W.)³⁸.

³³ RONSE, J., *De vennootschapswetgeving 1973*, Gent-Leuven, Story, 1975, 68, nr. 140; COIPEL, M., «Dispositions communes», *Répertoire notarial*, t. 12, L. 2, 126 nr. 161. In casu was er alleen grond tot oprichtersaansprakelijkheid (artt. 35, tweede lid, en 123, tweede lid, 4°, Venn. W.); zie aangaande de nietigheden: SIMONT, L., «Les règles relatives à la publicité, aux nullités et aux actes accomplis au nom d'une société en formation», in *Les sociétés commerciales*, Brussel, Ed. Jeune Barreau, 1985, 93 e.v.

³⁴ Ook de verbintenis door eenzijdige wilsuiking kan aangetast zijn door o.m. wilsgebreken: VAN OEVELEN, A. en DIRIX, E., o.c., 1985-86, 4, nr. 3.

³⁵ Cf. *Parl. St., Kamer*, 1985-86, nr. 359/4, p. 12; NELISSEN GRADE, J.M., o.c., 20.

³⁶ Merk op dat in Nederland sedert de recente wetwijziging ook de eenhoofdige oprichting van een N.V. mogelijk is. Zie aangaande de wettekst: VAN SCHILFGAARDE, P., o.c., 122.

³⁷ De nietigheidssanctie kan niet worden ingevoerd omdat zij strijdig zou zijn met de eerste richtlijn en met art. 13ter Venn. W. In de Franse wet is de sanctie de gerechtelijke ontbinding op verzoek van elke belanghebbende (mogelijkheid tot regularisatie); cf. FLORES, G. en MESTRE, J., o.c., *Rev. Soc.*, 1986, 25-26; HUGOT, J. en RICHARD, J., o.c., 35.

³⁸ Tijdens de parlementaire voorbereiding werd de vraag geformuleerd of aan deze bepaling niet moet worden toegevoegd dat, ingeval de aansprakelijke natuurlijke persoon gehuwd is in het stelsel van de gemeenschap van goederen, de andere echtgenoot ook onder de toepassing van de hoofdelijke borgtocht valt. Terrecht werd overwogen dat zulks overbodig is: het gemene recht is ter zake van toepassing zodat de echtgenoot die in casu solidair borg is, ook gehouden is op zijn goederen: *Parl. St., Senaat*, 1985-86, nr. 359/2, p. 16.

³⁰ *Parl. St., Kamer*, 1979-80, nr. 387/1, 316 en 341.

³¹ *Parl. St., Kamer*, 1985-86, nr. 539/4, p. 9.

³² Cf. m.b.t. dezelfde kritiek op de Franse wet: FLORES, G. en MESTRE, J., o.c., *Rev. Soc.*, 1986, 17, nr. 3; SERLOOTEN, P., o.c., *D.*, 1985, *Chronique* 33, 192, nr. 36.

^{32a} WEYTS, L., «De man-vrouw vennootschap in de kering», *T. Not.*, 1987, 200 e.v.; SWENNEN, H., o.c., 8; NELISSEN GRADE, J.M., o.c., 22.

Regularisatie van deze toestand is mogelijk. In die optiek is de door de Senaat aan het oorspronkelijk ontwerp aangebrachte wijziging van belang: zodra een nieuwe vennoot wordt opgenomen of zodra de ontbinding van de vennootschap wordt bekendgemaakt³⁹, wordt de natuurlijke persoon niet langer geacht hoofdelijk borg te staan (art. 123bis, derde lid, Venn. W.)⁴⁰.

De enige vennoot-oprichter kan in de oprichtingsakte een verklaring laten opnemen luidens welke hij tot heden geen eenpersoons-B.V.B.A. heeft opgericht, noch vennoot is geworden van een andere eenpersoons-B.V.B.A. op basis van vrijwillige verwerving van alle aandelen⁴¹.

10. De regeling inzake de hoofdelijke borgtocht vertoont gelijkenis met die neergelegd in art. 140bis Venn. W. ten aanzien van het verwerven door een rechtspersoon van alle aandelen van een B.V.B.A. (zie infra nr. 14).

Een zelfde regeling geldt voor de vereniging in één hand van alle aandelen van een N.V. krachtens artikel 104bis Venn. W., ingevoerd door de wet van 5 december 1984: wanneer bij vereniging van alle aandelen in één hand geen regularisatie plaatsheeft gedurende het daaropvolgend jaar, wordt de overblijvende aandeelhouder geacht hoofdelijk borg te staan voor alle verbintenissen van de vennootschap sedert het intreden van de eenhoofdigheid.

De constructie van de borgtocht houdt in dat de verbintenis van de borg, als medeschuldenaar, betrokken blijft op de verbintenis van de hoofdschuldenaar: alle verweermiddelen van de hoofdschuldenaar komen ook aan de borg toe en indien de hoofdschuld verdwijnt, verdwijnt ook de verbintenis van de borg⁴². Indien daarentegen in de wet een garantieverbintenis neergelegd zou zijn, zou deze verbintenis, in tegenstelling tot de borgtocht, een autonome verbintenis zijn, die niet betrokken is op de verbintenis van de hoofdschuldenaar^{36a}.

11. De in de wet voorkomende uitzondering, nl. de uitsluiting van de hoofdelijke borgtocht bij verkrijging van de aandelen wegens overlijden (art. 123bis, tweede lid, in fine Venn. W.), wordt door de wetgever blijkbaar gebaseerd op billijkheidsoverwegingen: het zou niet billijk zijn dat in dat geval de natuurlijke persoon, enige oprichter van een B.V.B.A., bijna zou worden gedwongen om een nalatenschap of legaat niet te aanvaarden⁴³. Die overweging overtuigt niet. De enige aandeelhouder mortis causa kan immers langs verscheidene wegen aan de hoofdelijke borgtocht ontsnappen, o.m. door spreiding van aandelen⁴⁴.

³⁹ De ontbinding kan gepaard gaan met een eventuele fusie met de eerste opgerichte eenpersoonsvennootschap.

⁴⁰ *Parl. St., Senaat*, 1985-86, nr. 359/2, p. 17; VAN BRUYSTEGEM, B., o.c., 175.

⁴¹ WYMEERSCH, E., o.c., nr. 15.

⁴² Zie aangaande het verschil tussen borgtocht en garantie: WYMEERSCH, E., «Borgtocht en garantie», in *Liber amicorum J. Ronse*, 655-669; «Iets over abstracte verbintenissen» in *Actori incumbit probatio*, DEPARTEMENT RECHTEN UNIVERSITAIRE INSTELLING ANTWERPEN (red), Antwerpen, Kluwer, 1975, 260; DIRIX, E., *Obligatoire verhoudingen tussen contractanten*, Antwerpen, Maklu, 1984, 153-154; zie ook BRAECKMANS, H., «De nieuwe Vennootschapswet van 5 december 1984», *R.W.*, 1984-85, 2452.

⁴³ *Parl. St., Kamer*, 1985-86, nr. 539/4, p. 14.

⁴⁴ Cf. WYMEERSCH, E., o.c., nr. 18.

Voor schuldeisers van eenpersoonsvennootschappen kan deze regeling alleen maar verwarrend zijn: hun verhaalsobject zal verschillend zijn naargelang de enige aandeelhouder de aandelen al of niet mortis causa heeft verkregen.

In geval van overname door een medeërfgenaar of medelegataris bij wijze van deling, worden de aandelen ingevolge het declaratief karakter van de verdeling geacht wegens het overlijden van de enige vennoot te zijn overgegaan op de overnemer. Zelfs indien hij reeds enige vennoot is in een andere B.V.B.A., zal de overnemer als aandeelhouder de overgenomen vennootschap kunnen voortzetten, zonder hoofdelijk borg te staan voor de verbintenissen van de overgenomen vennootschap.

Geschiedt de overname van de aandelen daarentegen door een niet in de nalatenschap medegerechtigde persoon die reeds een eenpersoonsvennootschap bezit, dan wordt hij meteen hoofdelijk borg met de vennootschap waarvan hij alle aandelen verwerft, ook al was hij reeds met de overleden medevennoot in dezelfde vennootschap en geroepen om bij uitsluiting van alle andere personen de aandelen over te nemen.

Indien zulk een overnemer een natuurlijke persoon is, wordt hem geen regularisatietermijn toegestaan. Dat belet hem uiteraard niet om onmiddellijk maatregelen te nemen.

Is de overnemer een rechtspersoon die voor het overlijden van de enige vennoot met deze laatste in een B.V.B.A. participeerde, dan beschikt deze over een regularisatietermijn van een jaar, alvorens hij hoofdelijk borg staat voor de verbintenissen van de vennootschap sedert het ontstaan van een eenhoofdigheid met toepassing van art. 140bis Venn. W. (zie infra nr. 14).

Er bestaan bijgevolg verschillende oplossingen voor één zelfde overname, al naar gelang van de hoedanigheid van de overnemer!

12. Welke oplossing moet gegeven worden wanneer de natuurlijke persoon, enige vennoot in een B.V.B.A., enige aandeelhouder wordt van een N.V. en deze N.V. omzet in een B.V.B.A.? Volgens Van Bruystegem kan het besluit tot omzetting retroactief nietig worden verklaard omdat het strijdig is met de dwingende bepaling dat een natuurlijke persoon slechts de enige vennoot kan zijn van een enkele B.V.B.A.⁴⁵.

Die zienswijze overtuigt niet, nu de nieuwe wet in art. 123bis, tweede lid, Venn. W. een specifieke sanctie voorschrijft, die minder verregaand is dan de nietigheid aangezien ze rekening houdt met een mogelijke en voortdurende overtreding van het verbod.

Met toepassing van die bepaling wordt de natuurlijke persoon, enige aandeelhouder van de omgezette B.V.B.A., hoofdelijk borg voor alle verbintenissen van deze vennootschap⁴⁶.

5. De rechtspersoon als enige oprichter of vennoot van een eenpersoons-B.V.B.A.

13. De beleidskeuze van de wetgever, die een discriminatie inhoudt tussen de oprichting van een eenpersoons-B.V.B.A. door een rechtspersoon of door een natuurlijke

⁴⁵ Cf. VAN BRUYSTEGEM, B., o.c., 175.

⁴⁶ In dezelfde zin: NELISSEN GRADE, J.M., o.c., 22.

persoon, werd reeds bekritiseerd (zie supra nr. 6, bij de bespreking van de oprichting van de eenpersoons-B.V.B.A. door een natuurlijke persoon).

De wet van 14 juli 1987 houdt echter geen absoluut verbod in voor rechtspersonen om een eenpersoons-B.V.B.A. op te richten of hiervan enige aandeelhouder te worden⁴⁷. Met betrekking tot de door de wet gestelde sancties moet onderscheid worden gemaakt tussen de oprichting van een eenpersoons-B.V.B.A. door een rechtspersoon en de vereniging van alle aandelen van een bestaande B.V.B.A. in handen van een rechtspersoon.

In artikel 123, tweede lid, 8°, Venn. W. wordt een nieuw geval van oprichtersaansprakelijkheid opgenomen: de oprichter is hoofdelijk gehouden voor alle verbintenissen, aangegaan zolang de vennootschap als enige vennoot slechts de rechtspersoon telt die deze vennootschap alleen heeft opgericht. Deze op de rechtspersoon toepasselijke sanctie stoot wellicht bepaalde groepen niet af om een filiaal in de vorm van een eenpersoons-B.V.B.A. op te richten. De sanctie van het hoofdelijk gehouden zijn tot de verbintenissen van de eenpersoons-B.V.B.A. blijft in sommige gevallen beperkt tot de wettelijke neerslag van wat reeds o.m. wegens de onderkapitalisatie van tot een groep behorende vennootschappen, op conventionele wijze (soms door bv. patronaatsverklaringen) werd geregeld.

Regularisatie van de toestand is mogelijk. De sanctie van het hoofdelijk gehouden zijn houdt op wanneer een tweede vennoot, natuurlijke persoon of rechtspersoon, als vennoot optreedt, hetzij door overdracht van een of meer aandelen, of door inschrijving op een kapitaalverhoging. Ook kan aan de sanctie een einde komen wanneer de rechtspersoon zijn aandelen overdraagt aan een natuurlijke persoon. Hierbij zij aangestipt dat de rechtspersoon wel gehouden blijft voor de verbintenissen die sedert de eenhoofdigheid en voor deze overdracht werden aangegaan.

14. Bij vereniging van alle aandelen van een bestaande B.V.B.A. in handen van een rechtspersoon, geldt de in het gewijzigde art. 140bis Venn. W. neergelegde regeling: indien binnen een jaar geen nieuwe vennoot in de vennootschap is opgenomen of deze niet is ontbonden, wordt de enige vennoot geacht hoofdelijk borg te staan voor alle verbintenissen van de vennootschap ontstaan na de vereniging van alle aandelen in zijn hand, tot een nieuwe vennoot in de vennootschap wordt opgenomen of tot de bekendmaking van haar ontbinding.

Bij vergelijking van de ten aanzien van de rechtspersoon geldende sanctie bij oprichting of bij vereniging van alle aandelen in één hand, blijkt een verschil: bij oprichting door een rechtspersoon geldt de sanctie van het hoofdelijk gehouden zijn onmiddellijk; bij vereniging van alle aandelen in handen van een rechtspersoon geldt de sanctie van de hoofdelijke borgtocht voor alle verbintenissen van de vennootschap ontstaan na vereniging van alle aandelen in handen van de rechtspersoon pas na verloop van één jaar. De

rechtspersoon die alle aandelen van een B.V.B.A. in één hand verenigt en binnen een jaar regulariseert door opname van een tweede vennoot, door overdracht van alle aandelen of door ontbinding van de vennootschap, treft geen enkele sanctie. Indien deze bijgekomen tweede vennoot na korte tijd zijn aandeel opnieuw overdraagt aan de rechtspersoon, gaat een nieuwe regularisatietermijn van een jaar in, zodat de sanctie op het permanent behoud van alle aandelen van een B.V.B.A. in handen van één rechtspersoon op formele wijze gemakkelijk kan worden omzeild, onder voorbehoud uiteraard van de kwalificatie van deze omzeiling als simulatie.

De lankmoedigheid in de bejegening van de wetsovertreding, resulterend in een feitelijk gemakkelijk te verwezenlijken straffeloosheid, onderstreept de inconsequentie van de supra onder nr. 6 bekritiseerde beleidsoptie inzake het verbod opgelegd aan rechtspersonen een of meer ondernemingen in de vorm van een eenpersoonsvennootschap op te zetten.

6. Tegenstrijdigheid van belangen

15. Art. 133, §2, Venn. W. bepaalt dat, wanneer er in een B.V.B.A. slechts één zaakvoerder is die voor een tegenstrijdigheid van belangen wordt geplaatst, hij daarvan de vennoten in kennis moet stellen en de verrichting slechts door een lasthebber ad hoc voor rekening van de vennootschap mag worden gedaan.

Tijdens de parlementaire voorbereiding van de wet van 14 juli 1987 werd geoordeeld dat deze procedure niet verantwoord is in de eenpersoons-B.V.B.A.⁴⁸. Op grond van het nieuwe art. 133, derde lid, Venn. W. wordt toegelaten dat de zaakvoerder-enige vennoot die voor een tegenstrijdigheid van belangen is geplaatst, de verrichting kan doen. Hij moet hierover echter bijzonder verslag uitbrengen in een stuk dat tegelijk met de jaarrekening ter griffie wordt neergelegd⁴⁹. Opgemerkt wordt dat het in de Nederlandse wettekst gebruikte «verslag uitbrengen» blijkbaar niet dezelfde betekenis heeft als het in de Franse tekst opgenomen «rendre compte». O.i. verdient de verplichting «rekenschap te geven» de voorkeur boven een neutrale rapportering.

De nieuwe regel van art. 133, § 3 Venn. W. wijkt af van het in art. 133, § 2, Venn. W. bestaand verbod voor de zaakvoerder om zelf de verrichting te doen (cf. het in het Duitse recht bestaand verbod van Selbstkontrahieren⁵⁰).

Het artificieel karakter van de eenpersoonsvennootschap komt hierbij duidelijk tot uiting: het is mogelijk dat een zaakvoerder een verrichting sluit met een vennootschap waarvan hij de enige vennoot is.

Deze regeling gaat lijnrecht in tegen een algemene rechtsregel, die weliswaar niet als dusdanig in een wettekst is neergelegd, maar die wel aan de oorsprong ligt van diverse wetsbepalingen waarbij het voor een persoon genormeerd

⁴⁷ De opmerkingen van een lid van de senaatscommissie (*Parl. St., Senaat*, 1985-86, nr. 359/2, p. 13) dat een notaris in ieder geval de oprichting van een eenpersoonsvennootschap door een rechtspersoon moet weigeren, is totaal ongegrond: de wet legt geen verbod op voor rechtspersonen, en bepaalt geen nietigheidssancties doch alleen het hoofdelijk gehouden zijn tot de verbintenissen van de eenpersoons-B.V.B.A.

⁴⁸ *Parl. St., Kamer*, 1985-86, nr. 539/4, p. 16.

⁴⁹ Deze regel kan worden gesitueerd in het raam van een evolutie waarbij de wetgever steeds meer en meer ingrijpt in het vennootschapsrecht, ter bescherming van bij het bestaan van de vennootschap betrokken belangen: cf. m.b.t. deze regels in het algemeen: PAILLUSSEAU, J., o.c., *J.C.P.*, nr. 14684, p. 236, nr. 136.

⁵⁰ Zie o.m. MEYER-LANDRUT, J., MILLER, G. en NIEHUS, R.J., o.c., 13, nr. 22, en de verwijzingen aldaar.

wordt te handelen in een dubbele hoedanigheid wanneer de verrichting tegenstrijdigheid van belangen inhoudt⁵¹: op de lasthebber rust het verbod goederen te kopen die hij gelast is te verkopen (art. 1596 B.W.), de bestuurder moet zich in een collegiaal orgaan van bestuur onthouden van deelname aan de behandeling van een agendapunt waarbij hij een tegenstrijdig belang heeft (art. 60 en art. 133, § 1, Venn. W.), de enige zaakvoerder van de meerhoofdige B.V.B.A. moet zich onthouden van een verrichting waarbij hij een tegenstrijdig belang heeft en de vennoten moeten een lasthebber ad hoc benoemen (art. 133, § 2, Venn. W.).

Het valt te betreuren dat in de eenpersoonsvennootschap, waar in vele gevallen de grenzen tussen persoonlijk bezit en vennootschapsvermogen nauwelijks te onderscheiden zijn en slechts getrokken werden op grond van een juridische abstractie ingevolge de creatie van een (zuiver artificieel) afgescheiden vermogen, de wetgever het niet nodig geacht heeft de enige vennoot te verplichten zich voor betwistbare handelingen te laten bijstaan door een derde en aldus een algemeen rechtsbeginsel heeft prijsgegeven dat stoelt op de inachtneming van de duidelijke aflijning van het eigenbelang en dat van anderen. De huidige regeling is bovendien inconsequent: in een B.V.B.A. met meerdere vennoten die gerechtigd zijn controle uit te oefenen op het beleid van de zaakvoerder, wordt de vervanging van de zaakvoerder door een lasthebber ad hoc opgelegd, terwijl in een eenpersoons-B.V.B.A., waar het vier- (of meer)ogenprincipe verdwenen is, een dergelijke verplichting niet bestaat.

16. De bijzondere verslagplicht kan blijkbaar een preventieve werking hebben: derden kunnen van dit verslag kennis nemen. Tijdens de bespreking in de senaatscommissie werd verduidelijkt dat rekenschap moet worden gegeven van alle verrichtingen waarbij de zaakvoerder die de enige vennoot is, een tegenstrijdig belang heeft met de vennootschap⁵². Het is derhalve niet voldoende alleen die verrichtingen aan te wijzen waarbij de zaakvoerder zich onrechtmatig ten koste van de vennootschap een voordeel zou hebben bezorgd⁵³. Aanvaard mag worden dat een potentiële tegenstrijdigheid van belangen voldoende is om tot bijzondere verslagplicht aanleiding te geven: het is niet vereist dat de verrichting noodzakelijk nadelig zou zijn voor de vennootschap⁵⁴. Van een tegenstrijdig belang kan o.m. sprake

zijn wanneer de zaakvoerder zelf de contractspartij is van de vennootschap zoals bijvoorbeeld bij koop of huur, bij overdracht van effecten uit de portefeuille van de vennootschap of bij kredietverlening door de vennootschap aan de zaakvoerder⁵⁵. Indien zou blijken dat de enige vennoot ten gevolge van deze overeenkomsten vermogen onttrekt aan de vennootschap (bv. door een verkoop en verhuur boven de normale marktprijs), is de strijdigheid van eigenbelang en vennootschapsbelang des te nadrukkelijker aanwezig⁵⁶.

Verschillend van de typegevallen inzake tegenstrijdigheid van belangen zijn die waarbij de zaakvoerder weliswaar een persoonlijk belang heeft, dat echter als dusdanig niet tegenstrijdig is. Als voorbeeld kan worden aangehaald de betaling van een schuld door de vennootschap waarvoor de zaakvoerder zich als borg had verbonden.

Bij niet-naleving van de bijzondere verslagplicht is de zaakvoerder jegens de vennootschap zowel als jegens derden aansprakelijk op grond van art. 132 Venn. W. (met verwijzing naar art. 62, § 2, Venn. W.). Tijdens de parlementaire voorbereiding werd ervan afgezien om in het jaarverslag melding te maken van de handelingen met strijdig belang, omdat dit stuk voor kleine en middelgrote ondernemingen niet moet worden bekendgemaakt (art. 137 en art. 80 in fine Venn. W.). Dat impliceert o.m. dat het ontbreken van het bijzonder verslag niet strafrechtelijk wordt gesanctioneerd⁵⁷.

7. Aansprakelijkheid van de zaakvoerder en gerechtelijke doorbraak

17. Krachtens het nieuwe artikel 133, § 3, tweede lid, Venn. W. is de zaakvoerder zowel ten aanzien van de vennootschap als ten aanzien van derden gehouden tot vergoeding van de schade die voortvloeit uit een voordeel dat hij zich (kennelijk) ten koste van de vennootschap onrechtmatig zou hebben bezorgd.

Tijdens de parlementaire voorbereiding werd opgemerkt dat deze bepaling een toepassing is van de leer van het rechtsmisbruik⁵⁸. Belangrijk hierbij is het aspect van de disproportionaliteit tussen het voordeel voor de zaakvoerder en het nadeel van de vennootschap. Met Meijers en Van Gerven mag immers worden aanvaard dat misbruik van recht niet alleen aanwezig is als de houder van het recht handelt met het oogmerk van benadeling, althans zonder enig redelijk belang, maar ook wanneer een te grote onevenredigheid bestaat tussen het belang van de gerechtigde dat door de rechtsuitoefening wordt gediend en andermans belang dat erdoor ernstig wordt geschaad⁵⁹.

⁵⁵ VAN BRUYSTEGEM, B., o.c., 176; *Praktische gids voor de bestuurders van de N.V.* (VLERICK, A.J., red), p. 4/22, nr. 31. De Franse wet verbiedt de aandeelhouder of de zaakvoerder om een lening aan te gaan met de eenpersoonsvennootschap: FLORES, G. en MESTRE, J., o.c., *Rev. Soc.*, 1986, 31.

⁵⁶ Aangaande bepaalde «vermogensonttrekkingen»: zie o.m. TIMMERMAN, L., o.c., *N.V.*, 1986, p. 61.

⁵⁷ *Parl. St., Kamer*, 1985-86, nr. 539/4, p. 16.

⁵⁸ *Parl. St., Kamer*, 1985-86, nr. 539/4, p. 16; zie ook VAN BRUYSTEGEM, B., o.c., 176, en de verwijzingen aldaar.

⁵⁹ MEIJERS, E.M., «Misbruik van recht en wetsontduiking», in *Verzamelde privaatrechtelijke opstellen*, Leiden, 1954, vnl. 74; VAN GERVEN, W., «Variaties op het thema misbruik», *R.W.*, 1979-80, vnl. 2468.

⁵¹ DE PAGE, H., *Traité*, II, 412, nr. 448 («Aussi peut-on dire qu'il existe dans notre droit une règle générale non écrite qui les (nl. les contrats avec soi-même) prohibe, et dont la loi ne fait que quelques applications»). Naast o.m. de lastgeving (art. 1596, derde lid, B.W.), de voogdij (art. 450, derde lid, B.W.) kan ook de regel worden aangehaald dat de fiduciair enkel mag handelen in het belang van zijn opdrachtgever, hetgeen o.m. impliceert: verbod van «self dealing», verbod voordeel te halen uit zijn functie, verbod vertrouwelijke informatie m.b.t. de opdrachtgever in eigen voordeel aan te wenden: zie o.m. VAN GERVEN, W., *Bewindsbevoegdheid*, o.m. p. 134 e.v.; WITZ, C., *La fiducie en droit français*, Parijs, Economica, o.m., p. 269 e.v.; UNIKEN VENEMA, *Trustrecht en bewind*, Zwolle, Tjeenk Willink, 1954, 185 e.v.; PAULUS, C. en BOES, R., «De recente cassatierechtspraak in verband met lastgeving, in *Liber amicorum E. Dumon*, Antwerpen, Kluwer, 1983, 207-208.

⁵² *Parl. St., Senaat*, 1985-86, nr. 359/2, p. 18.

⁵³ *Parl. St., Senaat*, 1985-86, nr. 359/2, p. 18.

⁵⁴ RONSE, J., *Algemeen deel*, 403; VAN BRUYSTEGEM, B., o.c., 176.

Bij de beoordeling van de onrechtmatigheid is vereist een voordeel dat de zaakvoerder zich kennelijk ten nadele van de vennootschap zou hebben bezorgd⁶⁰. De Franse tekst van de wet verschilt van de Nederlandse en is in dat verband duidelijker door het gebruik van de term «abusivement»: «un avantage qu'il se serait abusivement procuré au détriment de la société». Slechts marginale toetsing is hierbij mogelijk: de rechter mag alleen tussenbeide komen wanneer de uitoefening van het recht (in casu het recht tot besturen van de zaakvoerder) zo verregaand onredelijk is (in casu zo kennelijk nadelig voor de vennootschap) dat een weldenkend mens, in de situatie van de gerechtigde, daartoe niet zal kunnen komen⁶¹. Als voorbeeld van de disproportionaliteit tussen het voordeel voor de zaakvoerder en het kennelijk nadeel voor de vennootschap kan worden aangehaald de verkoop van een onroerend goed door de zaakvoerder aan de vennootschap voor een kennelijk te hoge prijs, zodat de operatie in economisch opzicht kennelijk nadelig is voor de vennootschap.

Elke van de door de wet gestelde vereisten moeten vervuld zijn. Dat is o.m. niet het geval als de zaakvoerder een voordeel geniet wegens de verhuring van een gebouw aan de vennootschap voor een prijs die, los gezien van andere omstandigheden, zeer hoog is, doch waarbij de vennootschap geen kennelijk nadeel heeft bv. omdat het gehuurde gebouw paalt aan andere, de vennootschap toebehorende gebouwen.

De op art. 133, § 3, tweede lid, Venn. W. gebaseerde vordering verjaart na vijf jaar (toepassing van art. 194 Venn. W.). De aansprakelijkheid geldt zowel ten aanzien van de vennootschap als ten aanzien van derden en de vordering kan derhalve o.m. door de faillissementscurator worden ingesteld.

18. De sanctie van art. 133, § 3, tweede lid, Venn. W. maakt het mogelijk bepaalde vormen van misbruik van de rechtspersoonstechniek te sanctioneren op wettelijke basis: de enige vennoot die tevens zaakvoerder is, kan aansprakelijk zijn voor de schade die de vennootschap en derden ten gevolge van deze transactie hebben geleden.

Vermogensonttrekking aan de vennootschap ten voordele van het persoonlijk vermogen is een permanent gevaar in de eenpersoonsvennootschap, zeker wanneer de enige vennoot ook zaakvoerder is. Het vier- (of meer)ogenprincipe is verdwenen. Er is eenheid van enerzijds bestuur en anderzijds controle van dit bestuur: de meeste eenpersoonsvennootschappen zullen niet voldoen aan de criteria van art. 12, tweede lid, van de Boekhoudwet⁶², zodat geen commissaris-revisor moet worden benoemd en de unieke aandeelhouder een individuele onderzoeks- en controlebevoegdheid bezit, die hij uiteraard nooit jegens zichzelf, als zaakvoerder, zal uitoefenen.

Het gevaar voor misbruik van de rechtspersoonstechniek wordt bovendien nog vergroot door de over een lange duur

bestaande verhouding tussen de eenpersoonsvennootschap en de zaakvoerder-enige vennoot. Hoewel de casuspositie niet identiek is, kunnen de in de Duitse rechtsleer ten aanzien van de «dubbele mandaten» in meerdere vennootschappen geformuleerde beschouwingen ter zake illustratief zijn: «Mit Marcus Lutter ist davon auszugehen, dass mit der 'dauernden und umfassenden Leitung' verbundene Vermutung der Pflichtwidrigkeit in einem Rechtsstreit schwer zu widerlegen sein wird. Wer ist schon in der Lage über viele Jahre hinaus für jeden Tag des Handelns darzutun und nachzuweisen, dass er stets pflichtgemäss gehandelt hat?»⁶³.

19. Ook gerechtelijke doorbraak van aansprakelijkheid blijft mogelijk: als uit een geheel van feiten zou blijken dat de achterman door zijn optreden de beperking van aansprakelijkheid van de vennootschap heeft verwerkt door alerhande misbruiken, kan het faillissement van de vennootschap aan hem worden toegerekend⁶⁴. Met Kübler en Drobnig kan overigens worden beaamd dat het scherm tussen de rechtspersoon en de achterman meer doorzichtig wordt naarmate het aantal vennoten kleiner is: «Der Schirm zwischen der Juristische Person und ihren Mitgliedern wird umso durchlässiger, je kleiner die Zahl der Gesellschafter ist»⁶⁵.

8. De uitoefening van de bevoegdheden van de algemene vergadering door een vennoot

20. Het artificieel karakter van de slechts één vennoot tellende vennootschap blijkt duidelijk op het gebied van de algemene vergadering en de hierop betrekking hebbende rechtsregels. De wetgever heeft dit probleem onderkend: wanneer de vennootschap slechts één vennoot telt, oefent

⁶³ LINDERMANN, E., «Doppelmandat gleich Haftungsdurchgriff», AG, 1987, 226, met verwijzing naar LUTTER, M., «Die Haftung des herrschenden Unternehmens in Gmb-Konzern», ZIP, 1985, 1925, 1434.

⁶⁴ Zie specifiek aangaande de eenpersoonsvennootschap: GEENS, K., o.c., 22 e.v.; zie in algemene zin aangaande deze problematiek: o.m. RONSE, J., VAN HULLE, K., NELISSEN, J.M. en VAN BRUYSTEGEM, B., «Overzicht van rechtspraak, Vennootschappen», T.P.R., 1978 e.v.; BRAECKMANS, H., «Toerekening van het vennootschapsfaillissement aan de achterman», R.W., 1978-79, 850 e.v.; COIPEL, M., o.c., Répertoire Notarial, L. II, p. 244-255; RONSE, J. en LIEVENS, J., «La responsabilité des administrateurs et gérants après la faillite», in *Les sociétés commerciales*, Ed. Jeune Barreau, 1985, 241 e.v.; MERCHERS, Y., «Aansprakelijkheid van bestuurders in N.V. en B.V.B.A.», T.P.R., 1986, 425 e.v.; zie in fiscale zaken: VAN ISTENDAEL, F., «Waarheid en leugen omtrent de rechtspersoonlijkheid van de vennootschap in het belastingrecht», in *Liber amicorum J. Ronse*, 357 e.v.

⁶⁵ KÜBLER, F., *Gesellschaftsrecht*, Heidelberg, C.F. Müller, 1986, 316 met verwijzing naar DROBNIG, *Haftungsdurchgriff bei Kapitalgesellschaften*, 90; zie ook HUECK, G., *Gesellschaftsrecht*, München, Beck, 1983, p. 330-331, die opmerkt dat de meeste gevallen van doorbraak zich voordoen bij de Einmann-GmbH; zie ook m.b.t. Nederland: VAN SCHILFGAARDE, P., *Misbruik van rechtspersonen*, Kluwer, Deventer, 1986, o.m. p. 11 en de verwijzing naar het rapport van de Interdepartementale Stuurgroep Misbruik en Oneigenlijk Gebruik in het WODC-rapport: in 58% van de gevallen kan de gefailleerde bv worden gekwalificeerd als een «eenmans-bv».

⁶⁰ Cf. NELISSEN GRADE, J.M., o.c., 25-26.

⁶¹ VAN GERVEN, W., o.c., R.W., 1979-80, 2472. Uiteraard wordt hierbij verwezen naar RONSE, J., «Marginale toetsing in het privaatrecht», T.P.R., 1977, vnl. 209-211, en VAN DER GRINTEN, «Marginale toetsing», in *Op de grenzen van komend recht, Beekhuis-bundel* 1969, vnl. 115-116.

⁶² Omzet 145 miljoen B.F.; balanstotaal 70 miljoen; personeelsbestand 50 werknemers.

hij de bevoegdheden uit die aan de algemene vergadering zijn toegekend (nieuw art. 136bis, eerste lid, Venn. W.)⁶⁶. De enige vennoot «handelt in de plaats van de algemene vergadering» en zijn beslissingen worden vermeld in een register dat op de zetel van de vennootschap wordt bijgehouden (art. 136bis, tweede lid, Venn. W.)⁶⁷.

Hoewel de uitoefening door de enige vennoot van de aan de algemene vergadering toegekende bevoegdheden in een aantal gevallen blijkbaar formalistisch kan zijn, moet als algemene regel worden geformuleerd dat alle bepalingen van de Vennootschappenwet ter zake van toepassing zijn. De nieuwe wet van 14 juli 1987 bevat geen bepalingen die een interpretatie in andere zin toelaat⁶⁸. De enige vennoot moet de verkrijging bij de quasi-inbreng goedkeuren (art. 120 quater Venn. W.), hij beslist tot kapitaalverhoging (art. 122, §1, Venn. W.), tot kapitaalvermindering (art. 122ter Venn. W.), tot inkoop van eigen aandelen en tot vervreemding van de ingekochte aandelen (art. 128bis, §1, Venn. W.), tot statutenwijziging en tot wijziging van het maatschappelijk doel (art. 136 Venn. W., met verwijzing naar art. 70 resp. art. 70bis)⁶⁹. Ook de aan de jaarlijkse algemene vergadering toekomende bevoegdheden (o.m. inzake jaarverslag en inzake aan de zaakvoerder te verlenen kwijting) moeten door de enige vennoot worden uitgeoefend. Ingeval zaakvoerder en enige vennoot dezelfde personen zijn, is zelfs de door de enige vennoot aan zichzelf, in zijn hoedanigheid van zaakvoerder, verleende kwijting (décharge) van belang: bij faillissement kan de geldig verleende kwijting worden tegengeworpen aan de curator.

21. Ook de wettelijke bepalingen inzake oproeping en besluitvorming van de algemene vergadering zijn niet gewijzigd door de nieuwe wet. Principieel blijven deze regelen derhalve van toepassing.

Zonder in het inhoudelijk vlak afbreuk te doen aan de bevoegdheden van de enige vennoot, moet anderzijds toch rekening worden gehouden met de specifieke situatie waarin slechts één persoon aandeelhouder is. Bovendien is het

mogelijk dat zaakvoerder en enige vennoot dezelfde persoon zijn.

Discussie en concertatie tussen aandeelhouders verdwijnen, een stemming meerderheid tegen minderheid bestaat niet. Zonder dat de wetgever het uitdrukkelijk heeft bepaald, mag worden aangenomen dat de regelen inzake oproeping en besluitvorming ter algemene vergadering niet van toepassing zijn als blijkt dat zij niet passen in de eigen structuur van de eenpersoonsvennootschap⁷⁰. Bedoeld kan worden o.m. de regelen inzake statutenwijziging en vereiste meerderheden (art. 136, met verwijzing naar art. 70 Venn. W.), inzake oproeping⁷¹ (art. 136, met verwijzing naar art. 73 Venn. W.), inzake stemrechtreductie (art. 76 Venn. W.). Met betrekking tot de algemene vergadering van vennootschappen met meerdere aandeelhouders werd overigens aangenomen dat de oproepingen niet vereist zijn als alle aandeelhouders zonder enige formaliteit in algemene vergadering bijeenkomen⁷².

Ingeval de enige vennoot en de zaakvoerder dezelfde personen zijn, lijken bepaalde regelen, ingesteld met het oog op informatie van en/of controle door de aandeelhouder, niet van toepassing te zijn, zoals bv. het recht op antwoord (art. 136, met verwijzing naar art. 70ter Venn. W.), de toezending van het jaarverslag aan de aandeelhouder vijftien dagen voor de algemene vergadering (art. 137, met verwijzing naar art. 78 Venn. W.). Uiteraard zijn deze bepalingen wel relevant wanneer zaakvoerder en enige vennoot verschillende personen zijn⁷³.

22. Art. 136bis, eerste lid, in fine Venn. W. bepaalt dat de enige vennoot de aan de algemene vergadering toegekende bevoegdheden niet kan overdragen («Hij kan die niet overdragen»). Bij het wetgevend werk werd weinig aandacht besteed aan de gelijke libellering van de Franse en Nederlandse tekst, zodat ook hier opnieuw een verschil tussen beide vaststelbaar is: «Hij kan die niet overdragen» luidt in de Franse versie «Il ne peut les déléguer». De wetgever bedoelde in de Franse tekst blijkbaar een bevoegd-

⁶⁶ Cf. met het door de wet van 11 juli 1985 gewijzigd art. 34 van de Franse vennootschappenwet: «L'associé unique exerce les pouvoirs dévolus à l'assemblée des associés par les disposition du présent chapitre»; zie aangaande de libellering in modelstatuten: HUGOT, J. en RICHARD, J., o.c., p. 122.

⁶⁷ Cf. met het in de Duitse rechtsleer geformuleerd «Gesellschafterbeschluss einer Einmann-GmbH: Ich, der unterzeichnete A, bin alleiniger Gesellschafter der X-GmbH. Hiermit beschliesse ich: 1. Der Jahresabschluss der Gesellschaft zum 31 Dezember 19-- wird gemäss Anlage festgestellt. 2. Den beiden Geschäftsführern A und B wird für das Geschäftsjahr 19-- Entlastung erteilt» (*Münchener Vertragshandbuch*, Bd. 1 Gesellschaftsrecht, 438).

⁶⁸ Cf. de commentaar op de door de wet van 5 december 1984 ingevoerde regeling bij vereniging van alle aandelen in één hand (artt. 104bis en 140bis Venn. W. inzake B.V.B.A.): MASSAGÉ, M., *L'adaptation du droit des sociétés anonymes*, Prolegomena, Brussel, 1985, 191; BRAECKMANS, H., «Vereniging van alle aandelen in één hand», in *Het nieuwe vennootschappenrecht*, WYMEERSCH, E. en BRAECKMANS, H. (red), Antwerpen, Kluwer, 1985, 122, nr. 6; BRAECKMANS, H., o.c., R.W., 1984-85, 2452.

⁶⁹ Cf. met de Duitse rechtsleer: MEYER-LANDRUT, J., MILLER, F. en NIEHUS, R.J., o.c., 14, nr. 23. In geval van statutenwijziging moet de beslissing van de enige vennoot worden neergelegd in een authentieke akte: cf. art. 11bis en art. 4, tweede lid, Venn. W.

⁷⁰ In dezelfde zin: NELISSEN GRADE, J.M., o.c., 26.; zie ook supra nr. 3. Tijdens de bespreking in de senaatscommissie werd door verscheidene leden geoordeeld dat het niet nodig is expreis verbis de bepalingen op te sommen die niet kunnen worden toegepast, aangezien zulks voortvloeit uit de natuur zelf van de eenpersoonsvennootschap: *Parl. St., Senaat*, 1985-86, nr. 359/2, p. 19. De Franse wet bepaalt uitdrukkelijk in het nieuw art. 60 dat een aantal bepalingen niet van toepassing zijn op de vennootschappen die slechts één vennoot tellen. De bepalingen hebben in hoofdzaak betrekking op samenroeping en besluitvorming ter algemene vergadering: Cf. LANGE, D., «L'E.U.R.L., Aspects juridiques», studiedag Poitiers, J.C.P., Ed. Ent., 1986, 14756, p. 492.

⁷¹ Cf. met de Duitse rechtsleer: MEYER-LANDRUT, J., MILLER, F.G. en NIEHUS, R.J., o.c., 14.

⁷² Zie o.m. TAYMANS, J.F., «La régularité des assemblées générales de société et le rôle du notaire», *Rev. Not. B.*, 1986, 507; OLIVIER, H., *Vademecum van de bestuurder van naamloze vennootschappen*, Brussel, Creadif, 1985, 127; zie ook COIPEL, M., «Dispositions communes», *Répertoire Notarial*, L. II., p. 199 en de verwijzingen aldaar.

⁷³ Vgl. met het Duits recht, waar de enige vennoot van de eenpersoonsvennootschap mag beslissen of hij de zaakvoerder al of niet oproept tot de algemene vergadering: *Münchener Vertragshandbuch*, Bd. 1, *Gesellschaftsrecht*, 1985, 438.

heidsdelegatie⁷⁴.

Tijdens de parlementaire voorbereiding bestond onenigheid over de invoering van deze bepaling. Vooral de discussie in de senaatscommissie is hierbij relevant⁷⁵. In deze commissie werd overwogen dat het onlogisch zou zijn dat een vennootschap uit één persoon bestaat en dat die ene persoon dan nog gerechtigd zou zijn om zijn bevoegdheden van algemene vergadering te delegeren. Hierbij werd opgemerkt in de commissie dat integratie in de vennootschapswetgeving niet betekent dat ze gelijk te stellen is met alle andere vennootschappen. Ook argumenteerden bepaalde leden dat op die wijze vereist is dat de enige vennoot ten minste eenmaal per jaar kan nagaan hoe het beheer van de zaakvoerder verlopen is.

Sommige leden van de commissie verdedigden een andere zienswijze: het is totaal onlogisch dat de enige vennoot eenmaal per jaar een algemene vergadering moet houden, waarop hij zich niet kan laten vertegenwoordigen, terwijl hij voor alle overige handelingen het hele jaar door zich mag laten vertegenwoordigen door een zaakvoerder⁷⁶. Na de bespreking in de senaatscommissie hebben de senatoren Cooreman en De Clippele overigens een amendement ingediend tot schrapping van de volzin «Hij kan die niet overdragen». De bepaling gaat volgens hen in tegen alle gezonde rechtsbeginselen: zo kan een persoon een algemene volmacht geven om al zijn goederen te verkopen, maar deze volmacht zou niet kunnen gelden om hem te vertegenwoordigen in een algemene vergadering van zijn eigen vennootschap⁷⁷. Het amendement is niet terug te vinden in de uiteindelijke wettekst.

23. Ten aanzien van deze bepaling van art. 136bis bestaan blijkbaar twee zienswijzen^{77a}.

Met een beroep op de formele libellering van de wet en op de bespreking in de senaatscommissie, waarin werd overwogen dat, aangezien de enige vennoot het dagelijks bestuur en de werking van de vennootschap kan delegeren, hij ten minste eenmaal per jaar zich de moeite moet getroosten om na te gaan hoe het bestuur van de eenpersoons-B.V.B.A. in het afgelopen jaar werd gevoerd, oordelen verscheidene auteurs dat de enige vennoot de bevoegdheden die aan de algemene vergadering zijn toegekend, niet kan delegeren⁷⁸.

Nog andere overwegingen kunnen hierbij worden aangehaald. Het besluitvormingsproces van een algemene vergadering, bestaande uit meerdere vennoten, verschilt van het geval waarin de enige vennoot de aan de algemene vergadering toegekende bevoegdheden uitoefent. Indien meerdere

leden deel uitmaken van de algemene vergadering, gaat aan de besluitvorming een beraadslaging vooraf en wordt het besluit genomen op basis van een stemming: het besluit is weliswaar de resultante van beraadslaging en stemming, maar moet hiervan worden onderscheiden. Bij een meerhoofdige vennootschap heeft de delegatie van bevoegdheden betrekking op de deelname aan de algemene vergadering en het uitbrengen van de stem(men). Conform art. 135, derde lid, Venn. W. — en voor zover de statuten niets anders bepalen — kan dat gebeuren bij volmacht of bij schriftelijke stembrief. De delegatie van bevoegdheid kan in de meerhoofdige vennootschap overigens niet betrekking hebben op de gezamenlijke bevoegdheid van de besluitnemende algemene vergadering, omdat de aandeelhouders uit singuli deze bevoegdheid niet bezitten: het besluit van deze uit de individuele aandeelhouders samengestelde algemene vergadering vloeit voort uit het samentreffen van de stemmen. Het besluitvormingsproces binnen de eenpersoons-B.V.B.A. is hiervan verschillend: de enige vennoot, die de bevoegdheden van de algemene vergadering uitoefent, moet niet beraadslagen en hierna stemmen, omdat geen concertatie en samentreffen van stemmen vereist is. De enige vennoot kan meteen besluiten, want zijn schriftelijke stem vormt geen bijdrage tot de stemming, maar vormt het besluit van de algemene vergadering. In die optiek is aanneemelijk dat art. 135, derde lid, Venn. W. niet van toepassing is op de eenpersoonsvennootschap omdat deze bepaling alleen betrekking heeft op het schriftelijk uitbrengen van de stem of de vertegenwoordiging door een lasthebber in een algemene vergadering van vennoten, waar beraadslaging en samentreffen van stemmen plaatsvindt. Daarenboven kan ten aanzien van de stelling dat beperkte volmachten onmogelijk zijn, worden geargumenteed dat deze zienswijze niet kan gelden voor de volmacht zonder dwingende instructies inzake stemgedrag: in zo'n geval laat de enige vennoot aan zijn lasthebber over naar eigen goeddunken te besluiten en alzo de aan de algemene vergadering toegekende bevoegdheden uit te oefenen.

Uit de formele libellering van de wet en uit de parlementaire voorbereiding (zie supra) blijkt dat de enige vennoot zich niet kan laten vertegenwoordigen als hij de aan de algemene vergadering toegekende bevoegdheden uitoefent. De vaststelling dat het voorgestelde amendement van de senatoren Cooreman en De Clippele tot schrapping van de bepaling «Hij kan die niet overdragen» teneinde te vermijden dat de volmacht van de enige vennoot niet zou kunnen gelden om hem te vertegenwoordigen in een algemene vergadering van zijn eigen vennootschap (zie de verantwoording van het amendement), niet werd aangenomen, bevestigt deze zienswijze. Bij de aanvaarding van deze stelling heerst geen tegenstrijdigheid tussen art. 135, derde lid, Venn. W. en het nieuw art. 136bis Venn. W.: eerstgenoemde bepaling regelt alleen de mogelijkheid tot het uitbrengen van een schriftelijke stem of vertegenwoordiging als vennoot, art. 136bis heeft betrekking op het specifieke geval van de uitoefening door de enige vennoot in een eenpersoons-B.V.B.A. van de aan de algemene vergadering toegekende bevoegdheden. Overigens lijkt ons de specifieke regeling in art. 136bis Venn. W. niet strijdig te zijn met het algemeen rechtsbeginsel dat vertegenwoordiging toelaat, behalve in uitzonderlijke gevallen (huwelijk, testament)⁷⁹: de specifieke regeling heeft geen betrekking op de handelin-

⁷⁴ Zie aangaande de term «bevoegdheidsdelegatie» o.m.: VAN GERVEN, W., *Algemeen deel*, p. 475-476; *Bewindsbevoegdheid*, 100, nr. 65, 113, nr. 77, en 121, nr. 85. Ook in de parlementaire voorbereiding werd de term «delegeren» terecht aangewend: *Parl. St., Senaat*, 1985-86, nr. 359/2, p. 19, al. 5, 6 en 10.

⁷⁵ *Parl. St., Senaat*, 1985-86, nr. 359/2, p. 18-20.

⁷⁶ *Parl. St., Senaat*, 1985-86, nr. 359/2, p. 20.

⁷⁷ *Parl. St., Senaat*, 1985-86, nr. 359/3.

^{77a} Ook de auteurs van deze tekst waren het oneens, zodat beide stellingen naast mekaar worden weergegeven en geen standpunt wordt ingenomen.

⁷⁸ MAEYAERT, P., o.c., *T.B.H.*, 1987, 498; MICHEL, H., o.c., *Rev. Not. B.*, 1987, 458; SWENNEN, H., o.c., voetnoot 18; AFSCHRIFT, TH. en DE HEMPTINNE, L., o.c., *R.P.S.*, 1987, 202.

gen die de vennoot als individueel vennoot wenst te verrichten, maar op de handelingen die de vennoot als «algemene vergadering», als orgaan van de vennootschap, wil verrichten.

Anderzijds werd de stelling verdedigd dat er geen bezwaar lijkt te bestaan tegen een beperkte volmacht voor een of een reeks beslissingen, doch dat, mede gelet op de Franse versie van art. 136bis Venn. W., een algemene of onherroepelijke volmacht door de enige vennoot uitgesloten werd⁸⁰. Een belangrijk argument voor deze stelling is de Nederlandse term «overdragen»: het is aannemelijk dat de wetgever uitdrukkelijk bepaalt dat de enige vennoot de aan de algemene vergadering toegekende bevoegdheden niet definitief vervreemdt (prijsgeeft, overdraagt). Een dergelijk verbod van vervreemding verbiedt niet de beperkte delegatie van bevoegdheden voor één of een reeks beslissingen. Er werd een wijziging aangebracht in artikel 135, derde lid, Venn. W. Het argument als zou het besluitvormingsproces van de algemene vergadering van een meerhoofdige vennootschap verschillen van dat van de eenpersoons-B.V.B.A. overtuigt niet: in de wet van 5 december 1984 werd geen specifieke regeling uitgebouwd voor de besluitvorming van de algemene vergadering die, ten gevolge van de vereniging van alle aandelen in één hand, uit een aandeelhouder bestonden. Ook voor deze algemene vergaderingen geldt art. 135, derde lid, Venn. W. onverminderd⁸¹. Overigens zal het besluitvormingsproces van de algemene vergadering van een meerhoofdige vennootschap, waar slechts één aandeelhouder verschijnt, hetzelfde zijn als bij de eenpersoons-B.V.B.A. Ten slotte is het aangewezen om het statuut van de eenpersoons-B.V.B.A. zo weinig mogelijk verschillend te maken van dat van de andere vennootschapsvormen.

Tot sluiting van de discussie moet worden opgemerkt dat de praktische problemen, gerezen uit het verbod van verlening van volmacht met betrekking tot de uitoefening door de enige vennoot van de aan de algemene vergadering toegekende bevoegdheden, bijna nihil zijn in het geval dat de enige vennoot ook zaakvoerder is en er geen commissaris-revisor werd benoemd omdat de wettelijke vereisten hiertoe niet waren vervuld: de enige vennoot kan in casu de algemene vergadering houden waar en wanneer hij wil. De tijd nodig om een stembrief in te vullen of een volmacht uit te schrijven, kan eveneens worden aangewend voor de redactie van een door hem genomen besluit.

⁷⁹ Zie o.m. VAN GERVEN, *Algemeen deel*, p. 480.

⁸⁰ Zie o.m. NELISSEN GRADE, J.M., o.c., 27; cf. met de regeling inzake N.V.: RESTEAU, C., BENOIT-MOURY, A. en GREGOIRE, A., *Traité des sociétés anonymes*, Brussel, Swinnen, 1982, 366 e.v. Cf. met betrekking tot art. 60 van de Franse Code des Sociétés, ingevoerd door de wet van 11 juli 1985 («L'associé unique ne peut déléguer ses pouvoirs») de door Germain geschreven commentaar: «Il est par la suite posé, de manière tout à fait conforme aux principes généraux du droit des sociétés qui veulent qu'un organe ne puisse abandonner ses pouvoirs au profit d'un tiers, que l'associé unique ne peut déléguer ses pouvoirs»: GERMAIN, M., o.c., nr. 8.

⁸¹ Cf. in algemene zin: MASSAGÉ, M., *L'adaptation du droit des sociétés anonymes*, Brussel, Prolegomena, 191; BRAECKMANS, H., o.c., in WYMEERSCH, E. en BRAECKMANS, H. (red.), *Het nieuwe vennootschapsrecht*, 122.

24. De beslissingen van de enige vennoot die «handelt in de plaats van de algemene vergadering», worden vermeld in een register dat op de zetel van de vennootschap wordt bijgehouden (art. 136bis, tweede lid, Venn. W.). De invoering van deze bepaling zou, volgens de parlementaire voorbereiding, de enige vennoot ertoe aansporen een duidelijk onderscheid te maken tussen de handelingen die in de plaats van de algemene vergadering worden verricht en die welke verricht waren in het raam van zijn persoonlijk vermogen⁸².

De verplichting tot opname van de beslissing van de algemene vergadering in een register vloeit eveneens voort uit art. 136 Venn. W., dat verwijst naar art. 74 Venn. W. In die optiek is het nieuwe art. 136bis, tweede lid, Venn. W. een overbodige bepaling⁸³.

Moeten de beslissingen van de enige vennoot chronologisch worden bijgehouden? Op basis van de parlementaire voorbereiding lijkt zulks niet vereist te zijn. De wijziging van de Franse tekst is dienaangaand frappant. In het door de Kamer goedgekeurde ontwerp werd de term «répertoires» gebruikt. Tijdens de bespreking in de senaatscommissie merkte een lid dienaangaande op dat de Franse term beter wordt vervangen door «consignées», omdat het woord «répertoires» op een chronologische volgorde van vermelding wijst en «consignées» daarenboven de exacte weergave is van het Nederlandse woord «vermeld»⁸⁴. De term «répertoires» werd op die gronden vervangen door de term «consignées».

9. Het besloten karakter van de (eenpersoons)-B.V.B.A.

25. De B.V.B.A. is krachtens de wet een besloten vennootschap, waarvan de aandelen zowel onder de levenden als bij overlijden slechts vrij kunnen overgaan op in de wet of in de statuten aangeduide categorieën van personen. De beslotenheid is een essentieel kenmerk van de B.V.B.A.⁸⁵ en is hoofdzakelijk geregeld in het belang van de vennootschap. De vennoten, maar ook bepaalde derden en naar omstandigheden leveranciers en andere kredietgevers, hebben er alle belang bij via de statuten te weten hoe de continuïteit van de onderneming door middel van een georganiseerd selectief aandeelhouderschap is geregeld.

De B.V.B.A. is nu overigens als enige vennootschapsvorm opengesteld voor één persoon, sterfelijk van natuur en dus kwetsbaar in zijn opvolging, tenzij hij bij machte is die effectief te regelen.

Het valt niet aan te nemen dat deze wetgeving aan de regeling van de beslotenheid afbreuk heeft willen doen. Integendeel, de eenpersoonsvennootschap is juist gemaakt ten behoeve van de K.M.O.-ondernemingen, waarin beslotenheid en regeling van continuïteit van het grootste belang zijn. Aanmoediging van ondernemerschap was het doel:

⁸² *Parl. St., Kamer*, 1985-86, nr. 539/4, p. 17.

⁸³ In dezelfde zin: VAN BRUYSTEGEM, B., o.c., 176; zie ook NELISSEN GRADE, J.M., o.c., 27.

⁸⁴ *Parl. St., Senaat*, 1985-86, nr. 359/2, p. 18; zie ook *Parl. St., Kamer*, 1985-86, nr. 539/6, p. 3.

⁸⁵ Zie o.m. TSCHOFFEN, A., *Les S.P.R.L.*, 103, nr. 14; VAN HOUTTE, J., *De P.V.B.A.*, APR, 19, nr. 5; RESTEAU, C., *Des SPRL*, 94, nr. 6; BOUCKAERT, F., e.a. *De P.V.B.A. in de praktijk*, 0, Inl. p. 5.

het valt niet in te zien dat de wetgever alleen maar bedoeld heeft om in het belang van de ondernemer een beveiliging van zijn privé-vermogen tegen schuldeisers van de onderneming mogelijk te maken en terzelfder tijd het belang van de onderneming en het algemeen economisch belang bij de continuïteit van de onderneming op de helling te zetten.

26. De beslotenheid van de B.V.B.A. is in de wet geregeld door middel van een toestemmingsregeling van andere vennoten met overdracht en overgang van de aandelen en door de bepaling van de vrije overdrachten bij gebreke van statutaire regeling (artt. 126 e.v. Venn. W.). De wet nodigt uitdrukkelijk uit mede in het belang van de continuïteit, om deze toestemming op voorhand te geven door middel van een regeling in de statuten (of deze toestemming, voor de in de wet bepaalde vrije categorieën, pas later te geven). Een toestemming in de statuten kan daarin bestaan dat categorieën van personen worden aangewezen waaraan de aandelen zonder meer kunnen overgaan.

Nu de wet niets heet bepaald, moet men ervan uitgaan dat een dergelijke regeling van de beslotenheid in de statuten kan worden vastgelegd door de enige vennoot als een positieve aanwijzing van (categorieën van) personen aan wie de aandelen vrij kunnen overgaan. Dat is overigens normaal: de enige vennoot stelt de statuten op (of wijzigt ze nadien).

De enige vennoot kan dus met gebruikmaking van de wettelijke regeling, statutaire voorzieningen treffen m.b.t. de beslotenheid en criteria voor het vennoot-zijn vastleggen. Art. 126 Venn. W. bepaalt de voorschriften waarvan de naleving zal aanwijzen wie in aanmerking komt om vennoot te worden. Louter op grond van de regeling die uit art. 126 Venn. W. voortvloeit, wordt men evenwel nog geen vennoot. Of men ook vennoot zal worden hangt af van twee gegevens: enerzijds moet men het recht hebben het aandeel te verwerven, anderzijds moet men tot de vennootschap als vennoot worden toegelaten.

27a. De wettelijke beslotenheid is in een tweevoudig vlak geregeld

In de eerste plaats is er de overdracht onder de levenden. Voor zover het de wettelijke regeling betreft, kan men zeggen dat voor verkoop van aandelen door de enige vennoot geen toestemming vereist is, eenvoudig omdat er geen tweede vennoot is. Bij beslag op aandelen is de enige vennoot de beslagene: hij wilde of kan niet betalen, de verkoop die hij niet mag beletten of belemmeren, moet hij nu dulden⁸⁶.

Een statutaire regeling die de instemming van andere vennoten vereist, kan worden getroffen met het oog op latere meerhoofdigheid. Zolang de vennootschap eenhoofdig is, is deze clause onwerkzaam aangezien geen andere vennoot een toestemming moet geven.

27b. In de tweede plaats is er overgang van aandelen wegens overlijden. Gelet op de continuïteit van de onderneming, geschraagd door de beslotenheid van de vennootschap, is juist dit aspect in de eenpersoonsvennootschap uitermate belangrijk.

De wettelijke regeling die de instemming vereist van de overige vennoten, zal geen toepassing vinden omdat er bij hypothese geen vennoten zijn op het tijdstip van het overlijden. Alleen die wegens overlijden aandelen krijgen, komen samen op (zie infra nr. 28).

Een statutaire regeling waarbij de overgang op bepaalde categorieën van personen is voorzien (positieve dimensie) met uitsluiting van alle andere personen (negatieve dimensie), is de beste waarborg voor continuïteit en beslotenheid zoals gewenst door de wet. Vanuit het oogpunt van het vennootschapsrecht is zij een normale regeling, ook al gaat ze uit van één (natuurlijk) persoon. De wetgever heeft immers — het zij herhaald — de B.V.B.A. opengesteld voor één natuurlijk persoon. De ene vennoot regelt de continuïteit van de vennootschap door middel van een regeling m.b.t. de aandelen die tot zijn vermogen behoren. Dit vermogen zal pas later in de nalatenschap vallen, zoals het is en met alle regelingen die ten aanzien ervan zijn getroffen. Voor zover erfgenamen en legatarissen gerechtigd zijn tot het vermogen, in casu de aandelen, zullen zij zich de beslotenheidsregeling moeten laten tegenwerpen; zij zullen, indien zij op grond van de vennootschapsstatuten geen vennoot kunnen worden, recht hebben op de waarde van de overgedragen aandelen (art. 128 Venn. W.). Slechts bij bevoegd onduidelijkheid van de erfrechtelijke regelen door middel van een vennootschapsconstructie zal dit anders zijn.

De hier geschetste regeling geldt o.i. niet als een beding over een niet opengevallen nalatenschap omdat zij betrekking heeft op de voortzetting van de vennootschap waarvan het voortbestaan na het overlijden van de ene vennoot uitdrukkelijk is bevestigd in het nieuw ingevoegd art. 140ter Venn. W.⁸⁷.

28. De wet op de eenpersoonsvennootschap die de beslotenheid van art. 126 Venn. W. onverlet liet, heeft zelf in het belang van de continuïteit, regelen getroffen op een ander gebied.

Art. 140ter Venn. W. verhindert dat er een vacuüm ontstaat door te bepalen dat bij overlijden van de enige vennoot de regelmatig in het bezit getreden of in het bezit gestelde erfgenamen of legatarissen, naar evenredigheid met hun rechten in de nalatenschap, de aan de aandelen verbonden rechten uitoefenen tot op de dag van de verdeling van de aandelen of tot het afleveren van de legaten met

⁸⁷ Vgl. met: DE PAGE, H., *Traité*, IX, 413, nr. 553: «L'article 1868 ne règle nullement le sort de la succession future de l'associé, mais uniquement celui de la société dont il fait partie»; VAN RYN-HEENEN, *Principes*, I, 954, 295, nr. 419, BOUCKAERT, F., e.a., o.c., O. Inl. blz. 5. Dit betekent dat, indien door zodanige clause aandelen toekomen aan een persoon die in de nalatenschap van de overleden vennoot niet opkomt, de begunstigde van deze clause ertoe gehouden is aan de erfgenamen een vergoeding uit te keren gelijk aan de vermogenswaarde van de aandelen. Deze clause is volkomen geldig en kan niet worden aangemerkt als een niet geoorloofde beschikking over een niet opengevallen nalatenschap; DUFAX, H., «De la validité des clauses de préemption stipulées pour le cas de décès, dans les statuts de sociétés anonymes et de S.P.R.L.», *R.P.S.*, 1947, 320: «La question qui (...) doit décider de la validité de la clause, consiste à savoir si, dans une société constituée 'intuitu personae' (...) la clause de préemption est, ou non, une conséquence si pas nécessaire, tout au moins normale de l'intransmissibilité, supposée légitime, dont les parts (...) se trouvent par hypothèse frappées.»

⁸⁶ Het is de beslagene die — zij het gedwongen — verkoopt; LOIR, M., *Traité et formulaire des S.P.R.L.*, 205; HAMEL, LAGARDE en JAUFFRET, *Droit commercial*, I, 632, nr. 823; DE PAGE, H., *Traité*, IV, 180, nr. 145; CHABOT-LÉONARD, D., *Saisies conservatoires*, p. 128.

betrekking tot deze aandelen. Dit vacuüm zou ontstaan door toepassing van art. 124 Venn. W. omdat alle erfgenamen onverdeelde aandeelhouders zijn van alle aandelen.

Art. 140^{quater} verhindert moeilijkheden die ontstaan met betrekking tot de uitoefening van aandeelhoudersrechten wanneer krachtens erfrecht op aandelen een vruchtgebruik rust. De vruchtgebruiker-erfgenaam oefent de rechten uit die verbonden zijn aan de aandelen (niet degene op wie vervolgens dit vruchtgebruik eventueel door deze erfgenaam zou zijn overgedragen). Om de continuïteit te waarborgen, zal de vruchtgebruiker — zij het met inachtneming van de rechten van de blote eigenaar — alle beslissingen kunnen treffen. Dit laatste is bij overgang van onderneming wegens overlijden van groot belang.

Beide genoemde artikelen bepalen dat zij van toepassing zijn behoudens andersluidende statutaire regeling. Tot zulk een regeling wordt de enige vennoot uitdrukkelijk uitgenodigd. Zulk een regeling kan bv. zijn dat één aangewezen persoon (bv. het oudste kind of een derde) in afwachting van een verdeling of afgifte van de aandelen, alle rechten uitoefent verbonden aan de aandelen met uitsluiting overigens ook van de vruchtgebruiker.

Gezien de bezorgdheid van de wetgever voor de continuïteit van de onderneming en de vennootschap, zoals die blijkt uit de artt. 140ter en 140^{quater} Venn. W., valt het niet in te zien dat dezelfde wetgever op impliciete wijze een statutaire regeling zoals die welke mogelijk is op grond van art. 126 Venn. W. zou hebben uitgesloten. Zoals gezegd, is dit artikel niet buiten toepassing gesteld.

29. Overdreven bezorgdheid voor ontduiking van erfrechtelijke regelen zou tot ongewenste resultaten leiden. Zulke bezorgdheid doet denken aan de discussie over de ontduiking van het huwelijksvermogensrecht door een ven-

nootschap waarin echtgenoten betrokken zijn. Vennootschap en nalatenschap moeten gescheiden worden gehouden. Het onderscheid tussen enerzijds de voorzieningen die de beslotenheid van de vennootschap vrijwaren (als bv. de regeling van de uitoefening van de aan de aandelen verbonden rechten voor hun definitieve toebedeling of afgifte, maar ook het vastleggen van criteria voor wie vennoot kan zijn) en anderzijds de toebedeling van (de vermogenswaarde van) de aandelen, laat ook hier ruimte voor een aparte toepassing van resp. vennootschapsrecht en erfrecht.

Daarentegen leidt een terugval op de wettelijke voorzieningen van het erfrecht en van art. 140^{quater} Venn. W. bv. tot het volgende: de vruchtgebruiker, meestal de langstlevende echtgenoot, oefent de rechten verbonden aan de aandelen uit en is bv. niet de geschikte persoon om daadwerkelijk de continuïteit te verzekeren. De langstlevende echtgenoot is nochtans geroepen om te beslissen over ontbinding bij verlies van kapitaal (art. 140 Venn. W.), fusie, splitsing, kapitaalverhoging e.d. Bovendien zal de langstlevende echtgenoot daarbij rekening moeten houden (maar hoe?) met de belangen van de bloot-eigenaar(s), de kinderen. Is dat niet de situatie die de wetgever wilde vermijden door de vennootschapsvorm open te stellen voor één enkele natuurlijke — en dus sterfelijk — persoon?

Gebruik makend van de statutaire regeling als bedoeld in nr. 26, openbaar gemaakt en voor iedereen ter inzage in het vennootschapsdossier, kan de enige vennoot op de beste wijze de continuïteit van de vennootschap behoeden en zulks in ieders belang (cf. supra nr. 25).

Herman BRAECKMANS
Jan VAN BAEL

DE INVOERING VAN ARTIKEL 1401, SUB 5, B.W. EN DE B.V.B.A.

1. De wet van 1 april 1987 (B.S., 22 april 1987) heeft een nieuw lid ingelast in artikel 1401 B.W.: «Eigen zijn, ongeacht het tijdstip van verkrijging... de lidmaatschapsrechten verbonden aan gemeenschappelijke aandelen op naam indien die toebedeeld zijn of ingeschreven zijn op naam van één echtgenoot alleen.»

Aangezien de aandelen van een B.V.B.A. (eenhoofdig of meerhoofdig) op naam worden aangetekend in een daartoe bestemd register (art. 125 Venn. W.), is een bespreking van deze wetswijziging aansluitend bij de commentaar op de invoering van de eenpersoonsvennootschap aangewezen.

De nieuwe wet beoogt een einde te maken aan het conflict tussen het vennootschapsrecht en het huwelijksgoederenrecht omtrent de uitoefening van de aan gemeenschappelijke aandelen verbonden vennootschapsrechten door in gemeenschap gehuwde echtgenoten. Meer bepaald rees de vraag of in gemeenschap gehuwde echtgenoten met betrekking tot gemeenschappelijke aandelen jegens de vennootschap konden gelden als afzonderlijke vennoten, dan wel

of ze slechts als één vennoot moesten worden beschouwd en geteld¹.

De nieuwe wet vindt aanknopingspunten in de rechtspraak van het Hof van Cassatie die in bepaalde conflictue-

¹ De hele problematiek is uitvoerig ontleed door L. WEYTS, «Vennootschappen en patrimonial familierecht», *T.P.R.*, 1985, 261 e.v.

Zie ook: H. DUFAUX, «S.P.R.L.-statut sous le régime matrimonial légal, des parts sociales acquises à titre onéreux», *Rev. not. B.*, 1979, 224 e.v.; Ph. DE PAGE, «Les parts et actions dans les sociétés et les régimes matrimoniaux de communauté», *Rev. not. B.*, 1986, 566 e.v.; VAN DE VORST, «Du sort des parts sociales sous les divers régimes de communauté conjugale», *Rev. prat. not. B.*, 1932, 161 e.v.; DUFAUX, «Le sort des parts sociales et actions incessibles sous les régimes de communauté conjugale», *Rev. prat. not. B.*, 1947, 129 e.v.; J. HEENEN, «Les parts dans les sociétés constituées intuitu personae et la communauté de biens entre époux», *R.C.J.B.*, 1959, 267 e.v.

le omstandigheden de aan de aandelen verbonden rechten heeft gesplitst in vermogensrechten en lidmaatschapsrechten².

In de eerste commentaren werd de wetswijziging toegelicht: eindelijk kunnen man en vrouw, zelfs gehuwd in algehele gemeenschap, participeren in een zelfde vennootschap en kan elk van hen als vennoot exclusief de lidmaatschapsrechten uitoefenen die verbonden zijn aan de op zijn of haar naam ingeschreven aandelen en zulks ongeacht de herkomst van de ingebrachte gelden of vermogensbestanddelen³. Meer nog, elk van de echtgenoten kan met gemeenschapsgelden of goederen een eenpersoons-B.V.B.A. oprichten door alle aandelen die aan de inbreng niet beantwoorden te laten aantekenen op zijn naam⁴.

2. In een afwijkende mening wordt echter terug aangeknoopt bij de thesist dat de toekenning van aandelen en de daaraan verbonden vennootschapsrechten onderworpen blijven aan de dwingende regels van het huwelijksgoederenrecht⁵. Deze zienswijze grijpt terug naar de «één plus één is één»-vennootschap tussen echtgenoten zoals zij vòòr de

wetswijziging van 1 april 1987 werd verwoord in de rechtsleer.

Met deze afwijkende mening kan niet worden ingestemd. Zij gaat in tegen de parlementaire toelichting van de heer Verhaegen, initiatiefnemer van de wet⁶.

3. Krachtens artikel 1401, sub 5, B.W. zijn eigen: de lidmaatschapsrechten verbonden aan aandelen toebedeeld aan of ingeschreven op naam van één echtgenoot alleen. Als lidmaatschapsrechten kunnen worden aangeduid alle rechten die een vennoot hetzij krachtens de wet of hetzij krachtens de statuten kan doen gelden ten opzicht van de vennootschap. Bedoeld worden o.m. het stemrecht op de algemene vergadering (art. 135 Venn. W.), het recht op dividend en liquidatiebonus (art. 124 Venn. W.), het voorkeurrecht (art. 122bis Venn. W.), het recht nieuwe vennoten te weigeren of te aanvaarden (art. 126 Venn. W.), het recht aandelen van uittreedende vennoten bij voorkeur over te nemen als dit bedongen is ten voordele van de bestaande vennoten, het recht de ontbinding van de vennootschap te vorderen indien de aandelen niet worden overgedragen (art. 127 Venn. W.), het controlerecht bij niet-benoeming van een commissaris-revisor (art. 134 Venn. W.), het recht op informatie en kennisneming van alle wettelijk voorgeschreven verslagen (art. 136 Venn. W.), het recht zaakvoerder te worden benoemd als deze opdracht uitsluitend toekomt aan vennoten.

Anderzijds vallen alle gevolgen inzake vermogenswaarde, voortvloeiend uit de uitoefening van deze lidmaatschapsrechten ten laste van of komen zij ten goede aan het gemeenschappelijk vermogen. De vermogenswaarde is een element van het gemeenschappelijk vermogen dat er rechtstreeks en volledig in opgenomen is en niet onrechtstreeks middels vergoedingen. Dat houdt o.m. in dat het dividend of de liquidatiebonus bij uitkering meteen toekomt aan de

² L. WEYTS, «De man-vrouw-vennootschap in de kering», *T. Not.*, 1987, 201: «Daarmee is het aloude jurisprudentiële onderscheid tussen lidmaatschapsrechten en vermogenswaarde in een wettekst gegoten (Cass., 24 februari 1959, *Pas.*, 1959, I, 644; Cass., 21 april 1959, *Pas.*, 1959, I, 844; Cass., 8 september 1959, *Pas.*, 1960, I, 24). Wat vroeger rechtspraak was met evenwel een zeer beperkt toepassingsgebied (o.m. HEENEN, J., *R.C.J.B.*, 1959, 268) is nu wet geworden.»

³ L. WEYTS, o.c.: «Eindelijk is het zover».

H. MICHEL, «Les parts et actions nominatives dépendant du patrimoine commun», *J.T.*, 1987, 567: «... le député Verhaegen, particulièrement bien inspiré (...) nos vœux sont donc comblés».

⁴ L. WEYTS, o.c., 200: «Heeft iedere echtgenoot zo gemeenschappelijke aandelen op zijn naam staan, dan zijn zij ieder apart vennoot en hebben er aparte zeggingschapsrechten over. Het vereiste aantal van twee vennoten is met de uitsluitende deelneming van twee echtgenoten alleen, alleszins nu zonder enige twijfel bereikt.»

H. MICHEL, o.c., 567: «... deux époux peuvent maintenant constituer seuls (...) une société privée à responsabilité limitée ...»

F. BOUCKAERT, noot bij de wet tot wijziging van art. 1401 B.W., *T. Not.*, 1987, 144: «Als twee echtgenoten deelnemen aan de oprichting van (...) een B.V.B.A., volgt hieruit dat ieder van hen t.a.v. derden afzonderlijk aandeelhouder is.»

H. SWENNEN, «De eenpersoonsvennootschap en de echtpaarvennootschap», *Econ. en Soc. Tijd.*, 1987, «Van nu af aan kunnen echtgenoten in ieder geval samen een vennootschap oprichten.»

⁵ F. BOUCKAERT, «Notariële en vermogensrechtelijke aspecten van de nieuwe wet betreffende de eenpersoons-B.V.B.A. en van artikel 1405, 5°, B.W.», Verslag K.U. Leuven Vennootschapsdagen 2 en 9 november 1987, blz. 2, die als leidraad vooropstelt, op grond van het beginsel van zaakvervangende en op grond van de dwingende bepalingen omtrent de bestuursregeling van aan afzonderlijk of gezamenlijk bestuur onderworpen goederen, dat de toekenning van de aandelen en de aantekening in het register moeten geschieden rekening houdend met deze bijzondere bestuursregels. Blz. 3: «Aan het gezamenlijk bestuur onderworpen goederen kunnen niet vervangen worden door aandelen die aan één echtgenoot willekeurig worden toegekend.» Of nog blz. 4: «Aldus zal (...) een echtgenoot die een handelszaak inbrengt welke hij alleen uitbaat, in ruil hiervoor aandelen op naam verkrijgen. Deze aandelen ressorteren onder zijn exclusief bestuur zodat hij alleen de lidmaatschapsrechten uitoefent.»

⁶ Op grond van de tekst van het senaatsverslag uitgebracht door mevrouw Delruelle-Ghobert, Belgische Senaat, 1986-87, nr. 2, p. 2, concludeert prof. BOUCKAERT, o.c., 5, dat echtgenoten niet gezamenlijk kunnen participeren als afzonderlijke vennoot, wanneer zij voor een gemeenschappelijke inbreng, de toegekende aandelen onder hen verdelen, en elk van hen afzonderlijk laten inschrijven als vennoot. Dit tegen de ratio legis in, zoals die is geformuleerd in het kamerverslag opgesteld door de heer G. Verhaegen, Kamer van Volksvertegenwoordiger, 788 (1980-81), nr. 1, uitg. 1980-81, 11 maart 1987, blz. 3. Toelichting Kamer van Volksvertegenwoordigers, 368, (1981-82), nr. 1, zitting 1981-82, 2 juli 1982, blz. 3.

Het is nochtans overduidelijk dat het verslag van mevrouw Delruelle, in de geciteerde passage volkomen ontspoort, waar wordt gesteld: «Het zou in strijd zijn met het doel van de vennootschap indien deze aandelen als een gemeenschappelijk goed worden beschouwd en op een gegeven ogenblik bij de ontbinding van het huwelijk in het vermogen van de andere echtgenoot terechtkomen (...). De voorgestelde wijziging zal bovendien de vereffening van de vermogens vergemakkelijken en een aanzienlijke vereenvoudiging betekenen (...) aangezien het daardoor mogelijk zal zijn om duidelijk de eigenaar (*sic*) van de betrokken aandelen (*sic*) aan te wijzen.»

Als commentaar op een wettekst van drie regels waarin te lezen staat dat de aandelen gemeenschappelijk en de lidmaatschapsrechten eigen zijn, is de affirmatie dat de aandelen niet mogen worden beschouwd als gemeenschappelijk wel een merkwaardige vorm van toelichting, tenzij verwacht wordt dat de verslaggever net het tegenovergestelde voorhoudt van wat in de wettekst staat, bij wijze van bewijs a contrario?

gemeenschap, dat de nieuwe aandelen waarop wordt ingetekend, tot de gemeenschap behoren, hoewel het aan de vennoot die intekent, toekomt om te bepalen op wiens naam de nieuwe aandelen worden aangetekend in het vennotenregister⁷.

4. De uitoefening van de lidmaatschapsrechten vertoont een dermate groot belang dat hierdoor de aan de aandelen verbonden vermogensrechten kunnen worden aangetast of uitgehold: wie het stemrecht uitoefent, beslist o.m. over de vraag wie zaakvoerder is, over de aan de zaakvoerder toe te kennen bezoldiging, over de winstbestemming, over de vorming van reserves, de uitkering van dividenden.

Bij onenigheid tussen echtgenoten is het derhalve mogelijk dat een argeloos of onwetend aangetekende aandelenverhouding door de ene echtgenoot ten nadele van de andere echtgenoot wordt uitgespeeld. Om die reden verdient het aanbeveling dat de notaris, bij intekening op aandelen door echtgenoten gehuwd in gemeenschap, beide echtgenoten betreft bij de oprichtingsverrichting en er zich van vergewist dat de voorgenomen aandelenverdeling tussen de echtgenoten geschiedt volgens de bedoeling van beide echtgenoten.

Het eenzijdig besluit van een der echtgenoten om zichzelf jegens de vennootschap te laten gelden als enige vennoot kan aanleiding geven tot misbruik.

Bij een intekening met gemeenschapsgoederen die resulteert in een exclusieve aantekening op naam van één echtgenoot, en derhalve niet in een gelijke aantekening, is het raadzaam dat de notaris de intekenaar wijst op zijn verantwoordingsplicht ten aanzien van de andere echtgenoot en aandringt op het verkrijgen van een schriftelijke instemming van de niet-aanwezige echtgenoot. In elk geval moet uit de notariële akte blijken dat de aantekening in het register geschiedt op uitdrukkelijk verzoek van de ene echtgenoot en dat melding gemaakt wordt van het al dan niet bestaan van een toestemming van de andere echtgenoot. In de meeste gevallen zal elke echtgenoot immers in de uitoefening van het concurrent bestuur over de gelden en roerende goederen van de gemeenschap alleen kunnen handelen. In sommige gevallen is het uitsluitend één van beide echtgenoten die het exclusief bestuur heeft over de ingebrachte gemeenschapsgoederen en alsdan volstaat uiteraard de verklaring van de ene echtgenoot om de toekenning van de aandelen vast te stellen.

Voor de inbreng van bepaalde vermogensbestanddelen (art. 1418 B.W.) is de actieve medewerking van beide echtgenoten vereist, anders heeft de echtgenoot die niet met de inbreng heeft ingestemd, de mogelijkheid de nietigheid van de vervreemding (i.e. de inbreng) te laten uitspreken⁸.

Bedoeld wordt de inbreng in beroepsgoederen bij gezamenlijke activiteit, van vastgoed of schepen, van een gemeenschappelijke handelszaak of handelshuur, van een hypothecaire vordering.

Ook de inbreng van de gezinswoning en het daarin aanwezige huisraad moet geschieden met de instemming van beide echtgenoten (art. 215 B.W.)⁹.

In de toepassingsgevallen van de artikelen 224 en 1422

⁷ H. MICHEL, o.c., 565 en 568; F. BOUCKAERT, *Tijd. Not.*, o.c., 143.

⁸ H. CASMAN en M. VAN LOOK, *Huwelijksvermogensrecht*, III/10, «Bestuur gemeensch. vermogen», 16 e.v.

B.W. kan de notaris bijgevolg professioneel aansprakelijk zijn als zou blijken dat de inbreng ongeldig is bij gebrek aan instemming van beide echtgenoten.

Uit deze analyse blijkt het belang van de informatie van beide echtgenoten over de draagwijdte van de intekening op aandelen en over de aantekening in het aandelenregister, alsook het belang van de correcte invulling en goede bewaring van dit register. Uit de oprichtingsakte moet blijken wie de aan de aandelen verbonden lidmaatschapsrechten zal uitoefenen.

5. De vraag rijst of de echtgenoten willekeurig kunnen bepalen op wiens naam de aandelen zullen worden aangetekend. De wet bevat dienaangaand geen indicatie. Opmerkingswaardig hierbij is dat in de andere in art. 1401 B.W. opgesomde categorieën een noodzakelijke persoonsgebondenheid bestaat tussen het persoonlijk recht en de persoon aan wie dit recht toekomt (of o.m. inzake kleding, literatuur, artistieke of industriële eigendom, herstel van lichamelijke of morele schade). In het geval van artikel 1401, sub 5, B.W. bestaat een dergelijke gebondenheid niet. De toewijzing van de vennootschapsrechten, waarvoor met gemeenschapsgelden of goederen wordt betaald, geschiedt door loutere toebedeling van de aandelen of de aantekening ervan in het aandelenregister, zonder dat er een noodzakelijk, existentieel verband bestaat met de persoonlijkheid van hem of haar op wiens naam de aantekening gebeurt¹⁰.

De enige exclusiviteit die derhalve kan spelen is die aangevoerd door de medevennoten, gestoeld op de «intuitus personae», waardoor mogelijk de ene echtgenoot wél, de andere niet, toegelaten wordt tot de vennootschap.

6. Bij wijziging van de toebedeling of aantekening tussen echtgenoten treedt geen vermogensverschuiving op: de medevennoten worden alleen geconfronteerd met een nieuwe bestuurder van de gemeenschappelijke aandelen in de persoon van de andere echtgenoot.

Om die reden moet het o.i. mogelijk zijn dat de echtgenoot op wiens naam de aandelen zijn ingeschreven, de aantekening laat wijzigen, en zich geheel of ten dele voor een aantal aandelen laat «uitschrijven» ten voordele van zijn huwelijkspartner. Deze verrichting, die geen gevolgen heeft ten aanzien van het vermogen van de echtgenoten, kan o.i. niet worden beschouwd als een (verboden) verkoop tussen echtgenoten. Er is immers geen tegenprestatie en geen overdracht van eigendom, maar enkel de toekenning van het recht zich als vennoot te gedragen tegenover de vennootschap en de medevennoten en jegens hen op te treden als exclusief bestuurder van de gemeenschappelijke aandelen. Het enig constitutief element voor de eigenheid van de lidmaatschapsrechten is de aantekening in het aandelenregister en die geschiedt vrijelijk door de betrokken houder eventueel met de medewerking van de medevennoten¹¹.

⁹ H. CASMAN en M. VAN LOOK, o.c., «Bescherming van de gezinswoning», I/4, 1 t.e.m. 14.

¹⁰ J. VAN BAELE, «De nieuwe wetsbepalingen inzake de B.V.B.A. beoordeeld vanuit de notariële praktijk», *Verslag Conferentie Antwerpse Notarissen*, 4 september 1987, blz. 16.

¹¹ *Anders*: H. SWENNEN, o.c., «'Herverdeling' van de lidmaatschapsrechten, die nu eigen zijn, gaat moeilijk. Omdat koop-verkoop tussen echtgenoten verboden is, zal een 'driehoekskoop' met een tussengeschaalde derde nodig zijn, of een herziening van het huwelijksvermogensstelsel.»

Evenzo moet het mogelijk zijn, wanneer de echtgenoot die jegens de vennootschap de lidmaatschapsrechten uitoefent, intekent op nieuwe aandelen of aandelen overneemt van een uittredend vennoot, dat de nieuw ingetekende aandelen of overgenomen aandelen aangetekend worden, geheel of ten dele, op naam van de andere echtgenoot.

Er bestaat dus geen verplichting om deze nieuwe aandelen exclusief eigen te maken van de echtgenoot die de vennootschapsrechten uitoefent verbonden aan de aandelen die recht gaven op intekening¹².

De wijziging in de aantekening van de aandelen valt vanzelfsprekend binnen de perken van de statutaire bepalingen die de toegang tot de vennootschap eventueel ook voor de echtgenoot van de vennoot afhankelijk maken van een goedkeuring van de andere vennoten.

7. Wat is de draagwijdte van de eigenheid van de lidmaatschapsrechten verbonden aan gemeenschappelijke aandelen en aangetekend op naam van een enkele echtgenoot? Kan deze erover beschikken door de aandelen te vervreemden om niet of onder bezwarende titel?

De eigenheid van de lidmaatschapsrechten doet geen afbreuk aan het gegeven dat de aandelen verkregen ter vergoeding van inbreng van gemeenschapsgelden of goederen behoren tot het gemeenschappelijk vermogen.

Zij maakt dat de echtgenoot op wiens naam de aandelen zijn aangetekend in het register, exclusief, jegens de vennootschap, alle rechten verbonden aan de aandelen uitoefent.

De vennootschap handelt enkel met hem en erkent alleen hem als eigenaar. Tegenover de vennootschap geldt hij als eigenaar, en oefent hij alle rechten verbonden aan de aandelen uit, net zoals de met toepassing van artikel 124 Venn. W. aangewezen persoon, ingeval een aandeel toebehoort aan verscheidene eigenaars.

De hoedanigheid van «eigenaar» *erga societatem* maakt hem evenwel niet tot eigenaar *erga omnes*, aangezien het slechts gaat om aan zijn persoon verbonden lidmaatschapsrechten, om een accessorium van de aandelen, en niet om de eigendom van de aandelen zelf, die behoren tot het gemeenschappelijk vermogen.

Rechtverkrijgenden van beide echtgenoten, schuldeisers van beide echtgenoten zullen zich kunnen beroepen op het in de wet ingeschreven gegeven dat de aandelen zelf gemeenschappelijk zijn en dus in weerwil van de gescheiden aantekening in het register blijven behoren tot het gemeenschappelijk vermogen¹³⁻¹⁴.

¹² F. BOUCKAERT, *T. Not.*, o.c., 143 en 144.

¹³ *Anders*: RAUCENT, *R.P.D.B.*, compl. VI, tw. «Régimes matrimoniaux (droit interne)», nr. 1050, waarin gesteld wordt dat onoverdraagbare aandelen waarop ingetekend is door middel van gemeenschapsgoederen, persoonlijk toebehoren aan de echtgenoot-vennoot, niet enkel de lidmaatschapsrechten maar het gehele aandeel, op last van vergoeding aan de gemeenschap.

¹⁴ De kritiek op deze opinie, geformuleerd door M. DE PAGE, o.c., 575, blijkt gefundeerd: «Par ailleurs la qualification de bien propre confère un statut définitif au bien: le caractère propre de celui-ci paraît devoir subsister, même si la cause d'intuitu personae disparaît. Ces différences de régimes incitent à la prudence. (...) Le système traditionnel doit donc l'emporter à défaut d'une disposition précise de la loi permettant de défendre la qualification de propre.»

8. Aangezien de toekenning van de afzonderlijke lidmaatschapsrechten strikt gebonden is aan de persoon van een der echtgenoten, zijn ze niet aan derden, buiten de huwelijksgemeenschap overdraagbaar.

De regel is immers dat de lidmaatschapsrechten niet afgegaan kunnen worden los van het aandeel, behalve in de gevallen door de wet bepaald. Verschuiving van de lidmaatschapsrechten die niet gepaard gaat met de overdracht van de aandelen zelf, is dus o.i. enkel mogelijk tussen de echtgenoten.

9. Aangezien de aandelen blijven behoren tot het gemeenschappelijk vermogen, kunnen beide echtgenoten elk afzonderlijk handelend onder de levenden beschikken over de aandelen onder bezwarende titel.

Alleen zal een overdracht om tegenwerpelijk te zijn aan de vennootschap, gerealiseerd moeten worden binnen de perken door de wet of de statuten opgelegd en dus de medewerking behoeven van de echtgenoot die jegens de vennootschap geldt als vennoot en allicht de goedkeuring moeten krijgen van de medevennoten als de overdracht niet vrij kan geschieden.

De echtgenoot op wiens naam de aandelen niet zijn ingeschreven, zal dus niet effectief kunnen handelen zonder medeweten en medewerking van de andere echtgenoot.

De echtgenoot, houder van de lidmaatschapsrechten zal alleen kunnen verkopen.

Een beschikking over de aandelen bij wijze van schenking onder de levenden valt onder de bepaling van art. 1419 B.W. die zegt dat schenking van gemeenschapsgoederen niet kan plaatshebben door een echtgenoot zonder de goedkeuring van de ander. Het is dus uitgesloten dat de echtgenoot-houder van de aandelen alleen zou kunnen handelen om deze aandelen weg te schenken.

Een testamentaire beschikking over de gemeenschappelijke aandelen door een echtgenoot, ongeacht of het de houder is van de aandelen of niet, is uitgesloten omdat de ene echtgenoot niet geldig kan beschikken over de onverdeelde helft van de aandelen die toekomt aan de andere echtgenoot, tenzij door verdeling het gehele pakket in de kavel valt van de beschikker¹⁵.

10. De splitsing van lidmaatschapsrechten en vermogensrechten is o.i. een uitzonderingstoestand, die slechts blijft voortbestaan zolang de omstandigheid die daartoe aanleiding geeft, bestaat. De toekenning van de lidmaatschapsrechten als «eigen» aan de ingeschreven aandeelhouder is slechts ingevoerd om de tegenstelling tussen huwelijksgoederenrecht en vennootschapsrecht binnen een besloten vennootschap op te heffen. Zodra de gemeenschap ontbonden wordt, houdt dan ook de splitsing op, want een blijvende afscheiding van lidmaatschapsrechten, waaronder in hoofdzaak het stemrecht, verbonden aan een aandeel los van het eigendomsrecht, is een rechtstoestand die strijdig is met het algemeen rechtsbeginsel van de ondeelbaarheid van een aandeel, op grond waarvan onder meer een algemene volmacht door een aandeelhouder aan een lasthebber ge-

Zij wordt door de wetgever ondersteund, aangezien door de invoering van artikel 1401, sub 5, benadrukt wordt dat de aandelen gemeenschappelijk zijn en enkel de lidmaatschapsrechten door aantekening in het vennotenregister eigen worden.

¹⁵ F. BOUCKAERT, «Notariële...», o.c., 13 en 14.

ven als onwettig wordt gekwalificeerd.

Zodra de rechtsgrond wegvalt om een van de algemene rechtsregel afwijkende toestand te wettigen, moet de algemeen geldende norm opnieuw en onverkort van toepassing zijn. De bijzondere regeling voorgesteld door art. 1401, sub 5, kan niet meer worden ingeroepen zodra de aandelen niet meer behoren tot het gemeenschappelijk vermogen van een echtpaar¹⁶.

Indien de gemeenschap ontbonden wordt door echtscheiding, behoren de aandelen vanaf de scheiding tot de onverdeelde boedel van de ontbonden huwelijksgemeenschap. T.a.v. de vermogenswaarde stelt dit geen problemen, de echtgenoten hebben er gelijke aanspraken op. De lidmaatschapsrechten komen eveneens in overdeeldheid toe aan beide echtgenoten, hetgeen tot gevolg heeft dat, als over de uitoefening ervan betwisting rijst, deze kan worden opgeschort tot eenstemmigheid is bereikt.

Tenzij krachtens de beslotenheid van de vennootschap de uitoefening van de lidmaatschapsrechten niet toekomt aan de gewezen huwelijkspartner van de echtgenoot op wiens naam de aandelen waren ingeschreven ingevolge zijn niet-aanvaarding als vennoot, in welk geval enkel de houder van het aandeel tot aan de verdeling, de lidmaatschapsrechten uitoefent, of tenzij de echtgenoot-vennoot op grond van zijn professionele activiteit in de vennootschap het uitsluitend bestuursrecht over de aandelen kan opeisen.

Wordt de gemeenschap ontbonden door overlijden, dan wordt de vermogenswaarde van de aandelen verdeeld of toegedeeld overeenkomstig de regels van het huwelijksvermogensrecht en het erfrecht. De lidmaatschapsrechten eraan verbonden komen eventueel toe aan de overlevende

echtgenoot als het geheel van het gemeenschappelijk vermogen aan hem is toegedeeld, tenzij hij niet zou worden toegelaten als vennoot, in welk geval hij de aandelen zal moeten afstaan aan de statutair aangewezen overnemer(s), of als een deel van de nalatenschap, waarin mogelijk nog andere erfgenamen deelgenoot zijn; in dat geval zullen de lidmaatschapsrechten hem mogelijk uitsluitend toekomen met toepassing van artikel 140*quater* Venn. W., als de overledene enige vennoot was.

Behoren de aandelen tot een onverdeeldheid, al dan niet gesplitst in vruchtgebruik en bloot-eigendom, dan worden, behalve in geval van toepassing van de artikelen 140*ter* en 140*quater*, de zeggenschapsrechten mogelijk geschorst tot wanneer een enkele lasthebber zal zijn aangewezen door de onverdeelde eigenaars.

11. Uit het voorgaande moge blijken dat de nieuwe wetelijke regeling slechts zinvol is in zoverre voor de uitoefening van de lidmaatschapsrechten verbonden aan gemeenschappelijke aandelen radicaal afstand gedaan wordt van de binding met het huwelijksvermogensrecht. Elke echtgenoot kan dan zoals het hem van nature toekomt gelden als een volwaardig vennoot, indien hij de hem geboden kans op zelfstandig ondernemerschap wil grijpen. Deze emancipatie, dit recht op individuele ontplooiing mag hem niet worden ontzegd op grond van overdreven bezorgdheid om regels van huwelijksgoederenrecht toe te passen in het vlak van de uitoefening van vennootschapsrechten waar zij, indien niet verstikkend, dan toch hoogst verwarringschepend werken en in elk geval ervaren worden als niet aangepast aan de sociale realiteit.

¹⁶ F. BOUCKAERT, o.c., T. Not., 144 en 145.

Jan VAN BAEL

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 22 MEI 1987

Voorzitter: de h. Janssens

Raadsheer-rapporteur: de h. Rauws

Procureur-generaal: de h. Krings

Advocaat: mr. Tournicourt

Vennootschap — Kapitaalvermindering — Door terugbetaling aan de aandeelhouders — Opschortende voorwaarde.

Uit de tekst van art. 72 (oud) Vennootschappenwet volgt dat, wanneer de algemene vergadering van een naamloze vennootschap op geldige wijze tot kapitaalvermindering heeft beslist, de aandeelhouders weliswaar schuldeisers worden van de som die aan de terugbetaling zal worden besteed, maar hun recht afhankelijk is van de voorwaarde dat geen enkele schuldeiser zich tegen de terugbetaling verzet binnen de in het derde lid van art. 72 bepaalde termijn van zes maanden.

Belgische Staat t/ N.V. S.

Gelet op het bestreden arrest, op 11 februari 1986 door het Hof van Beroep te Antwerpen gewezen;

Over het middel: schending van de artikelen 1168, 1181 van het Burgerlijk Wetboek, 111 van de Grondwet, 265 van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen, 164, b, van het koninklijk besluit van 4 maart 1965 tot uitvoering van evenvermeld wetboek, 112 van de Grondwet, 20, 1°, 21, 2°, 96, 40, § 1, 2°, van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen en 10 van het koninklijk besluit van 4 maart 1965 tot uitvoering van dat wetboek,

doordat het arrest vaststelt dat het uiteindelijk resultaat van de opeenvolging van de rechtshandelingen, die worden aangewezen en gekwalificeerd als kunstgrepen, hierin bestaat dat verweerster voor haar inbreng van een tak van werkzaamheid in de N.V. H. uitsluitend vergoed werd in aandelen van laatstvermelde vennootschap, derwijze dat de voorwaarde gesteld in artikel 10 van het koninklijk besluit tot uitvoering van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen vervuld is en de bij die inbreng in vennootschap gerealiiseerde meerwaarde vrijgesteld is van belasting,

terwijl uit de in het arrest aangewezen akten en rechtshandelingen, gelezen in hun onderlinge samenhang, inzonderheid de akten houdende de beslissingen tot kapitaalverhoging en kapitaalvermindering bij de N.V. H. van 14 en

16 december 1976, de creditering op 16 december 1976 in de boekhouding van verweerster van de rekening «Deelnemingen» met een bedrag van 39.949.224 frank, waardoor in haar balans van 31 december 1976 de kapitaalvermindering, zonder voorbehoud, als zijnde gerealiseerd werd opgenomen, en ten slotte de akte houdende vaststelling van niet-verwezenlijking van de kapitaalvermindering van 16 oktober 1980, moet worden afgeleid dat evenvermelde kapitaalvermindering geenszins onder opschortende voorwaarde werd beslist, doch dadelijk, ten voordele van verweerster, aanleiding gaf tot het ontstaan van een zekere en vaststaande vordering, nog bestaande op 31 december 1976, die gold als gedeeltelijke vergoeding voor de inbreng van een tak van werkzaamheid in de N.V. H. en die niet met terugwerkende kracht teniet kon worden gedaan door een latere beslissing «tot niet-uitvoering van de kapitaalvermindering», derwijze dat moet worden besloten dat per 31 december 1976, de voormelde inbreng niet uitsluitend vergoed zijnde door aandelen, de bij die inbreng gerealiseerde meerwaarde, krachtens de artikelen 20, 1°, 21, 2°, en 96 van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen aan de belasting moet worden onderworpen, nu de vrijstellingsvoorwaarde gesteld in artikel 40, § 1, a, van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen en artikel 10 van het koninklijk besluit tot uitvoering van dat wetboek niet is vervuld; zodat het arrest, door de voorwaardelijkheid van de beslissing tot kapitaalvermindering van 16 december 1976 te erkennen, de begrippen «voorwaarde» in het algemeen en «opschortende voorwaarde» in het bijzonder miskent (schending van de artikelen 1168 en 1181 van het Burgerlijk Wetboek), het principe van de jaarlijksheid van de belasting negeert door de terugwerkende kracht van de beslissing van 16 oktober 1980 te erkennen (schending van de artikelen 111 van de Grondwet, 265 van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen en 164, b, van het koninklijk besluit tot uitvoering van dat wetboek) en ten slotte aldus een vrijstelling van belastingen verleent zonder dat de wettelijke voorwaarden daartoe zijn vervuld (schending van de artikelen 112 van de Grondwet, 20, 1°, 21, 2°, 96, 40, § 1, 2°, van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen en 10 van het koninklijk besluit tot uitvoering van evenvermeld wetboek):

(...)

Overwegende dat het middel hierop is gefundeerd dat, door de enkele beslissing van 16 december 1976 van de algemene vergadering van de N.V. H. tot vermindering van het maatschappelijk kapitaal door terugbetaling aan de aandeelhouders, verweerster, als houdster van 4.744 aandelen, op 31 december 1976 niet een voorwaardelijke maar een zekere en vaststaande schuldvordering op voormelde vennootschap bezat, zodat die schuldvordering in het aanslagjaar 1977 belastbaar was;

Overwegende dat uit de te dezen toepasselijke tekst van artikel 72 van de gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen volgt dat, wanneer de algemene vergadering van een naamloze vennootschap op geldige wijze tot kapitaalvermindering heeft beslist, de aandeelhouders weliswaar schuldeisers worden van de som die aan de terugbetaling zal worden besteed, maar dat hun recht afhankelijk is van de voorwaarde dat geen enkele schuldeiser zich tegen de terugbetaling verzet binnen de bij het derde lid van artikel 72 bepaalde termijn van zes maanden;

Dat uit het voorgaande volgt dat verweerster op 31 december 1976 slechts een voorwaardelijke schuldvordering op de N.V. H. bezat, nu de beslissing tot vermindering van het maatschappelijk kapitaal door terugbetaling aan de aandeelhouders in die vennootschap pas op 16 december 1976 was genomen;

Dat de beslissing van het arrest op de door het Hof ingevulde rechtsgrond niet onwettig is;

Dat het middel dat, al was het gegrond, niet tot cassatie kan leiden, bij gebrek aan belang niet ontvankelijk is, zoals verweerster stelt;

(...)

NOOT—Zie *R.P.D.B.*, tw. «Sociétés anonymes», nr. 1741.

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 22 MEI 1987

Voorzitter: de h. Janssens

Raadsheer-rapporteur: de h. Rauws

Procureur-generaal: de h. Krings

Advocaten: mrs. Beckers en Claeys Bouuaert

1. Inkomstenbelastingen — Aftrekbare uitgaven of lasten — Werknemer — Bewijs — 2. Bewijs — Vermoedens — Feitelijke vermoedens — Beoordeling.

1. Art. 44 W.I.B. bepaalt, met het oog op de vaststelling van het nettobedrag van de bedrijfsinkomsten dat de grondslag van de personenbelasting vormt, wat aftrekbare bedrijfstuitgaven of bedrijfslasten zijn. Dat artikel is van toepassing op bezoldigingen van werknemers, behalve wanneer de werknemer, met toepassing van art. 51, § 1, een forfaitaire aftrek voor bedrijfslasten of -uitgaven verkiest.

2. De rechter stelt de feiten die hij als feitelijke vermoedens beschouwt, op onaantastbare wijze vast; de gevolgtrekking daaruit dat zij gewichtige en bepaalde met elkaar overeenstemmende vermoedens vormen, wordt aan zijn oordeel en beleid overgelaten, voor zover hij het begrip «feitelijke vermoedens» niet miskent of denatureert.

D. t/ Belgische Staat

Gelet op het bestreden arrest, op 18 maart 1986 door het Hof van Beroep te Brussel op verwijzing gewezen;

Gelet op het arrest van het Hof van 8 januari 1980;

Over het middel, luidend als volgt: schending van de artikelen 44 en 51 van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen,

doordat: 1. Het hof van beroep het oude artikel 51 van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen toepasselijk verklaart, waarin sprake is van «bij gebrek aan bewijskrachtige gegevens»; 2. Het hof van beroep artikel 44 schendt door te oordelen dat het van algemene strekking is; 3. het hof van beroep artikel 97 van de Grondwet schendt door te oordelen dat eiser geen bewijskrachtige gegevens verstrekt en dus geen onmogelijkheid bewijst; 4. Het hof van beroep artikel 44 van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen schendt door te oordelen dat eiser weliswaar gegevens ver-

strekt, maar het koninklijk besluit van 18 januari 1965 geen toereikend vermoeden vormt; 5. Het hof van beroep artikel 44 van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen schendt door te oordelen dat de administratie gerechtigd is voor representatiekosten een gedetailleerde en nauwkeurige verantwoording te eisen; 6. Het hof van beroep artikel 221 van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen schendt door niet te oordelen dat alle stukken dienen voorgebracht zonder verplaatsing,

terwijl: 1. Het nieuwe artikel 51 van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen van toepassing is voor het aanslagjaar 1975, waarin de term «bewijskrachtige gegevens» vervangen is door «de in artikel 44 vermelde bewijzen»; 2. Artikel 44 van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen enkel van toepassing is op «winsten» en niet op «bezoldigingen» en «baten»; 3. Eiser wel degelijk stukken en gegevens verstrekke, zoals het hof van beroep zelf vaststelde; 4. Het koninklijk besluit van 18 januari 1965 een vermoeden is, zeker omdat eiser stukken en gegevens verstrekke aan de administratie, waardoor bewezen was dat uitgaven gedaan waren; 5. Representatiekosten uitgaven zijn die niet noodzakelijk door bewijsstukken dienen te worden bewezen, omdat de belastingplichtige zich hiervoor in de onmogelijkheid bevindt; 6. De administratie nooit ter plaatse de stukken kwam inzien:

Overwegende dat uit het arrest blijkt dat de bestreden aanslag vastgesteld werd voor het aanslagjaar 1975, onder artikel 546.023, en dat de betwisting enkel de door eiser als privé-werknemer aftrekbare bedrijfslasten betreft in verband met de door hem gedragen reiskosten en representatiekosten;

Wat het derde onderdeel betreft:

Overwegende dat artikel 97 van de Grondwet niets te maken heeft met de in het derde onderdeel aangevoerde grief;

Dat het onderdeel niet ontvankelijk is;

Wat het tweede onderdeel betreft:

Overwegende dat artikel 44 van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen, met het oog op de vaststelling van het nettobedrag van de bedrijfsinkomsten dat de grondslag van de personenbelasting vormt, bepaalt wat aftrekbare bedrijfsuitgaven of bedrijfslasten zijn; dat nu de bezoldigingen van werknemers, krachtens artikel 20, 2°, a, van het wetboek, bedrijfsinkomsten uitmaken, het bepaalde in artikel 44 daarop toepassing vindt, behalve wanneer de belastingplichtige werknemer, met toepassing van artikel 51, § 1, van het wetboek, een forfaitaire aftrek voor bedrijfslasten of -uitgaven verkiest;

Dat het onderdeel faalt naar recht;

Wat het eerste onderdeel betreft:

Overwegende dat in artikel 51, § 1, van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen de termen «bij gebreke van bewijskrachtige gegevens» door artikel 19 van de wet van 25 juni 1973, vanaf het aanslagjaar 1974, werden vervangen door de woorden «bij gebreke van de in artikel 44 vermelde bewijzen»; dat de aldus gewijzigde tekst van artikel 51, § 1, ook gold voor het aanslagjaar 1975;

Overwegende dat het arrest weliswaar aan die wijziging voorbijgaat, maar desondanks toch oordeelt dat eiser de vereiste bewijskrachtige gegevens moet verschaffen «overeenkomstig de bepalingen van artikel 44 van het Wetboek

van de Inkomstenbelastingen»;

Dat het arrest zodoende de te dezen vigerende bepaling van artikel 51, § 1, niet schendt;

Dat het onderdeel, bij gebrek aan belang, niet ontvankelijk is;

Wat het vierde onderdeel betreft:

Overwegende dat de rechter de feiten die hij als feitelijke vermoedens beschouwt, op onaantastbare wijze vaststelt, en dat de gevolgtrekking daaruit dat zij gewichtige en bepaalde met elkaar overeenstemmende vermoedens vormen, aan zijn oordeel en beleid wordt overgelaten, voor zover hij het rechtsbegrip «feitelijke vermoedens» niet miskent of denatureert;

Overwegende dat het arrest oordeelt dat: «de loutere verwijzing naar de regeling van de vergoeding uitbetaald voor dienstreizen aan staatsambtenaren niet toereikend is (wat de reiskosten van eiser als privé-werknemer betreft); die regeling werd opgesteld voor heel precieze doeleinden en betrekking heeft op dienstreizen die door de overheid nauwkeurig worden gecontroleerd; er geen reden is om een dergelijke raming te aanvaarden als bewijs van reëel gedane kosten; een dergelijke raming aldus zelfs als vermoeden ontoereikend is»;

Dat het arrest aldus de in het onderdeel bedoelde beslissing naar recht verantwoordt;

Dat het onderdeel niet kan worden aangenomen;

Wat het vijfde onderdeel betreft:

Over de grond van niet-ontvankelijkheid tegen het onderdeel door verweerder opgeworpen en hieruit afgeleid dat het onderdeel geen belang vertoont, omdat het enkel de representatiekosten betreft, die slechts een klein deel van de verworpen uitgaven uitmaken, en een aftrek van specifiek verantwoorde kosten niet met de in artikel 51 van het wetboek bedoelde forfaitaire aftrek kan worden gecumuleerd;

Overwegende dat de opgeworpen grond van niet-ontvankelijkheid ervan uitgaat dat het onderdeel berust op de stelling dat de door verweerder bedoelde cumulatie wel geoorloofd is;

Dat het onderdeel die stelling niet inhoudt;

Dat de grond van niet-ontvankelijkheid moet worden verworpen;

Overwegende dat het arrest zegt: «dat (eiser) voor representatiekosten evenmin nuttig achtte enig bewijs voor te leggen; dat de administratie, in weerwil van wat (eiser) beweert, gerechtigd was een gedetailleerde en nauwkeurige verantwoording te eisen nopens dit bedrag; dat de globale ramingen die worden vooropgesteld, te verwerpen waren»;

Dat het arrest aldus niet oordeelt dat alle representatiekosten uitgaven zijn die noodzakelijk door bewijsstukken moeten worden bewezen;

Dat het onderdeel op een verkeerde lezing van het arrest berust;

Wat het zesde onderdeel betreft:

Overwegende dat het onderdeel ervan uitgaat dat eiser in het bezit is van bewijsstukken betreffende de litigieuze reiskosten en representatiekosten;

Dat het onderzoek van het onderdeel het Hof zou verplichten tot een onderzoek van feiten waarvoor het niet bevoegd is;

Dat het onderdeel niet ontvankelijk is;

(...)

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 4 JUNI 1987

Voorzitter: de h. Janssens

Raadsheer-rapporteur: de h. Mahillon

Advocaat-generaal: de h. Declercq

Advocaten: mrs. Bayart en Bützler

Taalgebruik — In gerechtszaken — Burgerlijke zaken — Tweektalige akte.

Elke akte van rechtspleging mag afzonderlijk slechts in één taal worden gesteld.

Een akte van hoger beroep waarvan de tekst eerst in het Nederlands, vervolgens in het Frans is gesteld, is in haar geheel nietig.

U. t/ De B.

Gelet op het bestreden arrest op 25 juni 1986 door het Hof van Beroep te Brussel gewezen;

Over het eerste middel: schending van de artikelen 1319, 1320, 1322 van het Burgerlijk Wetboek en 24 van de wet van 15 juni 1935 betreffende het gebruik der talen in gerechtszaken,

doordat het arrest het hoger beroep van eiseres niet ontvankelijk verklaart en zijn beslissing laat stoelen op de beschouwing dat het rechtsmiddel, door eiseres aangewend tegen de twee beroepen vonnissen, betiteld was «Beroepsverzoekschrift» en tevens «Requête d'appel à dénoncer au greffe par huissier», en samengesteld was uit een Nederlandse tekst gevolgd door een Franse tekst, dat deze twee teksten door eiseres getekend werden alsmede alle bladzijden van beide teksten (op twee na) in de marge, dat luidens artikel 24 van de wet van 15 juni 1935 de akte van hoger beroep moet worden gesteld in de taal van de bestreden beslissing, dat elke akte van rechtspleging afzonderlijk slechts in één taal gesteld mag worden, en dat het verzoekschrift van eiseres, betiteld zoals hoger gezegd, derhalve nietig was,

terwijl, eerste onderdeel, eiseres op 4 februari 1985 ter griffie van het Hof van Beroep te Brussel een geschrift heeft ingediend uitsluitend betiteld «Beroepsverzoekschrift», houdend verder een gemotiveerde verklaring van hoger beroep uitsluitend in het Nederlands gesteld, daarna door eiseres ondertekend en pas daarna gevolgd door de titel «Requête d'appel à dénoncer au greffe par huissier», gevolgd door een in het Frans gestelde gemotiveerde verklaring van hoger beroep op haar beurt gevolgd door een tweede handtekening van eiseres, waaruit volgt dat het arrest, door te verklaren dat het ten deze ging om één enkele akte tevens in twee talen betiteld, de bewijskracht schendt welke door de voormelde artikelen van het Burgerlijk Wetboek gehecht wordt aan de twee verzoekschriften in hoger beroep door eiseres op 4 februari 1985 ter griffie van het hof van beroep ingediend;

tweede onderdeel, het arrest, door zich er niet toe te beperken de in het Frans gestelde akte van hoger beroep nietig te verklaren, maar ook de in het Nederlands gestelde akte van hoger beroep nietig te verklaren, een onjuiste toepassing heeft gemaakt van artikel 24 van voormelde wet van 15 juni 1935;

Wat beide onderdelen betreft:

Overwegende dat krachtens artikel 24 van de wet van 15 juni 1935 de rechtspleging in hoger beroep geschiedt in de taal van de bestreden beslissing;

Dat elke akte van rechtspleging afzonderlijk slechts in één taal mag worden gesteld;

Overwegende dat het hof van beroep vaststelt dat het verzoekschrift betiteld is: «Beroepsverzoekschrift» en tevens «Requête d'appel à dénoncer au greffe par huissier»;

Dat enerzijds het arrest, dat aldus overweegt dat het ten deze ging om één enkele akte in twee talen betiteld, van het verzoekschrift tot hoger beroep een interpretatie geeft die niet onverenigbaar is met zijn termen;

Dat anderzijds het arrest, door het verzoekschrift tot hoger beroep in zijn geheel nietig te verklaren, bedoelde wetsbepaling niet schendt;

Dat het middel niet kan worden aangenomen;

(...)

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 11 JUNI 1987

Voorzitter: de h. Mahillon

Raadsheer-rapporteur: de h. Sace

Advocaat-generaal: de h. Piret

Advocaten: mrs. De Bruyn en Van Ommeslaghe

Aanneming van werk — Registratie van aannemer — Schraping na faillissement — Betaling — Inhouding voor fiscus en R.S.Z.

In de artt. 299bis, § 3, tweede lid, W.I.B. en 30bis, § 3, tweede lid, W. 27 juni 1969, die aan de wederpartij van een geregistreerde aannemer van wie de registratie wordt geschrapt in de loop van de uitvoering van de overeenkomst, de verplichting opleggen bij iedere betaling na de schraping twee inhoudingen van 15% te doen en de ingehouden bedragen te storten aan de fiscus en de R.S.Z., wordt geen onderscheid gemaakt naargelang de schraping van de registratie te wijten is aan bedrog of nalatigheid dan wel aan een stopzetting van de werkzaamheden wegens faillietverklaring.

Belgische Staat t/ Faillissement N.V. R.

Gelet op het bestreden arrest, op 24 september 1985 door het Hof van Beroep te Luik gewezen;

(...)

Overwegende dat het arrest, zowel in zijn eigen motieven als door verwijzing naar die van de eerste rechter die het overneemt, vaststelt dat de N.V. R. regelmatig was geregistreerd als aannemer, overeenkomstig de wet tot economische heroriëntering van 4 augustus 1978, dat zij voor rekening van het Ministerie van Openbare Werken bepaalde werken had uitgevoerd, dat die werken waren beëindigd vóór het faillissement van die onderneming op 2 september 1980, dat het Ministerie van Openbare Werken op 8 januari 1981 de laatste rekening heeft betaald, terwijl de registratie van de onderneming R. als aannemer wegens dat faillisse-

ment was geschrapt, en dat het Ministerie van Openbare Werken, op grond van de artikelen 299bis, § 3, § 3, tweede lid, van Wetboek van de Inkomstenbelastingen en 30bis, tweede lid, van de wet van 27 juni 1969 tot herziening van de besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders, ingevoegd bij de genoemde wet van 4 augustus 1978, twee inhoudingen heeft gedaan op het bedrag van die laatste rekening, elk ten belope van 15% die, enerzijds, aan de Belgische Staat, in de persoon van de ontvanger van de bijzondere ontvangsten van de rechtstreekse belastingen, en, anderzijds, aan de Rijksdienst voor Maatschappelijke Zekerheid zijn gestort;

Overwegende dat het arrest niettemin beslist dat die inhoudingen niet overeenkomstig de wet zijn gedaan, op grond dat de schrapping van de registratie van de onderneming R. te wijten was aan de stopzetting van de werkzaamheid ten gevolge van het faillissement, en niet het gevolg was van bedrog of nalatigheid, dat de wet van 18 april 1851 op het faillissement, bankbreuk en uitstel van betaling en de Hypotheekwet van 18 april 1851, evenals de wet van 4 augustus 1978, van openbare orde zijn, dat de bepalingen van de artikelen 299bis van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen en 30bis van de wet van 27 juni 1969 niet zijn ingevoegd in de Hypotheekwet en «dat bij ontstentenis van uitdrukkelijke afwijking, de wet van 4 augustus 1978 het algemeen beginsel van de gelijkheid van de schuldeisers, vastgelegd in de artikelen 444 en volgende van de Faillissementswet en in artikel 8 van de Hypotheekwet, niet teniet kan doen»;

Overwegende dat de artikelen 299bis, § 3, tweede lid, van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen en 30bis, § 3, tweede lid, van de wet van 27 juni 1969 tot herziening van de besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders beide bepalen dat degene die een beroep doet op een geregistreerde medecontractant, van wie de registratie wordt geschrapt in de loop van de uitvoering van de overeenkomst, voor de uitvoering van een in § 1 van die artikelen bedoelde werkzaamheid, verplicht is bij iedere betaling aan zijn medecontractant verricht na de schrapping van de registratie, twee inhoudingen van elk 15% te doen, die gestort moeten worden, de ene, aan de door de Koning aangewezen ambtenaar van de administratie van de directe belastingen, de andere, aan de Rijksdienst voor Maatschappelijke Zekerheid;

Dat in die teksten geen onderscheid wordt gemaakt naargelang de schrapping van de registratie te wijten is aan bedrog of nalatigheid, of, zoals ten deze, aan een stopzetting van de werkzaamheid wegens faillietverklaring;

Dat uit de parlementaire voorbereiding van de wet tot economische heroriëntering van 4 augustus 1978 weliswaar blijkt dat de maatregelen van die wet, inzonderheid de registratie van de aannemers, genomen zijn ter bestrijding van de bedrieglijke praktijken van de koppelbazen, met name het niet-betalen van de bijdragen voor de sociale zekerheid, van de bedrijfsvoorheffing en van de belasting over de toegevoegde waarde; dat, op grond van die parlementaire voorbereiding, bij de toepassing van die bepalingen evenwel geen beperking kan worden ingevoerd die niet uit de tekst ervan blijkt en die evenmin onontbeerlijk is om het door de wetgever gestelde doel te bereiken;

Dat het niet ter zake doet dat die bepalingen van de artikelen 299bis van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen

en 30bis van de wet van 27 juni 1969 niet zijn ingevoegd in de Hypotheekwet van 16 december 1851; dat bijzondere voorrechten kunnen worden ingevoerd bij bijzondere wetten, zonder dat die teksten in de artikelen 20 en 27 van de Hypotheekwet moeten worden opgenomen;

Dat, voor het overige, de bewering van het arrest dat de wet van 4 augustus 1978, behoudens uitdrukkelijke afwijking, het algemeen rechtsbeginsel van de gelijkheid van de schuldeisers vastgelegd in de artikelen 444 en volgende van de Faillissementswet en 8 van de Hypotheekwet, niet kan tenietdoen, de bepalingen schendt van de artikelen 313, eerste lid, van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen en 19, 4^oter, van de wet van 16 december 1851 gewijzigd bij de wet van 27 juni 1969, die een algemeen voorrecht invoeren, de ene, ten voordele van de Openbare Schatkist op de inkomsten en op de roerende goederen van de belastingsschuldige voor de invordering van de directe belastingen, de andere, ten voordele van de Rijksdienst voor Maatschappelijke Zekerheid op de roerende goederen voor de invordering van de aan die dienst verschuldigde bijdragen;

(...)

NOOT—Anders : Hof Gent, 30 maart 1987, *R. W.*, 1987-88, 334.

HOF VAN CASSATIE

3e KAMER — 17 JUNI 1987

Voorzitter-rapporteur : de h. Soetaert

Advocaat-generaal : de h. Lenaerts

Advocaten : mrs. Bayart en Bützler

Notaris — Partij bij notarisakte — Begrip.

Onder contracterende partijen in de zin van art. 10 van de wet op het notarisambt kunnen alleen worden begrepen de personen die in de akte verschijnen en handelen voor zichzelf of voor een ander, of in de akte niet verschijnen maar daarin handelen door een gemachtigde. Daaronder kan niet worden begrepen degene die als lasthebber wordt aangesteld, maar die last in de akte noch zelf noch door een ander aanneemt.

F. t/ F.

Gelet op het bestreden arrest, op 20 juni door het Hof van Beroep te Gent gewezen;

Over het middel: schending van de artikelen 1318, 1319, 1320, 1322, 1984 van het Burgerlijk Wetboek, 8, 10 en 68 van de wet van 25 ventôse-5 germinal jaar XI op het notarisambt,

(...)

Overwegende dat het arrest enerzijds constateert dat de litigieuze akte van algemene volmacht is ondertekend door twee getuigen, wegens verlamming van de rechterhand van de verschijnende lastgever, alsook dat die twee getuigen respectievelijk een nicht en een tante waren van de echtgenote van de lasthebber, eiser, die later van de gegeven volmacht gebruik heeft gemaakt om een onroerend goed van de lastgever te verkopen; dat het arrest anderzijds beslist dat de litigieuze akte nietig is wegens overtreding van het

verbod vervat in artikel 10 van de wet op het notarisambt, krachtens hetwelk bloed- of aanverwanten in een bij artikel 8 verboden graad van een der contracterende partijen geen getuige mogen zijn bij een akte;

Overwegende dat onder contracterende partijen in de zin van artikel 10 van de wet op het notarisambt alleen kunnen worden begrepen de personen die in de akte verschijnen en handelen voor zichzelf of voor een ander, of in de akte niet verschijnen maar daarin handelen door een gemachtigde; dat daaronder niet kan worden begrepen degene die als lasthebber wordt aangesteld, maar die last in de akte noch zelf noch door een ander aanneemt;

Overwegende dat het arrest, nu het vaststelt dat eiser de last pas later heeft aangenomen en niet vaststelt dat hij in de akte is verschenen of de last heeft aangenomen, de genoemde wetsbepaling schendt door te beslissen dat eiser bij de akte contracterende partij was;

(...)

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 18 JUNI 1987

Voorzitter: de h. Mahillon

Raadsheer-rapporteur: de h. Bosly

Advocaat-generaal: mevr. Liekendaal

Advocaat: mr. Van Ommeslaghe

Rechterlijk gewijsde — Beslissing van de strafrechter — Afzonderlijke straffen voor dronkenschap en verkeersovertreding met veroordeling tot schadevergoeding.

Wanneer de strafrechter afzonderlijke straffen heeft uitgesproken wegens rijden onder invloed en een verkeersovertreding en de beklaagde provisioneel tot een frank schadevergoeding heeft veroordeeld zonder te verduidelijken welk misdrijf het ongeval en de daaruit voortgevloeide schade heeft veroorzaakt, volgt daaruit niet dat de toepassing van afzonderlijke straffen zeker en noodzakelijk impliceert dat de verkeersovertreding de enige oorzaak van het ongeval is geweest en dat de rechter elk oorzakelijk verband tussen het rijden onder invloed en de schade heeft uitgesloten.

N.V. A. t/ C.

Gelet op het bestreden vonnis, op 5 oktober 1984 door de Rechtbank van Eerste Aanleg te Bergen in hoger beroep gewezen;

Over het middel: schending van de artikelen 1317, 1319, 1320, 1322, 1382, 1383 van het Burgerlijk Wetboek, 59, 60, 65 van het Strafwetboek, 3, 4 van de wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering, miskennis van het algemeen rechtsbeginsel van het gezag van gewijsde in strafzaken, en schending van de artikelen 34.1°, 35 van het koninklijk besluit van 16 maart 1968 tot coördinatie van de wetten betreffende de politie over het wegverkeer, 9.3 van het koninklijk besluit van 1 december 1975 houdende algemeen reglement op de politie van het wegverkeer en 97 van de Grondwet,

doordat het bestreden vonnis de regresvordering van eiseres, die strekt om verweerder te doen veroordelen om haar het bedrag terug te betalen van de vergoedingen die zij heeft betaald aan de derde die ten gevolge van dat ongeval schade heeft geleden, om de volgende redenen afwijst: «de strafrechter heeft, door twee afzonderlijke straffen uit te spreken wegens een verkeersovertreding enerzijds en wegens dronkenschap en alcoholintoxicatie anderzijds, noodzakelijk en zeker geoordeeld dat het feit omschreven met de telastlegging wegverkeersovertreding, onderscheiden moest blijven van het feit omschreven met de telastleggingen alcoholintoxicatie en dronkenschap; de strafrechter moest immers, als hij zou hebben geoordeeld dat de drie aan C. ten laste gelegde misdrijven een zelfde feit opleveren, slechts een enkele straf ingevolge artikel 65 van het Strafwetboek uitspreken; de strafrechter heeft, door te zeggen dat de bij hem aanhangig gemaakte burgerlijke rechtsvordering ontvankelijk en gegrond is en door C. provisioneel te veroordelen tot betaling van een frank voor het geheel van de schade die de burgerlijke partij door het ongeval van 1 december 1981 heeft geleden, noodzakelijk en zeker geoordeeld dat alleen het met verkeersovertreding omschreven feit (niet rechts van de rijbaan rijden) noodzakelijk en rechtstreeks de schade heeft veroorzaakt waarvan de vergoeding werd gevraagd; geen enkele andere uitlegging van het gedeelte van het dispositief van het vonnis van 11 oktober 1982 dat betrekking heeft op de burgerlijke rechtsvordering, is verenigbaar met het gedeelte van het dispositief van hetzelfde vonnis dat betrekking heeft op de strafvordering; er is derhalve, ten deze, zeker en noodzakelijk geoordeeld dat de bewezen alcoholintoxicatie en dronkenschap van C. geen oorzakelijk verband vertonen met de schade die hij heeft veroorzaakt»,

(...)

Overwegende dat het gezag van gewijsde in strafzaken, ten aanzien van de burgerlijke rechter, beperkt is tot hetgeen zeker en noodzakelijk door de strafrechter is beslist;

Overwegende dat de Politierechtbank te Bergen in haar vonnis van 11 oktober 1982 ten aanzien van verweerder twee afzonderlijke straffen heeft uitgesproken, één wegens overtreding van artikel 9.3 van het Wegverkeersreglement en een andere wegens overtreding van de artikelen 34.1° en 35 van de wet betreffende de politie over het wegverkeer; dat dit vonnis ook de burgerlijke rechtsvordering van een benadeelde derde tegen verweerder en tegen eiseres, vrijwillig tussengekomen partij, gegrond verklaart en hen provisioneel solidair tot betaling van een frank aan de burgerlijke partij heeft veroordeeld, zonder evenwel te verduidelijken welke van de bewezen verklaarde overtredingen het ongeval en de daaruit voortvloeiende schade heeft veroorzaakt;

Dat de strafrechter die afzonderlijke straffen uitspreekt wegens enerzijds sturen in staat van dronkenschap en alcoholintoxicatie en anderzijds overtreding van het algemeen reglement op de politie van het wegverkeer, zeker beslist dat het onderscheiden feiten betreft; dat de rechter, door te beslissen over de op artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek gegronde burgerlijke rechtsvordering, noodzakelijk uitspraak doet over het bestaan van een oorzakelijk verband tussen fout en schade;

Dat daaruit evenwel niet volgt dat de toepassing van

afzonderlijke straffen zeker en noodzakelijk impliceert dat de overtreding van het Wegverkeersreglement de enige oorzaak van het ongeval is geweest en dat de rechter aldus elk oorzakelijk verband tussen de dronkenschap, de alcoholintoxicatie en de schade heeft uitgesloten;

Overwegende dat het bestreden vonnis bijgevolg, door op grond van de in het middel weergegeven redenen te beslissen dat uit het vonnis van de politierechtbank ten deze blijkt dat enkel het feit dat verweerder niet zo dicht mogelijk bij de rechterrاند van de rijbaan heeft gereden, de schade heeft veroorzaakt en dat de bewezen alcoholintoxicatie en dronkenschap van verweerder geen oorzakelijk verband met die schade vertonen, het vonnis van de politierechtbank van 11 oktober 1982 uitlegt op een wijze die onverenigbaar is met zijn bewoordingen en het algemeen rechtsbeginsel van het gezag van gewijde in strafzaken mist;

(...)

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

8e KAMER — 10 MAART 1987

Voorzitter: de h. Jans

Raadsheren: de hh. Raspé en Schöller

Advocaten: mrs. Huybrechts en Nelissen Grade

Verzekering — Diefstal — Grove schuld.

Bewust een auto gedurende een uur met niet gesloten deuren laten staan op een voor iedereen gemakkelijk toegankelijke niet bewaakte plaats terwijl de sleutels wetens op het contact zijn gelaten, is een onvoorschoonbare onvoorzichtigheid die met opzet gelijk te stellen is.

N.V. B. t/ V.

Overwegende dat de oorspronkelijke, door de eerste rechter gedeeltelijk gegrond verklaarde vordering van geïntimeerde strekt om appellante te horen veroordelen tot betaling van 695.224 frank, te vermeerderen met de verwijlinteressen vanaf 23 april 1983, met de gerechtelijke interesten en met de gerechtskosten, de hoofdsom als gevorderde vergoeding voor verlies geleden door diefstal van de personenwagens Mercedes toebehorend aan geïntimeerde;

Dat het hoger beroep strekt om deze vordering ongegrond te horen verklaren;

Dat appellante, die niet betwist dat het verzekerde voertuig werd gestolen, opwerpt dat zij, op grond van de tussen partijen afgesloten polis, geen dekking verschuldigd is overeenkomstig artikel 25.9 van de polis daar haar verzekerde, geïntimeerde, een zware fout heeft begaan waaraan de diefstal te wijten is;

Dat geïntimeerde, bij conclusie neergelegd ter griffie op 17 maart 1986, een ontvankelijk incidenteel beroep instelt dat strekt om de oorspronkelijke vordering geheel gegrond te horen verklaren;

Overwegende dat uit het geseponneerd strafdossier dat wordt overgelegd, blijkt dat geïntimeerde, zoals hij zelf verklaarde, rond 15.30 uur zijn voertuig op de inrit vóór

zijn woning niet slotvast en met de sleutels op het contact achterliet;

Dat hij tevens verklaarde het voertuig te hebben «open-gelaten» daar hij nog een bestelling — geïntimeerde is bloemist — diende te leveren, binnen te zijn gegaan om de te bestellen planten klaar te zetten en omstreeks 17 uur, toen hij naar buiten kwam, te hebben vastgesteld dat zijn voertuig was verdwenen;

Overwegende dat uit het strafdossier tevens blijkt dat de diefstal omstreeks 16.30 uur werd gepleegd, aangezien de getuige O. op dat ogenblik het voertuig, rijdend in een nabijliggende straat, opmerkte;

Overwegende dat appellante terecht aanvoert dat geïntimeerde in de voormelde omstandigheden een zware fout beging waarbij hij bewust het verzekerde risico verzwaarde;

Dat immers het bewust openlaten gedurende ongeveer één uur van een op een voor iedereen gemakkelijk toegankelijke, niet bewaakte plaats stilstaand of, a fortiori, geparkeerd voertuig, terwijl de sleutels wetens op het contact werden gelaten, een onverschoonbare onvoorzichtigheid betekent gelijk te stellen met opzet;

Dat door het plegen van een dergelijk strafbaar feit, in de gegeven omstandigheden, met betrekking tot een zeer aantrekkelijk voertuig, de normale vooruitzichten van de verzekeraar nopens de omvang van het risico werden verschalkt;

Dat geïntimeerde vergeefs aanvoert dat hij «nog vlug enkele bestellingen wenste op te halen» en «werd opgehouden door klanten daar het zeer druk was in de bloemisterij», nu niet alleen blijkt uit zijn eigen verklaring dat hij, zonder enige aandacht te besteden aan zijn voertuig, dat hij in de beschreven, hem bekende omstandigheden, had achtergelaten, gedurende ongeveer anderhalf uur in zijn woning bleef, doch daarenboven vaststaat dat hij bij het verlaten van zijn voertuig kennis had van de toestand in de bloemisterij zodat hij daardoor niet kon worden verrast en deze voor hem zeker geen overmacht uitmaakte;

Dat hij ten onrechte opwerpt dat er geen oorzakelijk verband bestaat tussen «het openlaten van de auto» en de diefstal, nu niet alleen mag worden aangenomen dat de dief, in de onmiddellijke omgeving van het druk bezochte bedrijf geen kans zou hebben gezien het slot van het voertuig te forceren, doch daarenboven het achterlaten van de sleutel op het contact de zwaarste fout in «oorzakelijk verband» met de diefstal uitmaakt;

Dat het bestaan van een «uitstekend zicht» vanuit de serre op de wagen, waarvan geïntimeerde gewag maakt, aan hetgeen voorafgaat geen afbreuk doet nu moet worden vastgesteld dat de diefstal pas werd opgemerkt ongeveer een half uur nadat hij was gepleegd en pas op het ogenblik dat geïntimeerde buiten kwam, zoals uit zijn eigen verklaring blijkt, zodat het voertuig geenszins «vóór zijn ogen» werd gestolen zoals hij in zijn conclusie stelt;

(...)

HOF VAN BEROEP TE ANTWERPEN*7e KAMER — 19 JUNI 1987*

Voorzitter-rapporteur: de h. Bijl

Raadsheren: de hh. Leemans en Rozie

Advocaat-generaal: mevr. Van Leuven

Advocaat: mr. De Daele

Strafvordering — Gewijsde — In buitenland veroordeelde verdachte.

De exceptie van het gewijsde bedoeld in art. 13 van de voorafgaande titel van het Wetboek van strafvordering kan slechts worden opgeworpen wanneer de vreemde strafrechten uitspraak hebben gedaan over feiten die volledig in het buitenland te situeren zijn. Het Belgisch strafgerecht dient geen rekening te houden met een beslissing gewezen door een buitenlandse rechter als het misdrijf waarover het te oordelen heeft niet buiten het grondgebied van het Rijk werd gepleegd.

C.

(...)

1. Relevante feiten

Overwegende dat beklaagde op 28 december 1984 aangehouden werd te Folkestone (Groot-Brittannië) nadat in zijn wagen 18 kilogram cannabis sativa gevonden werd door de Britse douanediens; dat na zijn arrestatie beklaagde opgesloten werd in de gevangenis te Canterbury, alwaar hij verbleven heeft tot 2 april 1985, datum waarop hij door de Canterbury Crown Court vrijgesproken werd voor de lastlegging van onwettige invoer van verdovende middelen;

Overwegende dat beklaagde, die de Britse autoriteiten steeds voorgespiegeld heeft niet geweten te hebben dat er in zijn wagen drugs verborgen zaten, bij zijn terugkeer in België spontaan bekend heeft dat hij op verzoek van H.F. en van G.M. vanaf oktober 1984 met een speciaal daartoe uiterust voertuig in totaal drie drugtransporten vanuit Nederland, via België, naar Groot-Brittannië ondernomen heeft; dat gebleken is dat deze drie drugreizen een onderdeel vormen van een vrij belangrijke internationale drugtrafiek die hoofdzakelijk georkestreerd werd door de inmiddels definitief veroordeelde V.

Overwegende dat beklaagde thans vervolgd wordt wegens het bezit van cannabis op het grondgebied van het Rijk, met de verzwarende omstandigheid dat het misdrijf een daad van deelneming is aan de hoofd- of bijkomende bedrijvigheid van een vereniging; dat in de hoeveelheid van minstens 85 kilogram cannabis, die in de dagvaarding wordt vermeld, het gewicht begrepen is van de verdovende middelen die beklaagde in drie reizen naar Groot-Brittannië heeft overgebracht;

2. Exceptie van het gewijsde

Overwegende dat beklaagde op grond van artikel 13 van de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering en artikel 36 van het Enkelvoudig Verdrag inzake verdovende middelen, opgemaakt te New York op 30 maart 1961, de exceptie van het gewijsde inroep en hiervoor twee

argumenten aanvoert:

— het bezit van verdovende middelen op Belgisch grondgebied en de invoer ervan in Groot-Brittannië is te beschouwen als één handeling zodat het misdrijf waarvoor thans vervolgd wordt, ongeacht de eraan gegeven omschrijving, begrepen is in het feit waarvoor de Canterbury Crown Court op 2 april 1985 vrijgesproken heeft;

— een deel van de feiten, meer bepaald het bezit van de cannabis die tijdens de eerste twee reizen in Groot-Brittannië werd ingevoerd, is door eenheid van opzet verbonden met de latere feiten waarover de Canterbury Crown Court op 2 april 1985 geoordeeld heeft;

Overwegende dat het eerste argument niet in aanmerking kan worden genomen aangezien het bezit van verdovende middelen op Belgisch grondgebied en de invoer ervan in Groot-Brittannië twee afzonderlijke handelingen zijn die in tijd en ruimte duidelijk van elkaar te onderscheiden zijn; dat het thans vervolgd misdrijf derhalve niet begrepen kan zijn in het feit waarvoor de Canterbury Crown Court op 2 april 1985 vrijgesproken heeft;

Overwegende dat het daarentegen wel aanvaardbaar is het bezit van verdovende middelen hier te lande en de invoer van die drugs in Groot-Brittannië te beschouwen als een voortgezet misdrijf; dat echter, zoals hierna zal blijken, aan de vrijspraak die de Canterbury Crown Court verleend heeft voor een onderdeel van dit voortgezet misdrijf, niet het gevolg mag verbonden worden dat de thans ingestelde strafvordering vervallen dient te worden verklaard;

a. Artikel 13 van de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering

Overwegende dat artikel 13 voorafg. titel Sv. bepaalt dat een beklaagde die in een vreemd land werd veroordeeld, vrijgesproken, zijn straf heeft ondergaan, de verjaring van de straf heeft bereikt, of aan wie genade of amnestie is verleend, wegens hetzelfde misdrijf niet meer in België kan worden vervolgd;

Overwegende dat deze exceptie van het gewijsde evenwel slechts opgeworpen kan worden wanneer de vreemde strafrechten uitspraak hebben gedaan over feiten die volledig in het buitenland te situeren zijn (Cass., 16 december 1919, *Pas.*, 1920, I, 10; Cass., 15 december 1952, *Pas.*, 1953, I, 262; Cass., 20 januari 1961, *Pas.*, 1961, I, 664; Antwerpen, 24 juni 1982, *R.W.*, 1982-83, 1811); dat het Belgisch strafgerecht bijgevolg geen rekening dient te houden met de beslissing gewezen door een buitenlands rechtscollege als het misdrijf waarover het dient te oordelen, niet buiten het grondgebied van het Rijk werd gepleegd;

Overwegende dat het misdrijf van het bezit van verdovende middelen, waarvoor beklaagde thans vervolgd wordt, in België te localiseren is zodat artikel 13 voorafg. titel Sv. ten deze niet kan worden ingeroepen; dat, zelfs wanneer het bezit van verdovende middelen hier te lande en de invoer van diezelfde drugs in Groot-Brittannië beschouwd wordt als een voortgezet misdrijf, waarvan een onderdeel reeds in het buitenland berecht werd, zulks niet het verval van de strafvordering tot gevolg heeft aangezien één der componenten van het voortgezet misdrijf zelf een misdrijf is waarvan alle constitutieve bestanddelen in België te localiseren zijn;

Overwegende dat er dan ook geen blokkeringseffect verbonden is aan de beslissing gewezen door de Canterbury Crown Court op 2 april 1985 aangezien het misdrijf waar-

over uitspraak dient te worden gedaan, in België werd gepleegd, ook al houdt het verband met een in het buitenland gepleegd en aldaar reeds gevonnis misdrijf (A. De Nauw, «Overzicht van rechtspraak — Tien jaar vernieuwde drug-wet», R.W., 1986-87, 844);

b. *Het Enkelvoudig Verdrag inzake verdovende middelen, opgemaakt te New York op 30 maart 1961*

Overwegende dat het Enkelvoudig Verdrag inzake verdovende middelen, opgemaakt te New York op 30 maart 1961, goedgekeurd werd door de wet van 20 augustus 1969, bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad van 27 november 1969;

Overwegende dat beklagde zich voor de opgeworpen exceptie van het gewijsde beroept op artikel 36.2.a.IV van voormeld verdrag waarin bepaald wordt dat een strafbaar feit, begaan op het grondgebied van een Verdragsluitende Staat, slechts door deze Staat vervolgd kan worden indien de dader hiervoor nog niet vervolgd en berecht werd;

Overwegende dat de beslissing van 2 april 1985 waarbij beklagde door de Canterbury Crown Court vrijgesproken werd voor illegale invoer van verdovende middelen in Groot-Brittannië echter niet geïnterpreteerd mag worden als een uitspraak over het bezit van verdovende middelen op Belgisch grondgebied; dat trouwens krachtens de artikelen 36.1 en 36.2.a.I van het verdrag het bezit en de invoer van verdovende middelen, indien ze in verschillende landen zijn begaan, te beschouwen zijn als afzonderlijke strafbare feiten zodat de vrijpraak door de Canterbury Crown Court wegens invoer in Groot-Brittannië van verdovende middelen niet kan verhinderen dat beklagde thans vervolgd wordt voor het bezit van dezelfde drugs op Belgisch grondgebied;

Overwegende tenslotte dat art. 36.3 van het verdrag vermeldt dat geen afbreuk wordt gedaan aan de nationale bepalingen van het strafrecht inzake rechtsbevoegdheid, hetgeen ten deze inhoudt dat het hof op grond van art. 3 van het Strafwetboek bevoegd blijft om kennis te nemen van het aan beklagde ten laste gelegde misdrijf waarvan alle constitutieve elementen in België localiseerbaar zijn;

(...)

HOF VAN BEROEP TE GENT

9e KAMER — 16 OKTOBER 1987

Voorzitter: de h. De Wulf

Raadsheren: de hh. Van Aversaet en Staessens

Advocaten: mrs. Verhofsté en De Bluts

Aanneming van werk — Bezaaiing en beplanting van middenberm van autoweg — Bijdrage aan Opzoekingscentrum voor de Wegenbouw.

Het bedrijf dat middenbermen en taluds van autowegen beplant en bezaait en die beplanting en bezaaiing onderhoudt, verricht geen werkzaamheden die als wegenwerken of aanverwante werken in de zin van art. 2 van het K.B. van 5 mei 1952 kunnen worden aangemerkt, en is derhalve de in art. 4 van het besluit bedoelde bijdragen niet verschuldigd aan het Opzoekingscentrum voor de Wegenbouw.

Tijdelijke handelsvereniging De V. t/ O.C.W.

Het rechtsgeldig ingesteld hoger beroep betreft een vonnis van 19 januari 1984, gewezen door de Rechtbank van Koophandel te Dendermonde, afdeling Dendermonde, waarbij appellante jegens geïntimeerde veroordeeld werd tot betaling van 173.733 frank, vermeerderd met de gerechtelijke interesten en met de kosten van het geding.

1. De hoofdsom van deze veroordeling betreft een gezamenlijk bedrag dat geïntimeerde aan bijdragen opvoert op grond van art. 4 van het koninklijk besluit van 5 mei 1952 en van de stelling dat appellante door bezaaiingen en aanleg van beplantingen langs de autoweg E3, alsmede door onderhoud daarvan, tussen december 1975 en september 1978 wegenwerken heeft uitgevoerd in de zin van art. 2 van hetzelfde besluit, althans werken die daaraan aanverwant zijn, hetgeen appellante blijft betwisten.

De eerste rechter heeft de stelling van geïntimeerde aanvaard op grond van overweging dat de door appellante uitgevoerde werken bijdragen tot de vastheid van de bermen en hellingen en derhalve aanverwant zijn aan de aanleg, het onderhoud en de herstelling der wegen.

2. Het koninklijk besluit van 5 mei 1952 waarbij geïntimeerde als «Opzoekingscentrum voor de Wegenbouw» werd erkend en waarbij zijn statuten werden goedgekeurd, kwam tot stand door inwilliging van een verzoekschrift dat op 24 oktober 1950 ingediend werd door de V.Z.W. Verbond der Belgische Aannemers van Wegenwerken als vertegenwoordiger van de meerderheid «der ondernemingen die tot haar werkkring behoren».

Dit verzoekschrift strekte tot toepassing van de besluitwet van 30 januari 1947, houdende vaststelling van het statuut van oprichting en werking van centra, belast met de bevordering en de coördinatie van de technische vooruitgang van de verschillende takken van 's lands bedrijfsleven, en dit door wetenschappelijk onderzoek. Het beoogde deze toepassing op aannemingen van wegenwerken, met inbegrip van alle daarmee aanverwante werken, ongeacht of deze als voornaamste dan wel als bijkomstige activiteit werden uitgevoerd.

Ingevolge de met de inwilliging van dit verzoekschrift gepaard gaande aanvaarding van de statuten van geïntimeerde blijkt deze laatste sindsdien belast met de bestudering van de gronden en hun stabilisatie, van betere bekledingen, constructiemethodes en funderingen der wegen, van alle inheemse en vreemde materialen die van aard zijn om economisch bij wegbekleding aangewend te worden, evenals van de best passende techniek (aanhef K.B., zevende en achtste alinea's, en art. 3 der statuten).

Voor de verwezenlijking van deze doeleinden werd onder meer een jaarlijkse, driemaandelijks betaalbare bijdrage vastgesteld, verschuldigd door alle firma's die «onder het Centrum ressorteren» (K.B., art. 4) en gelijk aan 1/2% van het totaal bedrag der in de loop van het dienstjaar uitgevoerde werken.

De blijvende onenigheid van partijen geldt de vraag of appellante al dan niet onder het Opzoekingscentrum voor de Wegenbouw ressorteert, d.i. tot de werkkring ervan behoort, en of zij als aanhorige onderneming gehouden is de bijdrage te betalen.

Het antwoord op deze vraag moet gezocht worden in art. 2 van het K.B., luidens hetwelk zijn toepassing beperkt is

tot aannemers van wegenwerken en dat tevens op beperkende wijze aanduidt wie voor zijn toepassing als aannemer van wegenwerken beschouwd dient te worden.

Als zodanig worden «uitsluitend» beschouwd: «de natuurlijke en rechtspersonen wier bijzonderste of bijkomende werkzaamheid bestaat in het aanleggen, herstellen en/of onderhouden van wegen, straten, pleinen, bruggen, banen voor vliegpleinen, met inbegrip van alle aanverwante werken...»

Waar vaststaat dat appellante de middenbermen en taluds van de autoweg beplant en bezaaid heeft en dat zij deze beplantingen en bezaaiingen ook onderhouden heeft, kunnen deze werkzaamheden zeker niet gelijkgesteld worden met aanleg, herstel of onderhoud van de autoweg in de zin van het K.B. en zulks wordt door geïntimeerde ook niet beweerd.

Blijft de vraag of dezelfde werkzaamheden kunnen worden aangemerkt als daarmee «aanverwante werken» in de zin van zelfde K.B.

Welke werkzaamheden moeten worden aangemerkt als met aanleg, herstel en/of onderhoud van wegenis aanverwant, wordt in art. 2 toegelicht aan de hand van een klaarblijkelijk niet beperkende opsomming van werken.

Daarin is van beplantingen en bezaaiingen of van onderhoud daarvan hoegenaamd geen sprake.

Is deze opsomming niet limitatief, het in de tekst van art. 2 gebruikte woord «zoals» maakt op niet mis te verstane wijze duidelijk dat zij ook *exemplatief* is en dat de opgesomde werken in de tekst strekken tot voorbeeld, aan de hand waarvan de wetgever heeft willen verduidelijken wat met «aanverwante werken» wordt bedoeld.

Waar aanneming van onverschillig welk aldus opgesomd werk, hetzij als bijzonderste of als bijkomende werkzaamheid, tot gevolg heeft dat natuurlijke of rechtspersonen voor de toepassing van het K.B. als «aannemers van wegenwerken» moeten worden beschouwd, past het vooral aandacht te hebben voor dit exemplatief karakter van de opgesomde werken.

Zo afzonderlijk als in hun samenhang genomen komen de als aanverwant tot voorbeeld gestelde werkzaamheden duidelijk over als vrij vanzelfsprekend en kenschetsend voor ondernemingen die behoren tot de «werkkring» van het Verbond der Belgische Aannemers van Wegenwerken op wiens verzoek het K.B. van 5 mei 1952 tot stand kwam. Zo in samenhang als afzonderlijk beschouwd zijn zij kennelijk aanverwant aan aanleg, herstelling en/of onderhoud van wegenis daar de gelijkaardige, zo al niet gemeenschappelijke technieken en constructiemethodes die bij de uitvoering ervan aangewend worden en die eigen zijn aan de bedrijfstak van de ondernemingen die bij voornoemd verbond zijn aangesloten of tot diens werkkring behoren.

De als voorbeeld opgesomde werkzaamheden, namelijk het aanbrengen, herstellen en onderhouden van «verkeerssignalisatie» d.i. van verkeerstekens, verkeersborden en wegmarteringen, evenals van afbakening van de openbare weg, de aanleg, het herstel en onderhoud van riolering, opritten, voet- en fietspaden, vereisen alle de aanwending van «materialen», van «techniek en constructiemethodes» die algemeen gangbaar zijn in de specifieke en wettelijk als apart beschermde bedrijfstak der aannemers van wegenwerken en waarvan de sterke evolutie «door de steeds toenemende aanwending van verharding in cement-beton en

andere verhardingen op basis van koolwaterstofbindmiddelen», evenzeer als de «wegens de toenemende snelheid van het wegverkeer en wegens het toenemend gewicht der voertuigen en der vrachten» met betrekking tot «de gronden en hun stabilisatie» gestelde problemen, in het verzoekschrift van 24 oktober 1950 aangevoerd werd in bewoordingen die in de voorafgaande overwegingen van het inwilligend koninklijk besluit en zijn navolgend bijvoegsel met de statuten van geïntimeerde vrijwel woordelijk werden overgenomen.

Met deze materialen, technieken en constructiemethodes heeft de werkzaamheid van bezaaiing en beplanting van middenbermen en taluds niets naspeurbaar uitstaande. Zij zijn onverenigbaar met de aard van de in art. 2 als voorbeeld aangehaalde werkzaamheden. Voor de uitoefening ervan komen materialen, technieken en methodes te pas van een heel andere aard, die algemeen gangbaar, typisch en eigen zijn aan de bedrijfssector van de tuinbouw en die niet van die aard zijn dat zij de oprichting en werking vergen van een onderzoekscentrum als geïntimeerde, «belast met de bestudering van de gronden, van betere bekledingen en funderingen der wegen, evenals van de best passende techniek».

Het enkele feit dat beplanting en bezaaiing van middenbermen en taluds, naast een voor de hand liggend esthetisch en landschappelijk belang, ook van die aard is dat ze de aarden taluds en bermen kan stabiliseren en beschermen tegen erosie en verzakking en op de middenbermen tevens dienstig is als visueel veiligheidsscherm, volstaat niet om de ondernemer van zulke werken als aannemer van wegenwerken te beschouwen in de zin van het K.B. en als behorend tot de werkkring van geïntimeerde en onder deze laatste ressorterend.

De invloed van de door appellante aangebrachte beplantingen en bezaaiingen op de «gronden en hun stabilisatie» kan niet gelijkgesteld met de draagwijdte die de tussen aanhalingsstekens geplaatste woorden hebben in de zevende alinea der voorafgaande overwegingen van het K.B., waarin kennelijk gronden bedoeld worden die rechtstreeks onderhevig zijn aan het gewicht van voertuigen en vrachten en waarvan de bekleding en fundering om die reden door geïntimeerde met het oog op aanwending van de best passende «techniek» moet worden bestudeerd, hetgeen met de middenbermen en taluds het geval niet is.

De omstandigheid dat appellante daadwerkelijk een bijdrage ten behoeve van geïntimeerde betaald heeft met betrekking tot de werken te V., kan ter zake niet dienen om de gegrondheid te bewijzen van de stelling van geïntimeerde. Zij kan dit des te min daar deze betaling kennelijk geschied is omdat het opdrachtgevend bestuur, opdrachtgever van het werk, de bijdrage van meet af aan in bestek, opmetingsstaat en inschrijvingsborderel had opgenomen zodat appellante de bijdrage heeft kunnen meerekenen in haar prijsofferte en dientengevolge gehouden was het uit dien hoofde ontvangen bedrag door te betalen aan geïntimeerde voor wie het door de opdrachtgever was bestemd.

(...)

**ARBEIDSHOF TE ANTWERPEN
AFDELING HASSELT**

3e KAMER — 11 FEBRUARI 1987

Voorzitter : de h. Romain

Raadsheren in sociale zaken : de hh. Jacobs en Baeyens

Openbaar ministerie : de h. Van Nuffel

Advocaten : mrs. Descamps en Delwiche loco Bijvoet

Arbeidsovereenkomst — Schorsing — Arbeidsongeschiktheid — Gewaarborgd loon — Sportongeval — Training.

Voor de arbeidsongeschiktheid ten gevolge van een ongeval door de werknemer opgelopen tijdens een voetbaltraining zonder publiek of toegangsgeld, is de werkgever gewaarborgd loon verschuldigd.

K. t/ N.V. K.

Het geding heeft betrekking op de vordering van K., strekkend aan de N.V. K., te horen veroordelen tot het betalen van een som van 18.952 fr. aan gewaarborgd weekloon en maandloon ten gevolge van een sportongeval tijdens de voetbaltraining op 21 oktober 1982.

De eerste rechter wees de vordering als ongegrond af, waarop K. de zaak voor het arbeidshof bracht.

Artikel 52, § 3, van de Arbeidsovereenkomstenwet bepaalt dat het gewaarborgd loon niet verschuldigd is aan de werkmán die een ongeval heeft opgelopen naar aanleiding van een lichaamsoefening uitgevoerd tijdens een sportcompetitie of -exhibitie waarvoor de organisator toegangsgeld ontvangt en waarvoor de deelnemers in welke vorm ook een loon ontvangen.

Het blijkt dat het ongeval zich heeft voorgedaan gedurende een training, dat er geen kijkers waren en dat de eventuele kijkers geen toegangsgeld moesten betalen; er is niet aangetoond dat appellant in de uitvoering van een arbeidsovereenkomst zou getraind hebben.

De wettelijke voorwaarden om de werkgever van het gewaarborgd loon vrij te stellen, zijn niet vervuld aangezien: de club geen toegangsgeld ontving voor het bekijken van de lichaamsoefening gedurende welke het ongeval gebeurd is; ten overvloede, de oefenwedstrijd niet als een manifestatie voor het publiek bedoeld was en dus niet beschouwd dient te worden als een competitie of exhibitie in de zin van de wetsbepaling.

De termen van de wet laten toe dat de gevolgen van het ontvangen van toegangsgeld en loon voor de eigenlijke speeldagen worden doorgetrokken naar de oefendagen; weliswaar zijn de speeldagen niet mogelijk zonder de oefendagen, maar de wet heeft het over een ongeval «tijdens» een sportcompetitie of -exhibitie, enz., en deze tekst mag niet extensief worden uitgelegd.

De argumentering van geïntimeerde betreffende de verzekeringspolis van de sportvereniging is niet ter zake, aangezien die regeling subsidiair is ten aanzien van het recht op gewaarborgd loon.

(...)

CORRECTIONELE RECHTBANK TE ANTWERPEN

31e KAMER — 27 FEBRUARI 1987

Voorzitter : de h. Walravens

Rechters : dhr. Van Leuven en Allegaert

Openbaar Ministerie : dh. Andersson

Advocaten : mrs. Peeters loco Debergh en Deprez

Onrechtmatige daad — Aansprakelijkheid — Achterlaten van een voertuig op de reïnsporten — Beoordeling aansprakelijkheid van bestuurder en rangeerpersoneel N.M.B.S.

De fout van een weggebruiker, er in casu in bestaande zijn tractor te dicht bij de sporen te hebben achtergelaten, staat in oorzakelijk verband met de aanrijding ervan door een trein, aangezien zonder deze fout, namelijk zo de tractor op een veilige afstand van de sporen was achtergelaten, de aanrijding niet gebeurd zou zijn. Het rangeerpersoneel van de N.M.B.S. begaat geen fout, zo niet kan worden bewezen dat het tijdig een zich te dicht bij de sporen bevindende, onverlichte tractor kon opmerken, nu hun aandacht volledig was gevestigd op een aan de andere kant van de sporen gelegen lading vaten die mogelijk de doorgang van de locomotief kon hinderen.

N.M.B.S. t/ R. en N.V. W.

Overwegende dat ten aanzien van de feitelijke gegevens van het strafdossier blijkt: 1° dat beklagde R. op 19 oktober 1984 omstreeks 17.20 uur zijn tractor merk Man geparkeerd had onder de hangar 29 van de Scheldekaaien vlak voor de ingang van de kantoren van tweede gedaagde; 2° dat de tractor op minder dan een meter, namelijk op slechts 68 centimeter, van de reïnsporten was achtergelaten, onverlicht; 3° dat de tractor omstreeks 17.30 uur werd aangereiden door de reïnlocomotief nummer 8507, bestuurd door Van G. en werd beschadigd; 4° dat de locomotief werd begeleid door rangeerder M., die zich aan de linkerzijde van de locomotief bevindend, instructies gaf aan bestuurder Van G., teneinde een hindernis aan de linkerkant te kunnen voorbijrijden; dat hij aldus de foutief geparkeerde tractor, die zich aan de rechterzijde van de locomotief bevond, niet had opgemerkt; 5° dat de tractor zelf onverlicht was, doch dat de hangar voorzien was van lichten; de duisternis was ingevallen;

Overwegende dat op grond van de door geen enkel element van het onderzoek ontzenuwde en derhalve oordeelkundige overwegingen van de eerste rechter, die de rechtbank tot de hare maakt en die hier als herhaald dienen te worden beschouwd, moet aangenomen worden dat de volledige verantwoordelijkheid voor de aanrijding in kwestie te wijten is aan beklagde R.; dat immers uit de gegevens van het strafdossier duidelijk blijkt dat de fout van beklagde in rechtstreeks oorzakelijk verband staat met het ongeval; dat de eerste rechter terecht opmerkte dat zonder deze fout, namelijk zo beklagde de tractor op een veilige afstand van de sporen had achtergelaten, de aanrijding nooit zou gebeurd zijn;

Overwegende dat weliswaar dient nagegaan te worden of het manoeuvreren en de werkzaamheden van de locomotief

tiefbestuurder Van G. en de rangeerder M. voorzichtig geschieden; dat zij inderdaad behoorden na te gaan of de te volgen weg wel degelijk vrij was; dat ook dient te worden onderzocht of zij voldoende aandacht aan hun werk schonken;

Overwegende dat uit gegevens van het strafdossier blijkt dat het personeel van de burgerlijke partij wel degelijk met de nodige voorzichtigheid en aandacht de locomotief manoeuvreerden, doch dat hun aandacht volledig gevestigd was op een aan de linkerkant van de sporen gelegen lading vaten die mogelijk hun doorgang langs links kon hinderen; dat om die reden de rangeerder en de bestuurder niet tijdig opmerkten dat de tractor te dicht bij het spoor stond;

Overwegende dat daaruit volgt dat de oplegger niet alleen te dicht tegen het spoor stond, maar bovendien op een plaats waar alle aandacht ging naar een hindernis aan de linkerkant van de sporen; dat bovendien op het ogenblik van de feiten, de duisternis reeds was ingevallen, de hangar weliswaar voorzien van lichten, doch de tractor zelf onverlicht was;

Overwegende dat uit de elementen van het dossier geenszins gebleken is dat in de gegeven omstandigheden tijdig gemerkt kon worden dat de onverlichte tractor zich slechts op 68 centimeter van het spoor bevond; dat derhalve de volledige verantwoordelijkheid van het ongeval te wijten is aan de beklaagde; dat de eerste rechter dan ook op civielrechtelijk gebied op oordeelkundige wijze heeft geoordeeld;

(...)

ARBEIDSRECHTBANK TE HASSELT

1e KAMER — 25 JUNI 1987

Voorzitter: de h. Schroë

Rechters in sociale zaken: de hh. Meyers en Froyen

Openbaar ministerie: mevr. Nolens

Advocaten: mrs. Binnemans en Demeester

Ziekte- en invaliditeitsverzekering — Vrije verzekering — Ziekenfonds — Verbond — Leden — Rechtsverhoudingen — Dienst Arbeidsongeschiktheidsuitkeringen — Afschaffing — Contractuele aansprakelijkheid.

In de vrije verzekering bestaat er tussen de leden van een ziekenfonds en het verbond waarvan het ziekenfonds deel uitmaakt geen rechtstreekse contractuele verhouding. De opheffing van een verbondsdienst voor arbeidsongeschiktheidsuitkeringen bindt de aangesloten ziekenfondsen.

Bij afschaffing van de verbondsdienst voor arbeidsongeschiktheidsuitkeringen, is een ziekenfonds, op grond van de bestaande «mutualiteitsverzekering», contractueel aansprakelijk wanneer het zijn leden aansluit bij een ander verbond dat de langdurig arbeidsongeschikten weigert aan te nemen.

G. t/ Algemeen Vlaams Ziekenfonds en Interprofessioneel Mutualistisch Verbond Inter 514

Bij verzoekschrift, per aangetekend schrijven verzonden op 23 april 1986, vordert de eisende partij de solidaire veroordeling van de beide verwerende partijen tot het verder

uitkeren van de dagelijkse vergoedingen wegens arbeidsongeschiktheid, als bepaald in punt 15 van de algemene reglementering van het Algemeen Vlaams Ziekenfonds.

De feiten

De eisende partij is sinds 1967 aangesloten bij de eerste verwerende partij voor een vrijwillig aanvullende invaliditeitsvergoeding in geval van arbeidsongeschiktheid. Sinds november 1980 is de eisende partij 100% arbeidsongeschikt en genoot zij de overeengekomen dagvergoedingen tot 1 september 1986. Zij betaalde regelmatig de overeengekomen bijdrage.

De eerste verwerende partij is herverzekerd (deze term wordt gebruikt door de tweede verwerende partij in haar brief van 4 juni 1986) bij de tweede verwerende partij. Bij schrijven van 27 maart 1986 deelt de tweede verwerende partij (gemandateerd door de eerste verwerende partij) aan de eisende partij mee dat zij besloten heeft tot de afschaffing van de diensten «dagelijkse vergoedingen» en dit vanaf 1 april 1986, zoals bepaald in artikel 35.3 K.B. 13 april 1965.

Door de eerste verwerende partij werden, volgens haar brief van 2 april 1986, stappen gedaan om de eisende partij bij een ander organisme te kunnen onderbrengen en aldus te trachten de waarborg te laten doorlopen. Uit de debatten is gebleken, dat de betalende doch geen vergoeding trekkende leden van de eerste verwerende partij inderdaad opnieuw «herverzekerd» zijn, maar dat de eisende partij samen met een honderdtal andere leden die langdurig arbeidsongeschikt zijn, werd geweigerd, met als gevolg dat hij geen dagvergoedingen meer ontvangt vanaf 1 april 1986.

De bijdrage van de eisende partij als lid van de eerste verwerende partij bedroeg in het jaar 1984 de som van 39.120 frank.

In rechte

Ten opzichte van de tweede verwerende partij

Er bestaat geen rechtstreekse contractuele verhouding tussen de eisende partij en de tweede verwerende partij. Deze laatste is een overkoepelend verbond van verschillende ziekenfondsen, waaronder de eerste verwerende partij, en heeft als leden enkel deze ziekenfondsen.

De tweede verwerende partij betoogt terecht dat de dienst «dagvergoedingen» een statutair ingerichte dienst was en dat deze dienst als wijziging van de statuten werd afgeschaft en dat deze wijziging van de statuten werd bekrachtigd bij koninklijk besluit van 19 november 1986 (*Belgisch Staatsblad*, 10 december 1986). Deze beslissing bindt de leden, dus ook de eerste verwerende partij.

Hoewel de eisende partij geen lid is van de tweede verwerende partij en er geen bewijs wordt bijgebracht dat de eisende partij gebonden is door de statutenwijziging, kan toch niet uit het oog worden verloren dat de dienst «dagelijkse vergoedingen» van de tweede verwerende partij niet meer bestaat en dat deze afschaffing bij koninklijk besluit bekrachtigd werd.

De eis is dan ook ongegrond ten opzichte van de tweede verwerende partij.

Ten opzichte van de eerste verwerende partij

Tussen de eisende en de eerste verwerende partij werd een overeenkomst gesloten waarbij de eisende partij zich

verbond bijdragen te betalen en de eerste verwerende partij zich verbond om ervoor te zorgen dat eerstbedoelde in geval van een arbeidsongeschiktheid, bepaalde dagvergoedingen zou ontvangen.

Van de statuten van de eerste verwerende partij worden slechts gedeeltelijke en blijkbaar achterhaalde afschriften bijgebracht (de vereniging is aangesloten bij het mutualistisch verbond «Mutualistisch Verbond van Onderwijzers en Geassocieerden»). Uit de bijgebrachte stukken blijkt nochtans toch voldoende dat de overeenkomst tussen de partijen een «mutualiteitsverzekering» is en geen eigenlijke verzekering.

De eerste verwerende partij was aldus alleen ertoe gehouden de haar toevertrouwde gelden te beheren en de belangen van haar leden te behartigen, rekening houdende met het solidariteitsbeginsel dat de grondslag vormt van de «mutualiteitsverzekering».

De rechtbank is van oordeel dat de eerste verwerende partij aan deze verplichting te kort kwam en de solidariteit tussen haar leden heeft gebroken door de betalende, geen vergoeding trekkende leden aan te sluiten bij een ander verbond dat de eisende partij weigerde. Deze handelwijze is volledig in strijd met haar eigen statuten en brengt de aansprakelijkheid van de eerste verwerende partij ex contractu in het gedrang.

De eis is dan ook gegrond tegen de eerste verwerende partij.

(...)

NOOT—*Wat is een «mutualiteit»?*

Bovenstaand vonnis van de Arbeidsrechtbank te Hasselt is de eerste beslissing ten gronde die gepubliceerd wordt in het conflict dat sinds 1 april 1986 het «Interprofessioneel Mutualistisch Verbond Inter 514» stelt tegenover een honderdtal arbeidsongeschikte leden van aangesloten ziekenfondsen, wier soms belangrijke uitkeringen, verleend in het kader van de vrijwillige verzekering, plots afgebroken werden toen het verbond besloot, bij wijziging van zijn statuten, de dienst «dagelijkse vergoedingen bij arbeidsongeschiktheid» op te heffen. Tevoren reeds waren enkele uitspraken in kort geding gevallen waarbij de voorzitter het ziekenfonds bevel gaf vooralsnog de betaling van de uitkeringen verder te zetten (Kort geding, Rb. Antwerpen, 2 februari 1987, niet gepubl.), maar over de grond van de zaak was ons nog geen uitspraak bekend.

Allicht zal dit vonnis nog voor hoger beroep bij het arbeidshof in aanmerking komen; wellicht wordt het een zaak die het Hof van Cassatie zal halen, terwijl elders, naar wij vernemen, ook de Raad van State met deze zaak begaan is. Maar het leek ons toch de moeite waard om nu reeds enige commentaar eraan te wijden, wegens de principiële aspecten die eraan verbonden zijn.

De kern van het probleem ligt bij de vraag naar de aard van de rechtsverhouding tussen een «mutualiteit» en haar aangeslotenen. Kan een «mutualiteit» eenzijdig haar verbintenissen tegenover haar leden wijzigen of er een einde aan maken?

Wat is een «mutualiteit»? De enige juridische tekst die ons hierover uitsluitsel zou kunnen geven is de wet van 23 juni 1894 «houdende herziening der wet van 3 april 1851 op de maatschappijen van onderlinge bijstand», die het sta-

tuut van de «mutualiteiten» bepaalt en hun rechtspersoonlijkheid verleent.

Wat is volgens die wet een «mutualiteit»? Dit wordt bepaald in art. 1 van de wet, waarvan de tekst hier in herinnering wordt gebracht: «Art. 1. Zullen door de regeering erkend worden, mits zij de bepalingen dezer wet naleven, de maatschappijen van onderlingen bijstand, in België gevestigd en tot stand gekomen met het uitsluitend doel: — 1. Aan de deelgenoten en aan de leden van hun gezin, tijdelijken onderstand te verzekeren in geval van ziekte, verwondingen, gebrekkelijkheid; in geval van huwelijk of in geval van geboorte; in de begrafeniskosten te voorzien; tijdelijken onderstand te verlenen aan het gezin van de deelgenooten, bij het overlijden van deze of van hun echtgenoot(e); — 2. Aan de deelgenooten eene vergoeding te verzekeren hetzij in geval van ziekte of verlies van vee, hetzij in geval van toevallige beschadiging van den oogst; — 3. Aan de deelgenooten der maatschappijen en aan de leden van hun gezin, doch bij uitsluiting van alle anderen, door de bijeenvoeging hunner spaargelden, het aankopen te vergemakkelijken van huisraad of van levensmiddelen, van werkgereedschap, huisdieren, of van voorwerpen bestemd om te voorzien in tijdelijke en in nu en dan voorkomende noodwendigheden, namelijk meststoffen en zaden; — 4. Aan de deelgenooten leeningen te doen die 't cijfer van 300 frank niet te boven gaan; — 5. Het praenuptiaal sparen in te richten, ten einde het de leden die trouwen mogelijk te maken over een som te beschikken, welke in verhouding tot hun storting staat en door een bijdrage ten laste van de Staat kan verhoogd worden volgens de voorwaarden en modaliteiten welke de Koning bepalen zal.»

Opmerkelijk is artikel 2 van deze wet, volgens hetwelk *kunnen* worden erkend (en niet «zullen») de maatschappijen opgericht «met het oog op verscheidene der in het voorgaande artikel opgesomde doeleinden», of «wier doel het is een afzonderlijk fonds in te richten, ten einde, door jaarlijksche bijdragen, hulp te verlenen aan oude of gebrekkige deelgenooten, of, na hunnen dood, aan de leden van hun gezin.» Het artikel gaat verder met te preciseren dat deze uitkeringen per persoon en per jaar het cijfer van 1200 frank niet te boven mogen gaan.

In het licht van het voorgaande kan ernstig betwijfeld worden dat de ziekenfondsen waarvan sprake «mutualiteiten» zijn volgens de wet van 23 juni 1894. De verzekering voor dagvergoedingen, die het ziekenfonds in kwestie via het Verbond Inter 514 organiseerde valt zeker niet onder een van de toegelaten doelstellingen van art. 1, en de verleende voordelen steken ver uit boven de grens bepaald in art. 2. Voor zover deze vereniging als «maatschappij van onderlinge bijstand» erkend is, lijkt deze erkenning aanvechtbaar in rechte.

Voor zover zij toch als «mutualiteit» erkend worden, wat zegt dit dan over hun rechtsverhouding t.a.v. hun leden of «deelgenooten»?

Wie de wet van 23 juni 1894 erop naslaat, merkt dat deze met geen woord rept over de rechten en verplichtingen van de leden. Zij regelt in essentie de erkenning, de rechtspersoonlijkheid, het beheer, de publiciteit en de mogelijke ontbinding van de maatschappijen, maar zegt niets over hun juridische verhoudingen met hun leden, of over die van hun leden onderling.

Terecht zegt J. Steyaert hierover (A.P.R., *Mutualiteits-*

vereniging, Brussel, Larcier, 1954, 15): «De overeenkomst die de mutualiteitsvereniging uitmaakt vindt in het B.W. haars gelijke niet. Zij valt dan ook onder de toepassing van art. 1107 B.W. over de onbenoemde contracten. Het is een overeenkomst sui generis die vrij opgesteld wordt door de deelgenoten, mits vanzelfsprekend de regels betreffende de openbare orde en de goede zeden in acht te nemen. Deze overeenkomst zal dan ook de wet der aangesloten zijn, zij zal zowel hun betrekkingen onderling als de verhouding der leden ten opzichte van de vereniging bepalen. De uitlegging zal beheerst worden door de bijzondere wetten, de standregelen en de onderstelde wil der partijen.»

De «mutualiteiten» zelf beweren dat zij een bijzondere overeenkomst hebben met hun leden, op basis van solidariteit, die essentieel verschilt van bv. een verzekering, doordat de inhoud ervan voortdurend wijzigbaar is bij beslissing van de meerderheid in hun algemene vergadering (zie in die zin J. Steyaert, *op. cit.*, 13).

Dit is een traditionele opvatting in mutualiteitskringen, die men in oudere publikaties wel terugvindt, zoals bv. P. Lapine, *La mutualité, ses principes, ses bases véritables...*, Parijs, Colin, 1903; E. Tobback en J. van den Heuven, *Manuel pratique des sociétés mutualistes*, Brussel, Mertens, 1895.

In de wet vindt zij, zoals gezegd, geen steun. In feite is zij ook achterhaald. Zij berustte op een conceptie van onderlinge bijstand, die een systematisering was van de spontane solidariteit van beroepsgenoten en burens, zoals die in de maatschappij van de 19e eeuw leefde. In die conceptie kon de steun door de vereniging geboden een precair karakter hebben, en afhangen van de voorhanden zijnde middelen, en de daarover in de vereniging getroffen beslissingen voor elk geval. Maar aan het einde van de vorige eeuw werd deze organisatie van de «mutualiteiten» sterk bekritiseerd door actuarissen zoals L. Duboisdengien, A. Soenen en G. Malherbe, die bij de verschillende maatschappijen moderne beheerstechnieken invoerden, gebaseerd op de eisen van de verzekering (zie A. Reszohazy, *De geschiedenis van de christelijke mutualistische beweging in België*, Parijs, Brussel, 1957, blz. 129).

De huidige werkelijkheid is heel anders. De leden, aangesloten bij ziekenfondsen, betalen bijdragen voor de vrijwillige ziekenfondsverzekering met de bedoeling zich een onbetwistbaar subjectief recht op prestaties te verschaffen. Het feit dat de «mutualiteiten» spreken van vrijwillige «verzekering» maakt duidelijk dat hier niet aan private onderstand wordt gedaan. Dit zou bij de potentiële leden weinig aantrekken hebben. Tenzij de statuten of de wet anders bepalen, moet aangenomen worden dat de leden van «mutualiteiten» recht hebben op de in de reglementen bepaalde prestaties op grond van hun bijdragebetalingen, en dat dit recht definitief verworven is en niet door de «mutualiteit» ongedaan kan worden gemaakt.

De «mutualiteiten» menen een *tegenargument* te kunnen halen uit art. 28 van de wet, dat bepaalt dat bij ontbinding van de maatschappij, na betaling van de schulden, op het actief van de maatschappij afgehouden worden: «1° de sommen noodig om, binnen de grenzen der statuten en gedurende een tijdsverloop van ten hoogste zes maanden, onderstand te blijven verlenen aan de personen wier recht daarop begonnen is vóór het tijdstip van de ontbinding». Dit zou erop wijzen dat de «mutualiteiten» niet ten eeuwi-

gen dage gehouden zijn om begonnen prestaties verder te verstrekken, maar dat zij kunnen besluiten ermee op te houden, mits zij nog zes maanden voortbetalen.

Hierbij vergeet men echter dat het gaat om *ontbinding* van de maatschappij. In het onderhavige geval is het Verbond 514 niet ontbonden, maar blijft het verder bestaan. Het heeft alleen één van zijn verzekeringen stopgezet. De tekst van art. 28 is uiteraard verbonden met het reeds geciteerde artikel 1, dat de taak van de «mutualiteiten» beperkt tot het verstrekken van «tijdelijke onderstand». Men kan uit art. 28 de conclusie trekken dat de wetgever zes maanden zag als de maximumduur van «tijdelijke» onderstand, wat er nog eens op wijst dat de verzekering voor «dagvergoedingen» voor onbepaalde duur buiten het mutualistisch kader valt.

Ten slotte moet men nog opmerken dat art. 28 ook een *tweede lid* heeft, dat voorschrijft dat eveneens moeten worden afgehouden de sommen «noodig tot het afkopen der verbintenissen betreffende de jaarlijkse bijdragen waartoe de maatschappij gehouden is uit kracht van nr. 2 van artikel 2». Uit deze laatste tekst blijkt dat in het enkele geval waarin een «mutualiteit» «kan» worden erkend om verbintenissen op lange termijn aan te gaan, deze wel degelijk voor de toekomst verbindend zijn, zelfs in geval van ontbinding.

Conclusie. Wat een «mutualiteit» is, kan dus niet met duidelijkheid gezegd worden. Elke «mutualiteit» kan verschillend zijn. De juridische aard van de verhoudingen tussen een «mutualiteit» en haar leden zal moeten blijken uit de statuten, en uit de algemene rechtsbeginselen en interpretatienormen van het recht. Het enkele feit dat een vereniging de naam «mutualiteit» draagt, en dat zij (al dan niet ten onrechte) erkend is onder de wet van 23 juni 1894, kan zeker niet doen besluiten tot het bestaan van een «onderlinge-bijstandsverhouding» die op ieder ogenblik opzegbaar zou zijn door de vereniging. Zolang de wet en de statuten niet anders bepalen sluiten «mutualiteiten» met hun leden overeenkomsten die slechts gewijzigd kunnen worden en een einde nemen op de manier van alle overeenkomsten, en dus niet door de eenzijdige wilsuiging van een der partijen.

J. Van Langendonck

KANTTEKENINGEN

De aansprakelijkheid van het ziekenhuis voor medische beroepsfouten

In aansluiting op de uitspraak van de Rechtbank van Brugge van 10 november 1986 en de annotatie bij dat vonnis van de hand van Vanswevelt, kan aan hetgeen omtrent de Nederlandse situatie is opgemerkt op pagina 300, rechterkolom van *R.W.*, 1987-88, nog het volgende worden toegevoegd.

Ook naar huidig Nederlands recht kan de aansprakelijkheid van het ziekenhuis voor medische beroepsfouten in een aantal gevallen worden aangenomen en wel op grond van art. 1403, lid 3, B.W. (c.q. art. 6.3.2.2 Nieuw B.W.)

voor schade door de fout van een ondergeschikte alsook op grond van de regel van art. 6.1.8.3. Nieuw B.W. (schade door de fout van hulpverleners). Voor het toekomstige recht kan bovendien nog gewezen worden op art. 6.3.2.3. Nieuw B.W. (schade door de fout van een niet ondergeschikte).

De benadeelde patiënt zal in vrijwel alle gevallen zijn schade ten gevolge van in het ziekenhuis plaatsgevonden beroepsfouten vergoed kunnen krijgen, te meer omdat de door de ziekenhuizen afgesloten medische aansprakelijkheidsverzekeringen (vooral de zgn. MAR-polis is van belang) niet alleen de instelling zelf (verzekeringnemer), maar tevens diens ondergeschikten, personen die niet als ondergeschikten hun werkzaamheden verrichten ten behoeve van het ziekenhuis, dan wel ten behoeve van diegenen, die gebruik maken van de diensten van het ziekenhuis, stagiaires e.a. tot de kring van de verzekerden rekenen. Het is wel nodig voor het aanbrengen van een klacht vast te stellen wie voor de tekortkoming verantwoordelijk kan worden gehouden, maar in de praktijk leidt een klacht — ongeacht of deze wordt gericht tot de aansprakelijke persoon in kwestie — ertoe dat de verzekeraar het geschil «overneemt» en dat zo veel als mogelijk «binnenshuis», bij wijze van schikking in der minne, de zaak wordt afgedaan. Het ziet er overigens naar uit, dat de positie van de patiënt bij het verhaal van zijn schade in de toekomst verder zal worden versterkt, aangezien in februari 1987 de departementen van Justitie en WVC (Welzijn, volksgezondheid en cultuur) een voorontwerp van wet het licht hebben laten zien, genaamd de overeenkomst inzake geneeskundige behandeling, welke regeling een hoofdelijke aansprakelijkheid introduceert. Het is de bedoeling dat de nieuwe wettelijke bepalingen in de vorm van een nieuwe afdeling 7 aan het bestaande B.W. worden toegevoegd (artt. 1653-1653u). In het kader van de uitspraak hierboven vermeld, zijn met name de artikelen 1653r, 1653s, 1653t en 1653u B.W. van belang. De eerste maakt het ziekenhuis mede aansprakelijk voor een beroepsfout, die — in het kader van de uitoefening van een met hem aangegane behandelingsovereenkomst — is gemaakt door een in het ziekenhuis werkzame hulpverlener. Deze mede-aansprakelijkheid wordt als van contractuele aard gezien, nu lid 1 van genoemd artikel spreekt van «als ware het (ziekenhuis, ST) zelf bij de overeenkomst partij». Het is op die manier voor de patiënt, die veelal niet weet wie voor een gemaakte tekortkoming kan worden aangesproken en op welke grondslag (contractueel dan wel buiten-contractueel), gemakkelijker om vergoeding van zijn schade te verkrijgen. Vgl. in dit verband ook HR, 31 mei 1968, *NJ*, 1968, 323, met noot JMM (Nuboer). «Bedoeld is met name om te voorzien in een 'centraal adres' voor de patiënt die zijn schade wil verhalen», aldus de Toelichting op pagina 17 (waarvan in de praktijk reeds sprake is door de klachtafhandeling onder de verzekeringspolis). Er is een hoofdelijke en in beginsel identieke aansprakelijkheid van de individuele hulpverlener en de intramurale instelling geconstrueerd. Met het eventuele verhaal van de laatste op de eerste heeft de patiënt niets van doen: dat is volledig overgelaten aan de contractuele rechtsbetrekking tussen die beiden (veelal vindt een en ander niet plaats, gelet op de dekking onder de polis). Art. 1653r B.W. heeft niet de bedoeling de aansprakelijkheid van de medische hulpverleners uit te breiden, evenmin om het ziekenhuis op ruimere schaal dan

de hulpverlener aansprakelijk te doen zijn, maar het leidt ertoe dat het ziekenhuis aansprakelijk is ongeacht de vraag of sprake is van een zgn. all-in dan wel een arts-/all-out-contract en eveneens ongeacht de vraag in welke verhouding de hulpverlener tot het ziekenhuis staat.

Art. 1653s B.W. bepaalt dat de aansprakelijkheid van zowel de individuele hulpverlener als van het ziekenhuis niet kan worden uitgesloten, iets dat naar huidig recht — in hoofdzaak vanwege het karakter van de verhouding tot de patiënt — ook reeds wordt aangenomen (vgl. o.m. HR, 14 april 1950, *NJ*, 1951, 17, met noot Ph. A.N.H. (Röntgen) en H.R., 10 mei 1967, *N.J.* 1967, 261, met noot G.J.S., *AAe*, 1967, 214 e.v., met noot P.A.S. (Saladin/H.B.U.)).

Ook in de gevallen dat een behandelingsovereenkomst niet bestaat, bv. omdat de patiënt deze niet heeft kunnen aangaan ten gevolge van bewusteloosheid, dient een zelfde bescherming aan de patiënt ten deel te vallen. Art. 1653t B.W. stelt te dien einde dat in zulke gevallen de hulpverlener (en het ziekenhuis ex art. 1653r B.W.) aansprakelijk kan worden gehouden, «als ware hij bij een behandelingsovereenkomst partij».

Ten slotte wordt de regeling afgesloten met de bepaling van art. 1653u B.W., hetwelk het niet toestaat dat van de artikelen van afdeling 7 contractueel wordt afgeweken vanwege het dwingende karakter daarvan.

*Mr. M. Ph. van Sint Truiden,
Docent Katholieke Universiteit Nijmegen*

BALIE

Conferentie van de Jonge Balie te Ieper — Samenstelling van het Bestuur

Voorzitter: mr. Michel Ryde; past-voorzitter: mr. Sylvain Co-laert; secretaris: mr. Hendrik Camerlynck; penningmeester: mr. Johan Houtman; vertegenwoordiger van de stagiairs: mr. Pol Van Iseghem.

TIJDSCHRIFTEN

Nederlands Juristenblad, 1987

nr. 8, 21 februari

Klijn, W.C.M., «Euthanasie» en kabinet; Asscher-Vonk, I.P., Wijziging van het Buitengewoon Besluit Arbeidsverhouding; Meijer, A., De burgemeester in nood(toestand); Kelk, C., Geen denken aan de «meermanscel»; Vierdag, E.W., «Administratieve overeenkomsten»: reactie; Lijnzaad, L., Administratieve overeenkomsten in het internationaal publiekrecht: reactie (met naschrift van Van den Brandhof, J.C.E.); Blaauw, Q.J., «Thanatische ambities»; Willenborg, D., Internationale arbitrage (verslag van de jaarvergadering van de Nederlandse Vereniging voor Internationaal Recht, gehouden te 's-Gravenhage op 29 november 1986); Rechtspraak Europese Commissie voor de Rechten van de Mens, Hof van Justitie E.G. en Hoge Raad (civiele kamer, strafkamer en belastingkamer); X., Wetgeving; X., Nieuws: Invoering Nieuw Burgerlijk Wetboek; Asielzoekers in Nederland; Totaalweigeren; Geen registratie samenlevingsvormen; Overzicht ratificaties, toetredingen en ondertekeningen Haagse verdragen per 1 februari 1987; Burgerinspraak over de grens; Openbaarheid uitspraken Reclame Code Commissie; Ademanalyse als bewijsmiddel; X., Kamervragen: wettelijke voorrang van burgerlijk huwelijk boven kerkelijke inzegening; X., Universitair nieuws: promotie en redes.